

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK HALK EDEBİYATI PROGRAMI

**HALK GAZETESİ'NE GÖRE
TRABZON'DA SOSYAL VE KÜLTÜREL YAŞAM
(1933-1963)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aybegül KOÇ

MAYIS - 2019

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK HALK EDEBİYATI PROGRAMI

**HALK GAZETESİ'NE GÖRE
TRABZON'DA SOSYAL VE KÜLTÜREL YAŞAM
(1933-1963)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aybegül KOÇ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ

MAYIS - 2019

TRABZON

ONAY

Aybegül KOÇ tarafından hazırlanan “Halk Gazetesi’ne Göre Trabzon’da Sosyal ve Kültürel Yaşam (1933-1963)” adlı bu Çalışma 02/10/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ	Başkan	☒	☐	<i>K. Üçüncü</i>
Prof. Dr. A. Mevhibe ÇOŞAR	Üye	☒	☐	<i>A. Mevhibe</i>
Doç. Dr. Erhan DURUKAN	Üye	☒	☐	<i>E. Durukan</i>

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜR MEN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Aybegül KOÇ
21.05.2019

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında yapılmıştır.

Tezimizde Trabzon'un 1933-1963 yılları arasındaki Sosyal ve Kültürel Yaşamı, Halk gazetesi özelinde incelenmektedir. Halk gazetesi, Trabzon yerel gazetelerinin o dönemki en uzun soluklu siyasi gazetesidir. Trabzon'un sosyal ve kültürel yaşamını incelemek için Halk gazetesini tercih etme sebebimiz, Halk gazetesinin Trabzon'un hem uzun yıllarına şahitlik etmiş olması hem de içerdiği haberlerin bölgeye ve topluma ait her nevi meseleyi kapsamasıdır.

Çalışmanın ilk bölümünde Halk gazetesi'nin tarihçesi ve yayın politikası üzerinde durulmuştur. Gazete yazarları ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Halk gazetesinde yer alan Eğitim ve Kültür haberleri iki ana, dokuz alt başlıkta incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Halk gazetesindeki Sosyal yapıya dair haberler ele alınmıştır. Sağlık ve salgın hastalıklar, bayramlar ve kutlamalar, cemiyetler, Trabzon'da belediye işleri, asayiş vb. başlıklar altında bölgenin ilgili döneme ait sosyal hayatı ortaya konmuştur.

Bu çalışmanın oluşmasında geniş birikiminden yararlandığım, çalışma süresince yardım ve desteklerini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ' ye şükranlarımı sunarım. Trabzon'a ve Halk gazetesine dair dokümanları toplamamda bana içtenlikle destek veren Sayın Hüseyin ALBAYRAK' a ve Son Haber Matbaacılık genel yayın yönetmeni Fethi YILMAZ' a teşekkür ederim.

Benden hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiç esirgemeyen çok kıymetli aile bireylerim annem Şengül KOÇ, babam Ahmet Emin KOÇ, ağabeyim Mahmut Kemal KOÇ, ablam Ayşegül KOÇ OKUR, kardeşim Ömer Bahadır KOÇ'a ve ailemin her bir üyesine en kalbi şükranlarımı sunarım. Son olarak, gazete nüshalarının incelenmek üzere fotoğraflanıp arşivlenmesi aşamasında benden yardımlarını ve kıymetli vakitlerini esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Esra ARASLI ve Onur ÖRSELOĞLU' na çok teşekkür ederim.

Mayıs, 2019

Aybegül KOÇ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HALK GAZETESİ VE GAZETE YAZARLARI	3-7
1.1. Halk Gazetesi	3
1.2. Gazete Yazarları.....	4
1.2.1. Ali Kalkanoğlu.....	4
1.2.2. Cemil Hulusi Bulak.....	5
1.2.3. Derviş Değerli.....	5
1.2.4. Sabri Karanis.....	6
1.2.5. Şevket Çulha	6
1.2.6. Yusuf Ahıskalı	7

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALK GAZETESİ'NE GÖRE TRABZON'DA EĞİTİM VE KÜLTÜR	8-37
2.1. Trabzon'da Eğitim	8
2.1.1. Öğrenci Pansiyonu	12
2.2. Trabzon'da Kültür ve Edebiyat.....	13
2.2.1. Şiir.....	13
2.2.2. Tefrikalar	30
2.2.3. Deneme, Seyahat, Mektup ve Hatıra Yazıları.....	31
2.2.4. Sinema ve Tiyatro	32
2.2.5. Fıkralar.....	33
2.2.6. Dil Devrimi ve Öz Türkçe	34
2.2.7. Radyo	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HALK GAZETESİ'NDE SOSYAL YAPIYA DAİR HABERLER.....	38-69
3.1. Sağlık ve Salgın Hastalıklar	38
3.1.1. Lekeli Humma (Tifüs)	39
3.1.2. Sıtma	41
3.1.3. Çiçek	42
3.1.4. Veba (Farelerle Mücadele)	43
3.1.5. Şarbon	44
3.2. Bayramlar ve Kutlamalar	46
3.2.1. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı.....	46
3.2.2. 30 Ağustos Zafer Bayramı (Zafer ve Tayyare Bayramı)	47
3.2.3. Cumhuriyet Bayramı.....	48
3.2.4. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı.....	49
3.2.5. 1 Temmuz Denizcilik (Kabotaj) Bayramı.....	50
3.2.6. 24 Şubat Trabzon'un Kurtuluşu.....	51
3.2.7. Sokol (İdman) Bayramı.....	52
3.2.8. Dini Bayramlar.....	52
3.2.9. Diğer Bayramlar.....	53
3.3. Cemiyetler	54
3.3.1. 19 Mayıs Cemiyeti.....	54
3.3.2. Halkevleri.....	57
3.3.3. Şehir Kulübü	59
3.3.4. Kızılay.....	61
3.3.5. İş Mükellefiyeti Teşkilatı	62
3.4. Trabzon'da Belediye İşleri ve Kalkınma	63
3.4.1. Belediye İşleri	63
3.4.2. Bayındırlık İşleri	65
3.4.3. Ziraat İşleri.....	65
3.4.4. Balık Yağcılığı.....	66
3.5. Trabzon-Erzurum Yolu	67
3.6. Trabzon'da Asayiş	68
3.7. Teşekkür Yazıları	69
3.8. Reklam ve İlanlar	69
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	70
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	72

EKLER.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	91

ÖZET

Yerel basın ülkemizde; kamuoyunda, gazetecilik mesleğinin icra edildiği çevrelerde, siyasi ortamlarda ve kimi zaman da basına ilişkin akademik platformlarda, “Anadolu Basını”, “Mahalli Basın” ya da “Taşra Basını” olarak nitelendirilmektedir. Unutulmamalıdır ki Anadolu Basını, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda emek harcamış, ciddi mücadele içinde bulunmuş, büyük katkılar sağlamıştır. Trabzon yerel basını ve özellikle Halk gazetesi Cumhuriyet’in ilanından sonra toplumun her alanında yeniden inşası noktasında hatırı sayılır bir yerdedir.

Halk gazetesi içinde, bölgedeki siyasi, adli, kültürel, edebi, ekonomik, sanatsal, milli birçok konuyu barındırmıştır. Halk gazetesinde Trabzon halkı kendi sorunlarını, gelişmelerini, sesini, yüzünü görmektedir. Temennilerini ve hedeflerini Halk gazetesi vasıtasıyla hem yerel halka hem de yetkili makamlara ulaştırmaktadır. Dönemin sosyal ve kültürel yaşamını adeta ayna gibi yansıtan Halk gazetesi, Trabzon’unun 1933-1963 yıllarının çalışıldığı eserimizin ana kaynağını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Trabzon, Basın, Kültür, Sosyal Yaşam, Halkbilimi

ABSTRACT

Local press is given various names such as “Anatolian Press”, Regional Press” or “Provincial Press” in public, as well as in journalistic, political and related academic circles of our country. It should be noted that Anatolian Press have labored over the foundation of Turkish Republic, struggle for it and made a significant contribution for this purpose. Local Press of Trabzon, especially Halk Gazetesi (People’s Journal) have had distinguished role in reconstructing the society in all respects after the proclamation of the republic.

Halk Gazetesi has covered political, cultural, literary, economical, artistic and national issues related to region. The people of Trabzon run across their own issues, developments, voice and face in the journal. They convey their wishes and objectives to local community as well as to authorities by means of the journal. Reflecting the social and cultural life of the period like a mirror, Halk Gazetesi is the main source of our study where we describe the years between 1933 and 1963 in Trabzon.

Keywords: Trabzon, Press, Culture, Social Life, Folklore

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı

Tarih boyunca Anadolu'nun en önemli merkezlerinden biri olagelen Trabzon, kadim zamanlardan bu yana coğrafi konumu ve bir liman şehri olması vesilesiyle ticaretin dolayısıyla da çeşitli kültür ve medeniyetlerin buluşma noktası olmuştur. Dört bin yıllık geçmişiyle Trabzon bir medeniyetler bahçesi ve kültür kaynağıdır. Kültürün ve medeniyetin en temel unsuru olan basın ve yayın da bölgede uzun bir maziye sahiptir.

Trabzon'un sosyal ve kültürel hayatına dair çok sayıda amatör ve bilimsel çalışma mevcuttur. Bu çalışmaların bazıları Trabzon yerel basınına ait haberlerden de yararlanılarak yapılmıştır. Ancak Trabzon'da Cumhuriyetin 1933-1963 yıllarına ait, başlı başına yerel basına ve Halk gazetesi özeline dayalı, sosyal ve kültürel hayatı anlatan derli toplu bir çalışma bulunmamaktadır.

Çalışmamızın amacı, basının zengin bir kültürel ve sosyal kaynak, toplumun aynası olma, toplumu yönlendirme ve topluma değer katma özelliklerinden yararlanarak Trabzon yerel basının en kapsamlı gazetelerinden biri olan Halk gazetesindeki bölgeye dair sosyal ve kültürel haberleri incelemek suretiyle, Trabzon'un ilgili döneme ait toplumsal hayatına ışık tutmaktır.

İncelememizin ortaya koymayı amaçladığı bir diğer mesele de ilerleyen tarihsel süreçte meydana gelen siyasi ve ekonomik gelişmelerin ışığında Trabzon'da gelişen ve dönüşen sosyo-kültürel hayatı göz önüne sermektir. Sosyal incelemelerin sadece kütüphane raflarında kalmaması, toplumsal hayat ve milletin geleceği içerisinde işlevselliğini sağlayabilmesi adına mütevazı bir başlangıç olarak değerlendirilebilecek bu çalışma, dünü anlayarak yarına yön verebilme bilinciyle yapılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma konusu, Halk gazetesinin yayınlandığı 1933-1963 yıllarına ait sayılarının Trabzon'un sosyal ve kültürel hayatına dair yazılarıyla sınırlıdır. Çalışma toplumsal hayatın içerdiği eğitim, sözlü ve yazılı kültür, sanat, siyaset, idari hizmet, asayiş, yaşanan tarihi süreç konularını, Halk gazetesine dayanarak bölge özelinde ortaya koymaktadır. Çalışmada ilgili dönemde, Trabzon'da yayınlanmış farklı yerel basın kaynaklarına da yer verilmektedir.

Araştırmada Kullanılan Yöntem ve Verilerin Ortaya Konması

Araştırmamızın başlıca kaynağını Halk gazetesi oluşturmaktadır. Belge tarama metoduyla oluşturulan bu çalışmada ayrıca arşiv belgelerinden ve konuyla ilgili bilgiler veren ikinci el kaynaklardan da istifade edilmiştir. İki yıl içerisinde, ulaşılabilinen Halk gazetesi nüşhaları titizlikle incelenmiştir.

İlk olarak Halk gazetesine ait nüşhaların arşiv ve künye çalışması yapılmıştır. Ulaşılan Halk gazetesi nüşhaları belirlenen başlıklar altında incelenmiştir. İlgili döneme ait tarih kitapları, konuyla alakadar yüksek lisans ve doktora tezleri, antropolojik ve halkbilimsel kaynaklar taranmıştır.

Arşiv tarama ve tarihi evrak incelemelerinde birçok sorunla karşılaşılabilmektedir. Bu çalışmada karşılaşılan başlıca problem Halk gazetesi nüşhalarının özenle saklanamamış olmasıdır. Çok büyük oranda tahrip olmuş sayfalar, hem eksiksiz bilgi edinilmesini hem de bahsi geçen meselelerin tarih bilgilerine sağlıklı bir şekilde ulaşmasını engellemiştir. Yetersiz arşiv hizmetleri de sıralanabilecek sorunlar arasındadır. Cilt kapaklarında belirtilen tarihlerin içeriğe uymaması sorun teşkil etmiştir. Kayıtlarda görünen ancak raflarda bulunamayan kaynaklar da bir diğer sorun olmuştur. Kişilerin özel arşivlerinden yararlanılmasına müsaade etmemeleri sorunu, araştırmacıların sorumsuz çalışmaları sebebiyle kaynak kişilere ait eserlerin araştırmacıların istifadesinden kaldırılması, karşılaşılan sorunlardandır. İl Halk Kütüphanelerinin arşiv bölümünün 17.00 da araştırmacılara kapatılması çalışmanın çok yavaş ilerlemesine sebep olmuştur.

Kaynakça yazımında yetersiz arşiv hizmetleri sebebiyle tarih, sayfa sayısı ve arşiv numarası yazımında eksiklikler mevcuttur.

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada, verilerin değerlendirilmesi ulaşılan Halk gazetesi nüşhalarının ilgili konu başlıkları altında incelenmesiyle başlamıştır.

İlgili ek kaynaklar taranmış, ana kaynak olarak belirlenen Halk gazetesinden elde edilen bilgilerle tekrara düşmeyecek şekilde eserler derlenmiş ve Trabzon'un Halk gazetesinde yer alan haberlere göre 1933-1963 yıllarına ait sosyal ve kültürel hayatı kaleme alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. HALK GAZETESİ VE GAZETE YAZARLARI

1.1. Halk Gazetesi

Ticari maksatlı gazete olarak çıkan, ancak fikri yazılara da ağırlık veren Reklam Gazetesi'nden istenilen sonucun alınamaması üzerine, Arif Barutçu'nun sahipliğindeki gazete 8 Ekim 1933 Pazar tarihinde Halk gazetesi adıyla yayınlanmaya başlamıştır. 1942 yılında gazetenin sahip ve neşriyat müdürlüğünü Kamil Saruhan yapmış, 50-70 cm büyüklüğünde, Gazete'nin ilk yıllarında olduğu gibi tek yaprak basılmıştır. 1945 sonrası dönemde Halk gazetesinin bazı sayılarının sekiz sayfa basıldığı da olmuştur. 1933-1943 sonunda Halk Gazetesi mali sıkıntıya düşmüştür. Diş Tabibi Cemil Hulusi Bulak'ın sahip ve neşriyat müdürlüğünü üstlendiği gazete, 21 Mayıs 1943'te "Yeni Halk" ismi ile çıkmaya başlamıştır. Yeni Halk gazetesi de yedi aylık bir süreden sonra, 11 Ocak 1944'te "Halk Gazetesi" adı ile yeniden yayınlanmaya başlamıştır (Albayrak, 2010).

İstikbal Matbaasında yayınlanan gazete, Salı ve Cuma günleri çıkartılırdı. İlk yıllarda 100 paradan sonraki yıllarda ise 550 kuruştan satılan Gazete'nin senelik aboneliği de bulunmakta idi. Altı aylık aboneliği 300 kuruştur. İlan satırları için ise on kuruş alınmakta idi (Halk Gazetesi, 1943).

Halk gazetesi 27 Mayıs 1960 ihtilali sonrasında, gazetenin mevcut durumu ile çıkarılamayacağına kanaat getirilerek 15 Ocak 1963 tarihinde 6489. sayısı ile kapanmıştır.

1940'lara kadar genel olarak fikri ve yerel yazıların bulunduğu Gazete, 1940-1960 yılları arasında ulusal ve uluslararası haberlere de yer vermeye başlamıştır. Özellikle Dünya Savaşı sebebiyle siyasi ve ekonomik gelişmeler ele alınmış, devlet liderlerinin görüşmeleri, ziyaretleri konulu onlarca haber Gazete'de yerini almıştır. Savaşın gidişatı, savaş bölgelerinde yaşananlar, zorlu koşullar hem yurt hem dünya bazında kaleme alınmıştır.

Gazete kurulduğundan itibaren Cumhuriyeti ve devrimleri benimsemiş, Cumhuriyet ilkelerinin Trabzon'da hayata geçirilmesinin adeta bekçisi olmuştur. Gazete, Cumhuriyet gibi bölgenin her meselesine el uzatmış, derman olmaya çalışmıştır. Bu sebeple Trabzon yerel gazeteleri içinde Halk gazetesi en kapsamlı ve renkli gazete olarak değerlendirilebilir.

Halk gazetesinde hemen hemen her sayıda mutlaka “İç Haberler” köşesi yer almıştır. Trabzon’a dair haberleri ve tenkitleri içeren köşe, aynı zamanda şehirde hükümet ve belediyece yapılan her çalışmayı takip edip neticeleri halka bildirmiştir. Gazetede edebiyat köşeleri de mevcuttur. Özellikle tefrikalar geniş yer tutmaktadır. “Şikayet ve Temenniler” köşesi de Trabzon bölgesindeki sorunları tespit etme imkanı sunmaktadır. Bunların dışında, sağlıktan sanata, spordan kutlamalara kadar pek çok konuda yazı mevcuttur.

Gazete, Cumhuriyetçi yayın politikası gereği halkı bilinçlendirme, hükümetin ve devlet yetkililerinin halkın dertlerine eğilip derman olmasını sağlama, bölgedeki sıkıntıları tespit edip ilgili mercilere bildirme vazifelerini kendine şiar edinmiştir. Sosyal, ekonomik, kültürel, eğitime dair, gençlerin isteklerine ve toplumun huzurunu tesis etmeye yönelik haberler yayınlanmış, ilmi çalışmalar kaleme alınmıştır.

1.2. Gazete Yazarları

Halk gazetesinin yazarları başından itibaren ortak fikirlere sahip olmuştur. Milli mücadelenin bağrından gelen isimler, mücadeleyi ve milli birliğin değerini iliklerine kadar hissetmiş ve bu uğurda çalışmalar yapmışlardır. Aynı dönemin, aynı zorlu şartların fedakar ve cefakar bireyleri olan yazarlar aynı duruşlarını İnönü döneminde de sürdürmüş ve duruşlarından ödün vermemişlerdir. Halk gazetesinde Ali Kalkanoğlu, Burhan Esen, Cemal Enis, Cemil Hulusi Bulak, Derviş Değerli, Eyüp Sabri Lermioğlu, Faik Odabaş, Hulki Nemlioğlu, K. Erüreten, Kamil Saruhan, Kemal Kefeli, M. Saruhan, Nesip Yağmurdereli, Sabri Karanis, Selma Aygut, Şevket Çulha, Yusuf Ahıskalı ve Yusuf İzzettin gibi isimlere çok sık rastlanmaktadır.

1.2.1. Ali Kalkanoğlu

1914 yılında Trabzon’da doğdu. 1932-1933 öğretim yılında Trabzon Ticaret Mektebi’nden mezun oldu. 1935 yılında basın hayatına atıldı. Sırası ile Son Posta ve Yeni Sabah gazetelerinin Trabzon muhabiri olarak çalıştı. 1938 yılında Trabzon’da çıkmakta olan haftalık ve daha sonra da günlük Halk gazetesi istihbarat şefi olarak görev yaptı. 1941 yılında aynı gazetenin idari ve 1947 yılında da yazı işleri müdürlüğüne getirildi.

Bu sıralarda Ulus gazetesi ve Anadolu Ajansı Trabzon muhabiri olarak çalıştı. 1950 yılına kadar ajans muhabirliği yaptı. 1953’ te Halk gazetesini devraldı. 1960’da tekrar Anadolu Ajansı ve TRT’nin Trabzon muhabirliği görevleri uhdesine verildi.

1963 Ocak ayı sonuna kadar çıkarttığı Halk gazetesinin kapanmasından sonra 1 Şubat 1963 tarihinde Sabah Postası’nın ortaklarından biri olarak yeni bir gazetenin içinde oldu. Daha sonra ortaklığın dağılmasından sonra gazetenin tek sahibi olarak 20 Haziran 1969 tarihine kadar yayını

sürdüğü gazetesini ve tesisleri bütün ile devrederek, Moloz semtinde zahire üzerine yeni bir ticari hayata atıldı. 15 Aralık 1976 tarihinde vefat etti. Hiç evlenmemiştir (Albayrak, Dünden Bugüne Trabzon Tarihi, 2010).

1.2.2. Cemil Hulusi Bulak

Diş tabibi Cemil Hulusi Bulak, 1896 yılında Hopa'da doğdu. 1924 yılında İstanbul Dişçilik Mektebi'nden mezun olup Trabzon'a geldi. Başarılı bir diş hekimi olan Bulak'ın, 1937 yılında La Revue Odontologique Dergisi'nde yabancı dilde bir makalesi yayınlandı. 1938'de Ankara'da toplanan Diş Hekimleri Kongresi'nde "N. Mandibularis direkt anestezide Bulak Metodu" nu sundu ve bu metot dünyadaki 13 metottan biri olarak yorumlandı. 1940'da Halkevi başkanlığı ve Karadeniz Kulübü yöneticiliğinde bulundu. 8 Ekim 1933 tarihinde Trabzon'da çıkmaya başlayan Halk gazetesinde meydana gelen anlaşmazlık sebebiyle isim ve yönetim değişikliğine gidilip gazetenin ismi 20 Mayıs 1943 tarihinden itibaren "Yeni Halk" olarak değiştirilirken neşriyat müdürlüğünü Cemil Hulusi Bulak üstlenmiştir. Üç çocuk babası Cemil Hulusi Bulak, 1983 yılında Trabzon'da vefat etmiştir (Albayrak, 2010).

1.2.3. Derviş Değerli

Derviş Değerli, 10 Mayıs 1329 (1913) tarihinde Trabzon'da Kindinar (Bahçecik) Mahallesinde doğdu. Babası çiftçilikle uğraşan, Hacı Mehmet Değerli'dir. Annesi ise Hatun Değerli'dir. İlkokulu Trabzon'da Tatbikat Mektebi'nde okudu. İlkokuldan sonra Kemer kaya Mahallesi'nde 4 sınıflı Orta Ticaret Okulunu pekiyi derece ile ve birincilik ile bitirdi.

13 Mart 1935 tarihinde Tekel teşkilatına memur olarak girdi. Önce Erzurum Tekel Baş Müdürlüğü Satış Memuru oldu. Vatani görevini yapmak üzere Mayıs 1938' de ayrıldı. Askerliğini bedelli olarak Erzurum'da yaptı. Altı aylık askerlikten sonra tekrar tekel teşkilatına girdi. Tekel'de muhtelif kademelerde ve muhtelif yerlerde görevler yaptıktan sonra sıra ile Bitlis, Adana ve Samsun Tekel Başmüdürlüğü görevinde bulundu. Samsun Tekel Müdürü iken kırk yıl yedi ay yirmi iki gün görevden sonra, kendi isteği ile 9 Temmuz 1976 tarihinde emekli oldu. Bu görevleri sırasında Trabzon ile ilgisini kesmedi ve zaman zaman Halk ve Trabzon gazetelerinde yazılar yazdı.

Doğum yeri olan Trabzon'a gelerek yerleşti. Kendini sosyal hizmetlere vererek zengin kütüphanesinin bir bölümünü İl Halk Kitaplığı'na armağan etti. Trabzon'dan Atatürk'e isimli kitabın yazım kurulunda ve yüzyıl albüm hazırlama komitesinde görev aldı. 1985 yılında Trabzon Belediyesi Kültür Araştırma Kurulu Üyeliğinde bulundu.

24 Eylül 1985 Salı günü saat 23.30 da vefat etti. Ertesi gün Bahçecik Mezarlığı'nda toprağa verildi. Dördü kız, biri erkek beş çocuk babası idi (Albayrak, 2010).

1.2.4. Sabri Karanis

Sabri Karanis, 28 Haziran 1928' de Trabzon'da doğdu. Babası tüccar Osman Karanis'tir. İlk ve ortaokulu Trabzon'da, liseyi İstanbul'da okudu. Yükseköğrenim görmedi ve baba mesleğini sürdürerek ticarete atıldı. Ancak ticaretle birlikte gazeteciliğe de yöneldi.

16 yaşında iken ilk yazılarını Halk ve Olcay gazetelerinde yazdı. 19 Ağustos 1948' de yirmi yaşlarında bir delikanlı iken Hedef ismi ile bir gazete çıkarttı. İleriki yıllarda mahalli basında Yeni Yol, Hizmet, Son Haber gazetelerinde yazdı. Hizmet gazetesinde hem başyazarlık ve hem de köşe yazarlığı yaptı. Bir ara Milliyet gazetesinin muhabirliğinde de bulundu. Yazılarında "Çivi", "Kürşad", "Osmanlı" gibi takma adlar da kullandı. "Bakışlar" adını taşıyan köşesinde kendi ismi ile yazıyordu. Halk gazetesinde çok sayıda yazısı yayınlandı. Ruslar'ın Kars'ı ve Ardahan'ı istediği 1948' lerde "Osmanoğlu" takma adı ile yazdığı bir yazı, radyodan okunmuştu.

Tarihe çok düşküdü, özellikle Osmanlı tarihi, Mehmet Akif ve Safahat hayranı idi. Nihal Atsız'ı da severdi. Gazeteci olarak Refi Cevat Ulunay'ın hayranı idi. Yayınlanmamış bir romanı ve şiirleri vardır. 18 Nisan 1971'de Trabzon'da öldü. Üç çocuğu olan Karanis'in, tek kızı Prof. Dr. Nazan Bekiroğlu'dur.

1.2.5. Şevket Çulha

Şevket Çulha, 1911 yılında Trabzon'da Boztepe-i Zir (Aşağı Boztepe) Mahallesi'nde doğdu. Babası, Balkan Savaşı gönüllü gazilerinden Ali Çulha'dır. Annesi Seher Hanımdır.

I. Dünya Savaşı'nda çocuk yaşta ailesiyle Ordu'ya hicret etmiş ve hicret faciasının bütün sıkıntılarına şahit olmuştur.

Şevket Çulha 1927'de Yeni Yol Gazetesinde spor muhabiri olarak hayata atılmıştır. 1931'de Arif Barutçu'nun sahibi olduğu Reklam Gazetesi'nde çalışmış, aynı yıllarda Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı Trabzon Bölge Sekreterliği görevini ifa etmiştir. 1932-1935 yılları arasında sürdürdüğü spor yazarlığını bu tarihten itibaren köşe yazarı olarak devam ettirmiş, 1936' da Halk Gazetesi'nde yazmaya başlamıştır. Bir yıl sonra tekrar Yeni Yol Gazetesine dönerek 1952 yılına kadar bu gazetenin yazarlığını yapmıştır.

1927 yılından itibaren Trabzon basınının içinde olmuş, devamlı olarak gazetelerde köşe yazıları yazmıştır. Yazılarını; " Yeni Kafa, Ş, Ç, Bir İçim Su, Seyyah, Yolcu, Çulha" gibi imzalar

ile yazmıştır. 1942'den sonra da yazılarında devamlı olarak Şevket Çulha imzasını kullanmıştır. Trabzon basınında sıra ile Kaygu, Yeni Yol, Reklam, Halk, Hakimiyet, Yenigün, Kuzey Haber, Karadeniz gazeteleri ile Akın, İnan dergilerinde yazılar yazmıştır. Ticaret ve Sanayi Odası'nın zaman zaman yayınladığı gazetelere de yazılar vermiştir. Son olarak da Karadeniz gazetesinde köşe yazarlığında bulunmuştur.

11 Mart 1985 tarihinde kurulan Trabzon Belediyesi Kültür Araştırma Kurulu'nun kurucu başkanlığını uzun yıllar sürdürmüş ve bu kurulun devamlı üyesi olmuştur. 6 Mart 1989 mahalli seçimlerinde Trabzon Belediye Meclisi Üyeliğine seçilerek 43 sene sonra tekrar fiili olarak Belediye hizmetine dönmüş ve Belediye Meclisi Başkanlığına seçilmiştir. 27 Ocak 1992 tarihinde kurulan Karadeniz Yazarlar Birliği'nin 8 numaralı kurucu üyesi olarak bu yeni basın kuruluşunun içinde yer almıştır.

Şevket Çulha, 13 Kasım 1996 tarihinde saat 21.45' te vefat etmiştir. 15 Kasım 1996 Cuma günü de Sülüklü Asri mezarlığına defnedilen Şevket Çulha'nın Maide Çulha ile olan evliliklerinde çocukları olmamıştır.

1.2.6. Yusuf Ahıskalı

Yusuf Ahıskalı, 10 Mart 1909 tarihinde Trabzon'da doğdu. Gazeteci, yayıncı, şair ve yazar olan Ahıskalı, 1934-1938 yılları arasında Gümrük ve Tekel Bakanlığı Teftiş Kurulu'nda müfettişlik görevinde bulundu. İlk yazıları Halk gazetesinde "Çağlayan" takma adı ile yayınladı. İstanbul'da Ses ve Yeni Ses dergilerini çıkardı. 1942' de Arkadaş basım evini kurdu. Bundan başka çok sayıda dergi ve gazetede yazan Ahıskalı ayrıca kendi kitaplarını kendi bastı. Yusuf Ahıskalı, avukat Adil Müsteciplioğlu'nun başkanı olduğu Türkiye Sosyalist Partisine üye olduğu için 1946 senesinde dört ay hapiste kaldı. Aynı şekilde partililik yüzünden 1951'de yedi ay, 1952'de "İşçiler Birleşiniz" adlı yazısı sebebiyle de dört buçuk ay hapis yattı. Yusuf Ahıskalı 26 Haziran 1983 tarihinde İstanbul'da vefat etti (Albayrak, 2010).

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALK GAZETESİ'NE GÖRE TRABZON'DA EĞİTİM VE KÜLTÜR

2.1. Trabzon'da Eğitim

Henüz kurulmuş bir devlet olan Türkiye Cumhuriyet'i, atlatmış olduğu savaşlar ve işgaller sebebiyle eğitim dahil pek çok konuda olumsuz etkilenmiştir. Trabzon maarifi de bu zorlu şartlar altında ciddi oranda yıpranmıştır.

Rus işgali sırasında Trabzon'daki eğitim kurumları büyük bir yıkıma uğramış, işgalden önce eğitim veren "sekiz bab" medrese, işgal esnasında tahrip olmuştur. (Çapa & Çiçek, 2004).

Dünya savaşı ve ardından gelen işgallerle hem ekonomik hem de sosyal anlamda düşüşe geçen şartlar, Trabzon için 1914 senesi itibariyle yeniden eski hareketliliğine kavuşmaya başlamıştır. Trabzon'da yayınlanan yerel gazetelerden Zafer Gazetesi merkezdeki okulları aynen şöyle aktarmaktadır; İlk mektepler içinde Fatımiye İnas (kız) Mektebi, Osman Gazi Mektebi, Fatih İnas (kız) Mektebi, Zeytinlik Mektebi, bunların dışında Sultani (lise) ve Dar-ul Muallimin (Öğretmen Okulu) mevcuttur (Zafer Gazetesi, 1922).

Trabzon'da 1931-1932 yıllarına gelindiğinde eğitim çabalarının ve arzusunun yoğun fakat endişe verici seviyede düşük olduğu görülebilmektedir. Kız orta mektebinin son sınıf mevcudunu teşkil eden 21 hanım talebeden sadece 8'i bir üst sınıfa geçmeye muktedir olmuştur. 13 öğrenci ise ikmale kalmıştır. Ticaret mektebinin son sınıf mevcudu 22' dir. Bu öğrencilerden yalnız biri ikmale kalmıştır. Bunun dışında, hayati ihtiyaçlar içinde Kız Lisesi bulunmaktaydı zira iki yüz elli bin nüfuslu bir şehirde, nüfusun yarısından fazlasını teşkil eden kadınlar için sadece bir ortaokul mevcuttu. Bu yıllarda kız orta mektebine ilave ikinci bir devre konması da yetkililerden giderilmesi istenen önemli bir ihtiyaçtı (Trabzon Maarif Hayatının Bilançosu, 1932). Bu talebin giderilmesinin aksine, maddi yetersizlik sebebi ile 1933 yılında, il genelinde on bir ilkokul kapatıldı (On Bir Mektep Kapandı, 1933).

1930'lu yıllarda öğretmen, öğrenci ve okul sayısı itibariyle sıkıntılar, eksiklikler göze çarpsa da eğitimin içeriğinin o dönemin şartlarına nazaran dolu dolu olduğu, öğrencilere kazandırılan sanatsal yetenekler üzerinden de anlaşılabilir.

1932 senesinin Temmuz ayında gerçekleştirilen Kız Orta Mektebi son sınıfının veda müsamesesine İzzettin ve Salih Paşalar ile vali, fırka kumandanı, belediye reisi, C.H.F erkani ve çeşitli okullara mensup öğretmenler, idareciler ve veliler katılmıştır. Merasim, öğlenden sonra iki buçukta Zekiye Hanım'ın piyanoda çaldığı İstiklal Marşı ve onu takiben talebeden Naşide hanımın çok samimi bir ifade ile devam eden hitabesi ile başlamıştır. Okul müdürü Ömer Sıtkı beyin konuşmasının ardından, Bethoven'ın sol major Menuet (Bahar) ismiyle adapte olunan Koro aslındaki kuvvetli tekniğini tamamı ile muhafaza ederek muvaffakiyetle icra edilmiştir. Kısa bir aranın ardından Bahire Hanım piyanoda pürüzsüz bir stille "Le lac de come" eserini çaldıktan sonra Şerife hanım milli edebiyatın güzel bir eseri "Nöbetçi ve Yıldız" ı, bunu takiben Bülent hanım "Mehtap" isimli parçayı seslendirmiştir, Nahide hanım Offenbach'ın "Barkorol" eserini piyanoda başarıyla çalmış, bir ara limonata ikram yapılmıştır. Bülent Hanım ilk mektep hayatına ait gülünç bir monoloğu ile Zekiye ve Şerife hanımların piyanoda çaldıkları "Karmen" büyük alkış almıştır. Bülent hanımın muvaffakiyetle çaldığı "Reproche d' amour" ve öğrenciler tarafından söylenen Flidor'un "Şafak" korusu da çok beğenilmiştir. Son olarak Reşat Nuri beyin iki perdelik "Ümidin Güneşi" adlı piyesi temsil edilmiştir. (Kız Orta Mektebinde Veda Müsamesesi, 1932).

Mezunlarının hemşire olarak vazife alacağı Kız Orta Mektebi'nin, öğrencilerine kazandırdığı sanatsal yetenek ve ufuk, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün muasır medeniyetler seviyesine ulaşma sevdasının güzel bir örneği ve neticesidir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bütün Trabzon'da sadece 48 ilkokul vardır. 1923-1934 öğretim yılında tespit edilen merkez ilçe ilkokullarının sayısı 8 iken merkez köylerden sadece Merkez Kisarna Köyü'nde ilkokul vardır. Okul sayısında ilk önemli artış 1937-1943 yılları arasında olmuş ve bu dönemde okul sayısı 150'ye ulaşmıştır. Köy okul sayısı artarken, şehir okulları sayısında önemli bir artış olmamıştır. Trabzon vilayetinde 1938 tarihinde 91 ilkokul öğretmeni vardır (Seyyar, 2010).

Cumhuriyetin ilanından sonra Trabzon merkez ilçede lise bünyesindeki ortaokul haricinde bir ortaokul yoktur. 1925 yılında Uzun Sokak'ta Kız Ortaokulu, 1933 yılında Zağnos'da Erkek Ortaokulu açılınca okul sayısı üçe çıkmıştır (Albayrak, Tarih İçinde Trabzon Lisesi).

Trabzon'da 1930'lu yılların en ileri hareketi hiç şüphesiz maariftedir. Çocuklarının hayata daha olgun atılabilmesi için her evlat sahibi gibi, o dönemin anne ve babaları da büyük bir şevkle çocuklarının eğitimini en iyi şekilde almaları için çabalamaktaydı. Görülen yetersizlikler yetkililere bildirilmekteydi. 1933 yılında mektep sayısının yetersizliğinden yakınan Trabzon halkı, Merkez kazada 6 tam teşkilatlı ve 5 adet 3 sınıflı ilkokulun olmasından ve binasızlık ile tahsisatsızlık yüzünden çocukların okutulmamasından şikayet etmekteydi. Okullarda kadro fazlası yerleştirmeler yüzünden aşırı nüfuslu sınıflarda okuyan çocukların sağlıksız ve verimsiz şartlarda eğitim görmesi başlıca maarif sorunlarındandı. Bu sorunlara istinaden, meclis umumi azası bir beyefendinin 1933 senesi umumi meclis toplantısında konuyu belli başlıklar altında meclise taşıyacağı sözü Akın Mecmuası'nda da yer bulmuştur. Bu başlıklar; mevcut okullara hiç olmazsa iki tane daha eklenmesi, üç sınıflı mekteplerin de tam teşkilatlı olarak faaliyette bulundurulması, Şehrin şark ve garp semtlerinde iki ana mektebin açılması şeklinde sıralanmıştı (Lütfü, 1933).

Halk gazetesinde her sayıda eğitim haberlerine geniş yer verilmiştir. Buna ilaveten eğitim haberleri beş yılda bir de toplu olarak ele alınmıştır. Gazete’de 1943 yılında yayınlanan yazıda Trabzon maarifinin Cumhuriyette ve bilhassa son beş yılda en feyizli eserlerini vermeye başladığı söylenmektedir:

Trabzon halkının öteden beri tahsile karşı duyduğu arzu ve ihtiyakın şükranına değer tesirleri ile merkez ve kazalarda ilkokul sayısı arttığı gibi Trabzon yepyeni ve modern bir lise binasına kavuşmuştur. 1943 yılında tesis edilen Erkek Sanat Enstitüsü ile mevcut Kız Sanat Enstitüsü, Ticaret Lisesi ile erkek ve kız ortaokullarına katılmış, yeni fakat çok verimli bir sanat yuvası şehre kazandırılmıştır. 1938-1943 yılları arasında Trabzon ve kazalarında okuyan talebe ile mezun talebe sayısı gözden geçirildiğinde, şehrin merkez kazasında 1938-1939 ders yılından 1942-1943 ders yılına kadar üç ve beş sınıflı 110 ilkokulda kız ve erkek olarak 24.468 talebe okumuş, 2620 talebe mezun olduğu tespit edilmiştir. Akçaabat kazasında yine aynı ders yılları içerisinde üç ve beş sınıflı 75 ilkokulda 7.895 çocuk okumuş, 600 talebe mezun olmuştur. Maçka kazasında yine aynı yıllarda üç ve beş sınıflı 70 ilkokulda 5.726 çocuk okumuş 386 talebe mezun olmuştur. Of kazasında ilgili tarihlerde mevcut 75 ilkokulda 11.487 çocuk okumuş ve 764 talebe mezun olmuştur. Sürmene kazasında ise aynı dönemde var olan 49 ilkokulda 11.649 öğrenci okumuş ve kız erkek 678 talebe mezun olmuştur. Vakfikebir kazasında ise yine 1938-1943 yılları arasında mevcut 90 ilkokulda 12.965 öğrenci okumuş ve kız erkek 1020 talebe mezun olmuştur. 1938-1943 yılları içerisinde merkez ve kazalarda toplamda 6068 talebe mezun olmuştur (Halk Gazetesi, 1943)

Ayrıca 211 ulus okulunun A dershanesinden 3.249, B dershanesinden 726 vatandaş vesika almıştır. Bütün bu mesaiye hususi muhasebelerce sarf edilen para 1.095.953 lira olmuştur (Cumhuriyette Trabzon Maarifi, 29 I. Teşrin 1943).

Gazetede yer alan haberde, Trabzon’un feyizli bir irfan yuvası olarak ifade edilen Ticaret Lisesi’nin ilk mezunlarını 1943 yılında verdiği anlatılmaktadır. Müessese 1924 senesinde açılmış, 1927 senesine kadar ticaret vekaletine bağlı olarak çalışmış, maarif vekaletine geçtikten sonra programlarında tadilat yapılmış ve 1943 senesine kadar 246 mezun vermiştir. Mezunların tamamı bankalarda, ticaret müesseselerinde en faal unsurlar olarak çalışmış ve hemen hemen hepsi bu iktisadi teşekküllerin başında görev almışlardır. 1940 yılında lise haline getirilen okul 1943 yılında ilk defa lise kısmından 5 mezun vermiştir. Ticaret lisesine olan rağbet binayı değiştirme mecburiyetini beraberinde getirmiştir. Gerçekleştirilen girişimlerin ardından kısa sürede Ticaret Lisesi Şehir Kulübünün yerine taşınmıştır (Ticaret Lisesi İlk Mezunlarını Verdi, 1943).

Halk gazetesindeki 1943 senesinde Sanat Okulunun birinci sınıfının açıldığına ilişkin haberde, iki devreyle eğitim yapan okulda birinci kısma 12 yaşını bitirmiş, 17 yaşını bitirmemiş ilkokul mezunları ve ortaokula müdavin talebe, dördüncü sınıftan başlayan ikinci devreye de 19 yaşını bitirmemiş ortaokul mezunlarının alındığı bilgisi yer almaktadır. Askeri fabrikalarla milli müdafaa ve maarif vekilliği hesabına okuyacak olan bu öğrencilerin seçme imtihanları maarif müdürlüğünün ilan ettiği günlerde yapılarak tedrisata ders yılı başında Ticaret Lisesinden boşalan binada başlanmıştır (Sanat Okulu, 1943).

Gazetede Sanat Enstitüsüyle ilgili haberde, 1943 senesinde okula yatısız talebe alınacağı, gelecek yıl ise Kavak Meydan'ında yapılacak yeni ve modern binanın ikmalinden sonra yatılı ve yatısız talebe alınabileceği yer almaktadır. Orta erkek sanat okulu denilen ilk üç sınıftan 1943 yılında yalnızca birinci sınıf açılmış ve buraya ilkokul mezunları ile ortaokul öğrencileri alınmıştır. Üçüncü sınıftan iyi veya pekiyi derecesiyle mezun olanlardan isteyenler iki yıllık olan ve Sanat Enstitüsü ismini alan kısma geçerek Sanat Enstitüsü diploması almışlardır. Sanat Enstitüsünden pekiyi veya iyi derecede mezun olanlar Sanat Okullarına öğretmen olmak isterlerse Ankara'daki Erkek Meslek Öğretmen Okuluna imtihanla girerek üç yıl daha okumuşlardır. Tedrisata gelince: Sanat Enstitülerinde yarım gün nazari ders, yarım gün de atölye mesaisi yapılırdı. 1943 yılında Trabzon Sanat Okulunda tesviyecilik (Torna, Freze, Planya), demircilik (sıcak, soğuk, işler), marangozluk şubeleri bulunmaktaydı. Okula ilk giren talebeler birinci sınıfta her atölyede üç ay staj gördükten sonra istidat ve kabiliyetlerine göre sanat şubelerine ayrılırlardı. Okulu bitirinceye kadar da aynı şubede çalışırlardı. 1943 yılında Erkek Sanat Enstitüsüne başvurular ise 150 'yi aşmıştır (Enstitülerde Ders, 1943).

Halk gazetesinde 1943 yılında yayınlanmış bir başka haberde Sanat Enstitüsüne yatılı talebe alınacağına ilişkin bilgi bir yıl sonra uygulamaya konulmuştur. 1944 senesinde, memleketin teknik eleman ihtiyacını karşılamak üzere Trabzon'da yeniden açılan Erkek Sanat Enstitüsünde gündüzlü olarak devam eden talebeler arasından hükümet hesabına parasız yatılı talebe seçilmiştir. Bu talebelerin iâşe, ibate gibi giyim eşyası ve ders levazımı devletçe temin edilmiş ancak Sanat Enstitüsünün bulunduğu bina yatılı talebe barındırmaya kafi gelmediğinden ayrıca bir pansiyon binası temin edilmiştir. Pansiyon binasında, yatacak ve yiyecek teşkilatı kuruluncaya kadar parasız yatılı olarak kabul edilen talebelere giyim ve ders levazımından başka yemek ve yatak karşılığı olarak ayda 40 lira verilmiştir (Erkek Sanat Enstitüsüne Yatılı Talebe Alınıyor, 1944).

1938'lerde Türkiye'deki 11 Kız Enstitüsü'nden biri de Trabzon'da 1 Kasım 1936'da Kostaki Konağı olarak bilinen binada açılmıştır. Bu enstitüye bir de Akşam Kız Sanat Okulu bağlıdır. 1940 yılında eğitimci yetiştirmek amacıyla Beşikdüzü (Vakıfkebir) Köy Enstitüsü açılmış, bu okul da daha sonra Kız Öğretim Okuluna dönüştürülmüştür. Erkek Sanat Okulu (Trabzon Endüstri Meslek Lisesi), 1943 yılında ticaret lisesinden boşalan şimdiki İskender Paşa İlkokulu'nda açılmış ve 1946'da yeni binasına taşınmıştır (Albayrak, Tarih İçinde Trabzon Lisesi).

Gazetede Trabzon'da 1943 senesinde şehrin liselerinden mezun olan gençlerin Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ziraat, Veteriner ve Orman fakültelerine paralı, parasız olarak 80 civarında mevcutta, Trabzon Tıp, Ziraat, Orman ve Veteriner müdürlüklerine müracaat ettikleri yer almaktadır (Ziraat, Veteriner, Orman Fakültelerine Talebe Alınıyor, 1943).

Halk gazetesinde, doğudaki üniversiteden başka, Hükümet tarafından Ege'de ve Karadeniz vilayetlerinin birinde de bir üniversitenin tesis edilmesi için çalışma başlatıldığı yazılmaktadır.

Hazırlanan kanun tasarısı bütçe komisyonunda görüşülmüş, Ege’de bir üniversite ve Trabzon’da da bir teknik yüksek okul kurulması kabul edilmiştir. Gazetede belirtildiğine göre milletvekillerinden Prof. Dr. Osman Turan’ın muhalefetine rağmen kabul edilen kanun 20 Mayıs 1955’te yürürlüğe girmiştir (Trabzon'da Kurulması Düşünülen Teknik Okul, Kanun Lahiyası Bütçe Komisyonunda Kabul Edildi, 1955).

Genel olarak değerlendirilirse, çalışmamızın kapsadığı dönemde Trabzon’da okul, öğrenci ve öğretmen sayısı artış göstermiştir.

2.1.1. Öğrenci Pansiyonu

Halk gazetesi yazarlarından Kefeli’nin kaleme aldığı makalesinde aynen şu ifadeleri kullanmıştır:

Türk inkılabının ana prensiplerinden biri Türk vatanında ilim ve irfanın hayat ve nur saçan meşalesini yakmak, Türk vatandaşını manevi silahlarla mücehhez olarak hayata hazırlamaktır. Türk maarifinin günden güne arttırdığı müesseseler, ilmi, büyük şehirlerin, sayılı kimselerin malı olmaktan kurtarmış, onu en uzak köylere kadar sokarak vatandaşın bu nimetten bol bol istifadesini temine çalışmıştır. Üniversiteler, Liseler, Ortaokullar, Köy Enstitüleri, Sanat Okulları, her dağın başında bilginin ve inkılabın ilk kalesi halinde vatandaşa, Türk gençliğine bağrını açmış bulunuyordu. Devletçe gösterilen bu ilgi ile muvazi olarak vatandaşın ilme, irfana karşı olan aşkı, yapılan fedakarlığın ne kadar yerinde olduğunu göstermekteydi. Her açılan okul az zamanda kadrosunu genişletmek zorunda kalmakta, müracaatları önlemek kudretinde olunamadığından şikayet edilmekteydi ki tahsile yüklenen bu arzu asırların omuzlara yığıldığı musibetleri önleyecek, geriliği yıkacak en kuvvetli, en büyük silahtı. 1930 ‘lu yıllarda mekteplerdeki talebe azlığından şikayet edilirdi. Örneğin; 1930’da bir lisenin tek sınıfında 1 veya 3 talebe bulunurken, 1943’lerde aynı lisenin son sınıfındaki okurların 3 veya 4 sınıfa sığmadığı görülmekteydi (Kefeli, 1943).

Gazetede inkılabın yarattığı şuurlu hamlenin ilk meyvesi olarak anlatılan bu durum beraberinde öğrenci pansiyonu sorununu da getirmiştir. Haberde, Trabzon lisesinin de büyük bir imanla ve bilinçle eğitim verdiği ve Trabzon lisesinin yalnız Trabzon vilayet ve kazalarının değil yakın vilayet ve kazalarının da talebelerine eğitim verdiği anlatılmaktadır. Dışarıdan gelen talebelerin yatılı kaydının yapılamaması dönemin maarifinde içler acısı bir durum oluşturmaktadır. Müracaatın çokluğu taleplerin karşılanamamasına sebep olmuş ve hariçten gelen öğrencilerin müşkül durumu hem kendilerini hem de ailelerini üzüntüye boğmuştur (Kefeli, 1943).

Tüm bu gelişmeler ışığında anlaşılan o ki Trabzon maarifinin en büyük sorunlarından biri talebe pansiyonunun olmayışıydı. Nihayet 14 Eylül 1943 tarihli sayısında öğrenci pansiyonunun açılacağı müjdesi halka duyurulmuştur. Vilayette hususi bir idare tarafından koordine edilmek üzere 50 ila 100 kişilik bir öğrenci pansiyonunun açılacağı haberi büyük bir memnuniyetle anlatılmıştır (Talebe Pansiyonu, 1943).

21 Eylül 1943 tarihli Halk gazetesi haberinde bir müjdeli haber daha Trabzon halkıyla paylaşılmıştır. Haberde Vali Salim Günday'ın riyasetinde toplanan ve maarif mebuslarından müteşekkil bir heyetin, Erkek Ortaokul Müdürlüğüne bağlı bir talebe pansiyonu açılacağı kararı duyurulmuştur. Yeni pansiyonun senelik ücreti 250 lira olarak belirlenmiştir. Bu pansiyon yalnız ortaokul talebeleri değil, lise okurlarına da hizmet vermiştir. Otel köşelerinde perişan olan öğrencilerin haline derman olan bu yurt çok sayıda haberde sevinçle ifade edilmiştir (Talebe Pansiyonu, 1943).

Gazete yer alan pansiyon konulu bir diğer haber ise kız talebe pansiyonunun açılması olmuştur. Eski Ticaret Okulu binasında kız talebeye mahsus bir pansiyon açılmıştır. Bu pansiyon erkek ortaokulunda mevcut pansiyonun mutfağından istifade edilerek talebenin yemek ihtiyacını da temin etmiştir. Pansiyonun ücreti iki taksit halinde 85'er liradan toplamda 170 lira olarak belirlenmiş, ilk taksit kayıt esnasında alınmıştır. Pansiyon Lise, Kız Ortaokulu, Ticaret Lisesi talebelerini almış ve yemek, çamaşır temizliği, yıkanma ihtiyacı idarece temin edilmiştir. Talebelere bayan öğretmenler nezaret etmiş ve öğrencilerden sadece yatak levazımı istenmiştir (Kız Talebe Pansiyonu Açılıyor, 1943).

2.2. Trabzon'da Kültür ve Edebiyat

2.2.1. Şiir

Şiirin, çok eski bir kayıt aracı olduğunu söyleyebiliriz. Bu niteliğiyle toplumsal belleğin önemli bir parçasını oluşturur. Zor zamanlarda, dar çağlarda, acı dönemlerinde, herkesin dilinin taş dönuştüğü anlarda bile şair konuşmakla kalmaz, bir yandan da tanıklığını kaydeder. Belki biraz da bu nedenle şiir aynı zamanda yaşanan toplumsal olayların, acıların, anıların, durumların kaydını oluşturur. Şair özellikle böyle zamanlarda bir taraftan topluma, insanın bir an bile unutmaması, asla vazgeçmemesi gerektiği bir dili olduğunu gösterir. Öte yandan, Fredric Jameson'ın dediği gibi söylersek, tanıklığını şiir diliyle toplumsallaştırır ve tarihselleştirir. Şair bir tarihçi değildir elbet. Ama şimdiye kadar yaşananın kaydını tutan yalnızca tarih metinleri olmadığı gibi toplumsal bellek de yalnızca tarihçilerin anlatılarından oluşmaz (Topoğlu).

Şiirin ve toplumun adeta birbirinin aynası olduğu gerçeği Halk Gazetesi'nde de kendini göstermektedir. Gazetede yer alan haberlerle birlikte tarihe tanıklık ederken Trabzon'un kültürel dokusuna kendi rengini de katmış şiirin farklı konu içerikleriyle karşımıza çıktığını görmekteyiz. Siyasi gelişmelerden mizaha, aşktan güncel meselelere yönelik eleştirilere kadar uzanan geniş yelpazede içeriğe sahip şiirler, ilgili dönemin birçok konudaki toplumsal hassasiyetlerine karşı açık bir aktarımda bulunmaktadır. Genç, yaşlı birçok yerli şairin şiirleri, göze en çok çarpanlar olmuştur.

Trabzon'a gelen Ankara yüksek Ziraat Fakültesi hocaları halk tarafından memnunlukla karşılanmış, Ankara'dan yani devletten millete uzanan şefkatli el olarak görülmüş ve pek tabi bu

konu üzerine de şiirler yazılmıştır. Beşikdüzü Köy Enstitüsü Okurlarından Cesarettin Ateş'e ait şiir, bu ziyareti ve manasını şu şekilde anlatmıştır;

Sayın Misafirlerimize

Enstitümüz bu anda, hem coşup hem taşıyor.
Konuklarla beraber, zevk, neşe ile yaşıyor.
Çünkü ta Ankara'dan, ona misafir geldi.
Sizin böyle gelmeniz, bize sevinçlik verdi.

İşte böyle sevinçle, beraberiz bu anda.
Enstitüler şaşası, duyuluyor her yanda.
Bu sestən işitince, diyarlar savuştunuz.
Bugün Enstitümüze, neşe ile kavuştunuz.

Uzun yolculuklarla, anıp geldiniz bizi.
Günler geçse de bile, unutmamız biz sizi.
Saygımız, sevginize eklidir ve ekleriz.
Böyle fırsat buldukça, gelmenizi bekleriz.
Bizleri görmek için, dağı taşı deldiniz.
Enstitümüz namına cümleten hoş geldiniz (Ateş, 1943).

Gazetede yer alan tarih konulu şiirler ise genellikle gazete yazarlarından Burhan Esen tarafından kaleme alınmıştır.

Dur!

Tarihlere bak ta gör, anlatsınlar sana, sor:
Anadolu kahraman erlerin yurdudur: dur!
Hakikate yol açan, zulmü eriten bu kor,
Zafer ordularının, sulhun hudududur: dur!
Orta Asya'dan doğduk, koşturduk dört yandan at,
Bizdedir medeniyet, bizdedir güzel sanat
Dinle, bastığın toprak feryat ediyor, feryat:
“Bağrında yatan ATA, Türk'ün Bozkurdudur: dur!”

Çiftçi kucağına koş, durma toprak ananın
Işık hakkıdır, hakkı ateş olup yananın;

Sapan tutan ellerin, silah tutmaz sananın
Son gafleti... duyduğu son kelime budur: dur! (Esen, 1943)

Çeşitli yıl dönümleri için de yazılmış şiirler, Trabzon insanının meselelere yaklaşımını, yürek sızılarını bizlere aktarmaktadır. Gazetede Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm yıl dönümü münasebetiyle yazılmış şiirler de mevcuttur.

Onun Yolunda (1938-1943)

Bilmem 5 yıl mı oldu fakat içimizdesin
Yine yükselen başın, hala çınlayan sesin
Biliyoruz o günkü kuvvetle yaşıyorsun
Bize yine enerji, yine hız taşıyorsun

Vatan topraklarında, ta göklerine kadar
Senin eserlerinin sönmez ışıkları var.

Yine senin yolunda 20. yıla aktık
Gerimizde yıl değil asırları bıraktık.
Hürriyetin güneşi, yurтта seninle doğdu
Senin sonsuz ateşin, karanlıkları boğdu.

Vatan topraklarından ta göklerine kadar
Senin eserlerinin sönmez ışıkları var.

Alçalın ay yıldızlar, kabrini aydınlatın,
Hudutsuz ziyanızla ruhuna ateş, katın,
Yükseltin ki o ruhu, onu sonsuzluklarda,
O toprağa sığmadı, varsa yer ufuklarda.

Onun sarsılmaz yeri kalplerimizde birdir,
O madde de değildi, o koskoca bir devirdir.

Türk gençliği, Ey millet! O devrin çocukları
Yükseltin başınızı, seyredin ufukları,
Vatan topraklarından, ta göklerine kadar,
Bakin onun eseri, onun çizdiği iz var (Elgün, 1943).

Atam İçin

Bir sükunet bürüdü, etrafını yurdumun,
En büyük matemini, fısıldıyor bugünün.
Ay yıldızlı bayrağım, serenin yarısında,
Al ışıkla ağlıyor, Önderin karşısında.
Gökyüzü görünmüyor, simsiyah bulutlardan,
Güneş dahi çıkmıyor, o yaslı ufuklardan.
Ölen, bir cevher olup, kalbimize akan Türk,
Şimdi gökte yaşayan Türk Başbuğı ATATÜRK
Karanlıkları boğan, nur kaynağı bu insan,
Bir tarih yaratmıştı, o da yirmi üç nisan.
Bir tarih ki o günün, en güçlü iradesi,
Bir tarih ki varlığın en geniş ifadesi.
Yaptığı inkılaplar, en büyük mucizesi,
Genliğe Hitabe'nin her sözü Vecizesi.
Bir nesil yaratmış ki, safi çelik bünyeli.
Bu çelikten bünyenin, kırılır mı hiç ali?
Ey yükselen Türk genci, uyanık dur nöbette!
Atamızın yolunda, gideceğiz elbette (Orberk, 1943).

Söndü o gözler

Söndü o gözler bugün bir mavi ışık gibi,
Beş yılın acısına nasıl dayansın yürek.
Kapansam mezarına canansız aşık gibi,
Dert yansam çimenlere, gözyaşımızı silerek.

Altı okun timsali bak şu kıvrılan kaşın,
Daha yeni ağaran tana benziyor başın,
Elli sekiz yıl nedir, daha genç idi yaşın,
Ah! Ecel nasıl pençe attığın ona gelerek?

Kaybolan o gözlerin rengini deniz bulmuş.
O saçlara benzeyen, yalnız bir güneş kalmış.
Ay o parlak anlından öperken ışık almış.
Eğilip, ta göklerden ona boyun eğerek!

Soldu mevsimin rengi her yer yasa büründü.
Dalından her bir yaprak düşüp yere süründü
Kederinden sonbahar, oda gamlı göründü.
Manevi huzurunda tazimle eğilerek

Mümkün değil, ardından bu gönüller yanmasın.
Mümkün değil, o gözler gün gelip kapanmasını
Şad olsun aziz ruhun bizi öksüz sanmasın
Sarıldık milli şefe Atam da Atam diyerek

O ateşli ruhunda Türklükten iman vardı.
Bu imanın azmi ile bize bir yurt kurtardı.
Şimdi ufumuz kara, her yanı matem sardı
Kaç yıldır ağlıyoruz, ardından kadın erkek

Tarih sarılsın sana belki alırım diye.
Yükselsin şu yıldızlar ona varırım diye.
Sonsuzluğun içinde belki kalırım diye.
Yat şöyle uzan Atam, gelsin boyuna denk.

Kalk, Atam kalk gör şu her yanı bir cennet yurdu
Barışın ülkesinde bekliyor seni ordu
Halil, bu son sözünü söylerken ağlıyordu.
Hıçkırıldı derin derin, ta kalbini delerek (Karadeniz, 1943).

Trabzon'un yaşadığı ekonomik ve toplumsal sıkıntılar da şiirlere konu edilmiştir. 1940'lı yıllara ait nüshalarda "Mizah" başlığı altında kaleme alınan M. Cansız'a ve Suat Elgün'e ait şiirler mizahın ve hicvin ahenginde dönemin sosyo-ekonomik sıkıntılarına dair bilgiler vermektedir.

Paraya bir tapınış

Yücesin ey para alçakları yükseltmedesiniz.
Sofrayı kible olur sarhoşa bir meyledesin
Sosyalistler diyedursun ki sana beyhudesin
Sen ne müşfik babasın, sen ne sevimli dedesin

Sana iman ile din mi? Sana vicdan kurban
Ne büyüksün? sana canım para! Canan Kurban

Aşkına, akla eza, ruha cefa eğileyim
Sana can nezredeyim vad' a vefa eyleyeyim
Bana ram ol, yaralı kalbe şifa eyleyeyim
Ben de sayende bugün bolca sefa eyleyeyim

Sana iman ile din mi? Sana vicdan kurban
Ne büyüksün? sana canım para! Canan kurban

Yokluğun ruhumu derinden ne kadar inletiyor.
Varlığın yoksulu da soysuzluk da söyletiyor
Girmeden sen araya derdini kim dinletiyor
Kulların işte anarken seni hep böyle diyor.

Sana iman ile din mi? Sana vicdan kurban
Ne büyüksün? sana canım para! Canan kurban (Paraya Bir Tapınış, 1943)

Gazetenin mizah köşesinde yer alan bir başka şiir de, yine M. Cansız'ın kaleminden bir tercümedir. Dönemin kanlı savaşlarının sebeplerini de içeren şiir, İranlı bir şairin “Kardeş Taksimname” adlı eserinin bir bölümünden oluşmaktadır.

Taksimname

Babadan kalma kötü her ne ki var hepsi bana,
Kardeşim bak şu güzeller iyiler hepsi sana,
Şu temel, dam arası ev bana kalsın ne derim?
Seni benden daha çok çünkü severdi pederim.
İşte damdan yukarı hepsi senin ülkere dek
Kardeşin servetine ha bakılır mı ne demek?
Başı serttir sakın ha isteme şu huylu atı
Sana aslan payı sessiz, güzelim, nazlı kedi.
Biliyorsun ki, geçen yıl dolu bal bir kavanoz,
Var idi al senin olsun dikemem ben ona göz,
Boş kalan tozlar için de şu gümüş ibriği sen
Ki ayırdın bana red eylemem, doğrusu ben.
Kardeşim böyle ne aldınsa sana hepsi helal
Ata karşı kedi almakta, eğer varsa vebal (Taksimname, 1943).

Ekonomik sıkıntılara ve ticari ahlaka yönelik eleştirel şiirler de gazetedeki yerini almıştır.

Manifaturacı ile aşına müşterisinin muhaveresinden

Aşına müşteri:

Ne ipekli ne pamuklu, bu nasıl bir mağaza?
Bu acıklı durumun ruhuma vermekte eza,
Gerçe mal almak için uğramadım ben yanına
Anlamak istiyorum, kim okumuştur canına.

Manifaturacı:

O Sümerbank denilen süslü, müeyyed mağaza
Çıktı ortaya bizi kimse almadı ağza
Vermedi mal bize elde ne bulduysa yedik.
İşte cavlak mağaza, ortada bizlerde Gedik

Aşına müşteri:

O müeyyed mağaza mal veriyor siz de alın
Kim demiştir? Uyuyun, korkulu rüyaya dalın.
Satıyor bak Sümer'e, sattırıyor alını açık,
Kirlidir nasiyeniz anlıyorum, vah ne yazık...

Manifaturacı:

Kirli mirli ne isek bizlere açmaz o kapu,
Bana bak sevgili dost, bizler için doğrusu bu.
Elde bir mal var ona bir fatura bulmalıyız.
Duymadan kimse onu satmalı kurtulmalıyız (Cansın, 1943).

Utandırım

Utandırım deyen o arkadaşına
Utandırısın değil mi? anlamadım.
Sorarım, duygun, açık saklamadım,

Utanan kim? bana göster göreyim.
Diyorum, parçalanırken yüreğim,

Sen utansan ben utansam azacık
Bu utancı işler olur mu apaçık?

Sen utansan, ben utansam evet,
Doğacak mıydı gülünç bir hareket?
Doğruluktan söz açar; sesleniriz
Böyle.. saldırmak için üsleniriz

Doğruluk, sende yok bende de yok,
Herkesin şimdi ona karnın da tok (Cansız, 1943).

Ne mutlu bu günün genlerine, Ne idi o bizim çektiklerimiz?
Hocamız vardı kavuklu diviti yanda idi
Bir kara kaplı kitap bilgisine çanta idi
Dalga geçmezdi ona öyle yobazca konuşur
Sopa elde, falaka ortada öyle meydanda idi
Koştururdu bizi abdeste soğuk kış demeden
Bize güç miydi namazlı piyes? İmkanda idi
Paraya düşkün idi, sevgiyi bilmezdi nedir?
Sanmayınız akli onun sevgili cananda idi
Ne spordan çakıyordu, o ne eğlence bilir
Bize ahlak diye güçlükleri ilanda idi
Sevinin hem övünün yoktur o güçlükten eser
O günün her sözü ahlak ile erkanda idi
Yüreğim doğranıyor hem o günün Türk kızına

Ne idi daktilo bilmez ne de dükkanda idi
(Cansız, Ne Mutlu Bu Günün Gençlerine, Ne İdi O Bizim Çektiklerimiz?, 1944).

Açık hava ticareti

Uğramayan var mıdır hiç zannetmem buraya
Hemen hemen bütün halk işte girmiş sıraya
Günlerce haftalarca eksik olmaz köylüsü
İşçisi de bayı da bayanın süslüsü
Anlamadık a bayım bu ne biçim bir iştir
Ardı arkası yok mu bu ne bitmez geliştire
Alıcıdan ne çıkar seyircisi daha çok
Bayram yeri ile hemen sanki hiçte farkı yok
Bayının bayanının tükenmez burada sesi
İçinde mağazası dışındadır sergisi
Alır almaz yanaşır yakamı tutturursun

Karı zahmete değer sermaye şöyle dursun
Kim olsa hep müşteri bırakmazlar hiç seni
Sende de meyil var ise doldurursun keseni
Yakanı kaptırdın mı sen bu çetin paraya
Artık musallat olur dadanırsın oraya
Ey işsizler koşunuz boş durmak neyinize
İlk defa imtihansız bir iş bulundu size
Sıra yoktur diyerek öyle uzak bakmayın
Bugün vardır yarın yok sakın ha bırakmayın
Herkes geldi değmesin gelmeyen nazarı
Sinema zannetmeyin yerli mallar pazarı (Ergül, 1944).

Gazetede Beşikdüzü Köy Enstitüsü dördüncü sınıf öğrencisi Ahmet Nuri Macit'in mesleğe ve meslek aşkına yönelik şiirine de yer verilmiştir. Şiiri ve hayatı iç içe değerlendiren yazıyla başlayan "Sıvacı" adlı şiirin takdimi şu şekildedir:

Hangi eserin kaynağı göktür. Hangi sanatın hangi dehanın boşlukta filizlendiği görülmüştür? Kim yaşamadığı tatmadığı bir alemden bahsedebilir? Kendimizi aldatmayalım: Hayal, olanın süslenmesinden çıkar ve eğer biz, hayale güzel diyebiliyorsak dokunabileni göz önüne getirebildiğimizdendir. Gerçi gök içindeyiz fakat bastığımız yer topraktır ve biz onun üstünde yaşarız. Her güzel, bu toprak üstünde biter. İnsan gökten inen perinin ilhamı ile değil, iş içinde ve toprak üstünde ve mesela duvar yaparken şair olur.

Sıvacı

Vurur malayı sertçe, vur teknenden harç tükensin,
Sana yapıcı derler, vururken kol bükensin
Aslını hiç düşünme, dağ, taş, engel sökensin.
Tutmazsa bir daha vur, harcın duvarda kalsın.

Sen hem öğretmen hem de büyük bir sanatkarsın
Ne kadar seviyorsun, sıvacılığa yarsın
Sıva, sıva duvarı, eserin seni sarsın
Henüz yetişmekte, şimdilik daha kalsın. (kal: ham meyve)

Bu şekilde giderse, yetişip tadacaksın
Bu heves sende varken malanla yatacaksın
Bu uğurda köylerde eser yaratacaksın
Başla işe şu köyde, varsın namın kök salsın (Macit, 1943)

Trabzonlu halk şairi denince akla ilk gelen isimlerden biri Baba Salim Ögütçen'dir. Asıl adı Mehmet Salim olan şair 1887 yılında doğmuş, 1956'da vefat etmiştir (Kobyay, 2008). Devrinin ozanı olan şair, aşktan sağlığa, yoksulluktan, mizaha, milli hassasiyetten ölüme, toplumsal sıkıntılardan hamsiye ve yabancı devlet adamlarının politikalarını eleştirmeye kadar pek çok konuda şiir yazmıştır. Halk gazetesinde de çok sayıda şiiri yayınlanmakta ve gazete haberlerine göre Halkevi tarafından Baba Salim'e özel geceler tertip edilmektedir. Çalışmada Baba Salim'e ait şiirler Trabzonlu bir ozanın sahip olduğu dünya görüşünü, vatan bilincini, ahlaki değerlerini, bölge halkını meşgul eden meseleleri ortaya koymak amacı ile aşağıdaki gibi seçilmiştir. Bu sayede dönemin Trabzon'unda öne çıkan toplumsal ruha örnekler verilmektedir.

Kızılay'a yardım

Kızıl ayımıza yardıma koşun
Fakir fukaraya ediyor hizmet
Bu insani yolda yürüyün coşun
Böyle emrediyor size memleket

Bu hayırlı işte aş evi en başta
Yüzlerce bikese yediyor aş
Ver elden geleni durma vatandaş
Dünyada şeref ar ukbada cennet

Yaşatmak için bu müesseseyi
Cümlemiz açalım candan keseyi
İnsanlığa hizmet her şeyden iyi
Öyle bir hizmet ki biçilmez kıymet

Hayat evi demek aş evi demek
Yüzlerce yoksula yedirir yemek
Bay doktor İbrahim çekiyor emek
Kıymetli doktora şükran ve minnet

Memleket hep birden verse el ele
Fakir vatandaşlar uğramaz sele
Günde beş kuruş ver dokunmaz tele
Birkaç aç doyor, birkaç ev şenlet

Vatanda büyük iş görür Kızılay
Verir bikeslere çorba ile çay

Varlığından ona çık sen de bir pay
Dünyada nam bırak eyle bir himmet

Kızılay beldede çok büyük varlık
Ey baba veren el çekmesin darlık
Ona yardım etmek ne bahtiyarlık
Yaralı kalplere içirir şerbet (Öğütçen, 1943).

Dünya

Bülbülleri artık şakımaz oldu,
Viraneye döndü bağı dünyanın
Zevki matem oldu gülleri soldu
Geçti o neşeli çağı dünyanın

Üstünde duramaz olmuştur beşer
Güzel Avrupa'sı sanki bir mahşer
Medeniyetinden kalmadı eser
Büründü dumana dağı dünyanın

Bugünkü ahvale dikkatle bakın
Bitirdi beşeri bu müthiş akın
Öyle benziyor ki çökmesi yakın
Çöktü dizlerinin bağı dünyanın (Öğütçen, Dünya, 1943).

Sevgili Milli Şefimize

Hoş geldin ey yurdun nurlu güneşi
Safalar getirdin, ey büyük İsmet
Ey Türk varlığının, emsalsiz eşi
Azminle vatanın, her yeri cennet.

Bin yaşat talihin dünyayı yensin
Biz senin türkünüz her şeyimiz sensin.
Güzel vatana sen şanlı güvensin.
Sana yüz bin saygı, binlerce minnet

Türklükte kalmadı ufak bir sızı.
Bu müthiş anlarda yaşatın bizi.

Sana duacıdır erkeği kızı.
Uğruna can verir, bu büyük millet.

Ey büyük hamisi, kıymetli yurdun
Yeniden sen bize bir vatan kurdun
Koyu cehaleti bağrından vurduğun
Enstitülere açtığın, gösterdin kudret

Ey bizim çok büyük Milli Şefimiz
İzinde yürümek, son hedefimiz.
Sana bağlanmışız bugün hepimiz.
Sayende çekmeyiz asla meşakkat.

İnönü'de hasmı yerlere serdin
Lozan'da Türklüğe sen hayat verdin.
Türk vatanına, sen çelik siperdin
Sarf ettin bu yolda çok büyük gayret.

Misli görülmemiş işler başardın
Bugünkü düşmanların bağrını yarıdın
Bugün de vatanı, demir ile sardın
Fabrikalarla doldu memleket (Öğütçen, Sevgili Milli Şefimize, 1943).

Sevgili Cumhuriyetimize

Yeşil yurttan neşe, millette neşe
20. yıldır Cumhuriyetin
Kalplerde kalmadı, asla endişe
Büyük bayramıdır, şanlı milletin

Atamız bahşetti bize bugünü
Tarihe mal ettik, karanlık günü
Dünyayı titretti Türklüğün
Bugün sahibiyiz biz memleketin

Bugün parlamıştır, Türklüğün bahtı
Vatan karanlıktı, ufuk siyahtı
İnönü' de çöktü, sultanın tahtı
Şanlı kılıcı ile Yavuz İsmet'in

Cumhuriyet yaşı sen ta kıyamet
Atamız bizlere verdiği işaret
Seni Türk gencine etti emanet.
Düşün ki temelin ne kadar metin.

Sen Türkiye, atadan bir yadigarsın
Mademki Türklük var, sen dahi varsın.
Koruyucun gençliktir ne bahtiyarsın
Sana el uzatmak ne kadar çetin

Ey milli şefimiz sen binler yaşa.
Çıkardın Türklüğü bugün en başa
Ünümüz dolmuştur doğa ile taşla
Bize hayat verdi, azmin gayretin

Dumlupınar'larda düşmana çattın
İnönü'de yendiğinde niza attın.
Sen bize yeniden vatani yarattın
Dünyaya örnektir, bugün kudretin (Öğütçen, Sevgili Cumhuriyetimize, 1943).

Babanın Hediyesi

Büyük valimize bir tabak şeker
Sümbüllerden gülden güzel bir buket
Çetinlikler onun azmiyle çöker.
Ne kadar çok sever onu memleket.

Sayın generale bir altın kılıç
Tonbulce fındıktan bir çanakta iç
Vatan işlerinde eşi yoktur hiç.
Daima kendine duacı millet.

Parti başkanına çok uzun ömür
Karabük mamulü bir çubuk demir
Memleket her işte ona güvenir.
Memlekette ona teşekkür minnet.

Belde başkanının çoktur kıymeti
Azmiyle memleket geçti cenneti.

Ne kadar büyüktür onun hizmeti
Bir demet eyi tütün hakkıdır elbet.

İşte bir eseri, Çömlekçi yolu.
Nurlandı beldenin sağı ve solu
Çok işler başardı azimli kolu
Borcumuzdur ona eylemek hürmet

Müddei umumi bir mücevherdir.
Nadide kıymettir o bir eserdir.
Cürmü meşhütlerde o seferberdir
Bir salkım eyi üzüm bay sayın Cevdet

Emniyet müdürü bay Tevfik Acar
Vatani işlerde bayrağı açar.
Memlekete nurlu huzurlar saçar
Bir kilo tereyağı eyledim himmet

Azimle çalışır sayın defterdar
Daima var olsun böyle namudar
Trabzon'umuza çok hizmeti var.
Portakal suyundan güzel bir şerbet

Bay Mahmut Yonat'a babadan selam
Mehdini söylesem yetişmez kelam
Bin çuval çimento ver ona tamam.
Büyüktür beldeye ettiği hizmet.
Lise müdürünü çok severiz biz.
Bıraktı kalplerde heyecanlı iz
Dorul mahsulünden bir kilo ceviz
Vardır kendüsünde yüksek meziyet.

Yan beyi hürmetle anarım burda.
Bir tarih kitabı güzel bir harta
Bayburt mahsulünden bir çift yumurta
Çekmesin dünyada asla meşakkat (Öğütçen, Babanın Hediyesi, 1943).

Gitti

Nedense Şu dŕnyanın bal gibi tadı gitti
Kaymakla baklavanın bŕreęin adı gitti
Ehli lokma inmiyor vuramıyor pilava
Zannetme zŕęŕtlerin ahu feryadı gitti!
Şu lŕkŕslŕ modası aldı başını gitti!
Sanma ki bayanların mŕthiŐ inadı gitti!
Taksilerin sŕrati yıldırdımı geçiyor
Gŕrsek bu kŕtŕ işin hali berbatı gitti!
Kŕremiz dŕzelecek emin olun uŐaklar
Gŕrŕrŕz Bolşevik'in fesat icadı gitti!
İŐsiz kalınca yaran ahenk de bozuluyor
Artık meyhanelerin resmi kŕŐadı gitti
Kimi ev yaptırıyor kimi maza ve garaj
Bizim kapının Baba iki kanadı gitti (Ŗęŕtçen, Gitti, 1948)!

Devran

Şu kahpe dŕnyanın bak işine
Bağları bozulmuŐ dağı dumansız
Birçok insanları taktı diŐine
Kemirip duruyor dinsiz imansız
Kimini eyledi dŕrt yılda zengin
Kiminin yaresi ne kadar engin
Kimi kurbanıdır topun tŕfengin
Kimini gezdirir kansız dermansız
Prensibim bŕyle, fikrimden sarkmam
Kabuğum, odunum yok imiş bakmam
Vurguncudan artık vallahi korkmam
Çŕnkŕ kılıcımı sıyırdı Cansız
Ey hamsi, senden çok sevgilimiz var
Fındık kabuğudur bize nazlı yar
Eline geçiren olur bahtiyar
Bulamayan kaldı karda yorgansız
Aldı kaçtı yolu oldu çok metin
Azmi gayretidir sayın Cevdet'in
Ehline iş yapmak değildir çetin
Ona teŐekkŕrler hadsiz payansız

Pirinci verirler yüz yetmiş beşe
Pilava vurmamış gelmiyor neşe
Olursa baklava kalsın en peşe
Çünkü yağ alması artık imkansız
Ne yorgan kamıştır ne mitil
Para yok çekeyim olayım fitil
Altmışında Baba oldu bopsitil
Yaşayamaz artık çifte bayansız (Öğütçen, Devran, 1944).

Halkevi'nde kendisi için düzenlenen gecede Baba Salim'in okuduğu şiir;

Gecesinde

Neden bu toplantı hep senin için
Gördün mü yurduna bir hizmet Baba
Çalış bundan sonra yetinde gücün
Harekete geçti memleket Baba

Coşardın yurt için akar çağlardın
Eserim kayboldu derdin ağlardın
Boşuna feleğe ümit bağlardın
Partimiz gösterdi bir himmet Baba

Yaşasın Halkevi gösterdi gayret
Kederli kabinden kayboldu illet
Olmadı bahtından sana meymenet
Şanlı milletine dua et Baba

Trabzon gençliği senin için coştı
Belediyemiz de yardıma koştı
Bundan sonra sana hizmetler düştü
Durmadan sazını düzenlet Baba

Eserlerin ile artık sen varsın
Damlayken şimdi coşan pınarsın
Üzülme gel artık çok bahtiyarsın
Şanlı partimize bin minnet Baba

Seni yetiştiren güzel Trabzon
Nice harikalar yaratmıştı dn
Bu şirin beldeye kim olmaz meftun
Her buzağı sanki bir cennet Baba

Gururlanma sakın mebaın halktır
İlham kaynakların her şeyin halktır
Sen halk şairisin menşein halktır
Halktır bu nurlu meziyet Baba

Ey Baba bu nurlu meclis var olsun
Trabzon gençliği payidar olsun
Eserin onlara yadigar olsun
O gençlik ki taşır çok kıymet Baba (ğtçen, Gecesinde, 1944).

Düştü

Keşti ikbalimiz artık kenare düştü
Nicelerin başına gökten kehware düştü
Bu korkunç hengamede ehvali keşmekeşte
Kimi feryadı verdi kimisi kare düştü
Sorduğum nesneleri biri dedi ki gördüm
Ynl dolap altına iplik pazare düştü
Doktor İbrahim Okman gece görünmez oldu
Benzer ceza olarak evde rahate düştü
Dört yüze çıkınca yağ vuramıyor breğe
Zavallı ehli lokma ancak fukare düştü (ğtçen, Düştü, 1945).

Kalktı

Sanma Yunan komşunun elden tırpanı kalktı!
Komünist çetelerin başı gerdanı kalktı!
Moskofların radyosun gerih gerih atıyor,
Türk aldırış etmiyor çünkü kmanı kalktı!
Bugün Türklük doğuda çelikten kale oldu,
Ona eğri bakanın bil ki dumanı kalktı!
Çimento azalınca imarcılar telaşta,
Taşçının dlgerlerin artık dermanı kalktı!
Çocuk bahçesi için bilmiş ol çok sevindik;

Sokaklarda çocuğun namı nişanı kalktı!
Gazeteler bugünler pirasadan bol oldu,
Okuyucuların da zevki heyecanın kalktı!
Eski günler yerine gelir diyorlar amma,
Artık bütün dünyanın Baba inamı kalktı (Öğütçen, Kalktı, 1947).

2.2.2. Tefrikalar

Halk gazetesinde özellikle 1940'lı yıllara ait nüshalarda birçok tefrika yayınlanmıştır. Seri halde her sayıda yayınlanan bu yazılar, kimi zaman tarih kimi zaman hatıra konusunda kimi zaman da yabancı eserlerden, hikaye ve roman çevirisi olarak kaleme alınmıştır.

Gazetede ilk göze çarpan tefrika, başlığı "Mesut Adam" olarak çevrilmiş bir İngiliz hikayesidir. Hikayenin yazarı W. S. Maugham'dır. Eserin çevirisi ise gazete yazarlarından Cemal Enis'e aittir (Mesut Adam, 1943).

Gazetede yer alan bir diğer tefrika Ömer Seyfettin'in aziz hatırası için yayınlanan "Yemin" hikayesidir. Yazan, Nesip Yağmurdereli' dir (Yemin, 1943).

Halk gazetesinde yayınlanmış en kapsamlı, dahiliye doktoru Yusuf İzzettin'e aittir. Sibiry'a da tutsak edildiği yedi seneyi anlattığı tefrika gazetede, 312 sayfa olarak 16 Haziran 1943 sayılı nüshada yayınlanmaya başlamıştır. Tefrika 28 Nisan 1944 sayılı nüshada son bulmuştur. Tefrikadan birkaç satır;

Gerek kızıklar ve gerekse beyazlar kendi aleyhlerine fikir besleyen veya o safta mücadele eden askerlerin içindeki Çinli veya gayri Ruslardan, ahaliden her kimi ele geçirirler ise idam ediyorlardı. Ben kızıkların bu işi nasıl yaptıklarını görmedim. Fakat Mançurya'nın bir garnizonunda bulunurken oraya getirilen birkaç Çinli Bolşevik'in general Semiyenov kazakları tarafından ne suretle canlarına kıyıldığını gözümle gördüm.

Ortada mahkeme, hüküm falan yok. Yakalanan bu esirler, uzaktaki mezarlığa götürülüyorlar, diz çöktürüp ellerini arkadan bağlıyorlar ve karşı karşıya geçen iki kazak, kekçin kılıçları ile bunların enselerine vurarak kafaları uçuruyorlardı. Diğer mahkumlar aynı akıbete uğramak için sıralarını beklemekte ve canhıraş surette bağırmakta idiler (Halk Gazetesi, 16 Haziran 1943).

Halk gazetesinde "Halk'ın Tefrikası" köşesinde yayınlanan "Ateş Emine" adlı roman Selma Aygüt yazarlığında kaleme alınmış ve uzun soluklu olmuştur (Halk Gazetesi, 1946). M. Sevindik'in yazdığı "Devlet Kuşu" adlı hikaye de sürükleyici tefrikalardandır (Halk Gazetesi, 1943). Gazetenin ulaşabilen nüshalarında bu şekilde yirmi iki tefrika bulunmaktadır.

2.2.3. Deneme, Seyahat, Mektup ve Hatıra Yazıları

Halk gazetesinde edebi nitelik taşıyan çeşitli türlerde yazılara geniş yer ayrılmıştır. 1943 yılında İlhami Kılıçata'nın Trabzon'da gerçekleştirdiği geziden izlenimlerini aktardığı yazısı şu şekildedir;

Trabzon'u şimdiye kadar hiç görmemiştik. Yalnız güzelliğini, şirinliğini kartpostallardan görür, canlı bir ticaret memleketi olduğunu da işitirdik. Şark seyahatimizi bitirip Erzurum'a geldiğimizde arkadaşımız Osman Kiper'le düşündük, hazır buraya kadar geldik, gidip şu Trabzon'u da bir görsək dedik. Bu kararı ikimiz de derhal tatbik mevkiine koyduk. Çok mükemmel olan Erzurum Trabzon transit yolunda ve çok rahat olan transit otobüsler ile bir solukta Gümüşhane'ye geldik. Bir solukta diyorum çünkü otobüste tanıştığımız Trabzonlu müteahhit Fahri Türkoğlu bize Trabzon hakkında verdiği malumatlarla bu yolun nasıl geçtiğimizin farkında bile olmadık. Gümüşhane'de bir gece yattıktan sonra gene yolumuza devam ederek cuma günü Trabzon'a geldik. Şehrin dış mahallesine henüz gelmiştik bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Bu yağmur altında kudurmuş denizi büyük binalarıyla Trabzon neden güzel görünüyor...Cumartesi yağmur, gene bütün gün devam etti acaba bu bizim ilk ayağımızın uğurundan mı ileri geliyordu? Güya biz buraya görmediğimiz güzel Trabzon'u görmeye ve biraz da gezmeye gelmiştik. Neyse, cumartesi akşamüzerine doğru yağmur bir aralık durdu ve bizde derin bir oh çektik. Bu fırsattan istifade ederek şehri şöyle bir dolaşalım dedik ve rastgele yürümeye başladık. Ne muntazam cadde ve sokaklar. O kadar yağmur yağdığı halde, kaldırımlarda bir parça çamuru yok. Herhalde burada belediye çok güzel çalışıyor. Bu temiz caddelerde ne muazzam ne güzel dükkanlar var. Bu dükkanları vitrinleri görünce kendimi İstanbul'da Beyoğlu caddesinde zannettim. Yalnız, etraftan işittiğime göre, son senelerde Trabzon ticareti eski canlılığını kaybetmiş. O da herhalde ikinci Cihan harbinin her sahada doğurduğu tesirlerden ileri gelmiş olacak. İnşallah çok yakında, dünya gene eski normal hayatına kavuşunca, bu Karadeniz'in incisi şehrimizde de ticaret, eski canlılığını bulacaktır. Gene bu arada, fındık ticareti yapan tüccarlarımızın bir derdine şahit olduk, odak şudur: Şimdi mahsulün tam ihraç zamanıdır fakat devlet, deniz yollarının buraya tahsis ekmiş olduğu vapurlar, bugünkü ihtiyacın tam cevap vermemekteymiş. Bu yüzden bu sahadaki ticaret erbapları çok sıkıntı çekmekte ve zarar etmekte imişler. Buna meydan verilmemesi için Devlet Deniz Yolları'ndan hiç olmazsa şimdilik bu hatta fazla bir vapur ilave edilmesini istiyorlar. İnşallah bu dilekleri Devlet Deniz Yollarınca nazarı itibara alınır da tüccarlarımız bugünkü müşkül durumlarından kurtulurlar. Biz dolaşmaya çıktığımızda, esasen vakit epeyce geç olduğu için hava iyice kararmıştı. Şimdilik dolaşmamıza son vererek, Taflan lokantasına gelerek, akşam yemeğimizi yedik. Birde Trabzon'un gece alemini görmek istedik. Meğerse bugünlerde Trabzon, cidden canlı sanat geceleri yaşamakta imiş. Sümer sinemasında Genç Türk sanatkarı Kamil Tekin manyetizm, ispiirtizm hünerlerini halka takdim ediyor. Şöyle kapıdan bir bakıyoruz, her tarafta dolu. Anlaşılan bize şöyle sıkışacak bir yer yok. Buradan Belediye Parkı içinden aksi istikametteki kapıdan çıkıp rastgele karşıdaki sokağa girip yürümeye devam ediyoruz. Biraz ilerleyince sol tarafa bir lüks lambası ile aydınlatılmış Atış Pavyonu, gece olmasına rağmen önü bir hayli kalabalık, kimi tüfekte nişan atıyor, kimisi elindeki halkaları önündeki şişelere geçirmeye çalışıyor. Bunların etrafında da aynı heyecanı duyan bir sürü seyirci biz de bir müddet bunları seyrettik. O sırada kulağımıza bir saz sesi geldi ve bu sesin geldiği tarafa doğru yürümeye başladık. Sağ tarafta önü son derece kalabalık büyük bir bina, kapıya yaklaştık, ilan tahtasında, şunları okuduk: Şen Sahne Sezai Hepşen, Hakkı Ruşen ve arkadaşları. Demek tiyatro da varmış. Hem de içinde İstanbul'un ve hatta bütün Türkiye'nin çok iyi tanıdığı ve sevdiği komik Sezai Hepşen, Hakkı Ruşen, İhsan'ın bulunduğu bir heyet ne iyi bir tesadüf. Beş ay gibi uzun bir zamandır tiyatrodan mahrum olan bizlere cidden güzel bir sürpriz oldu. Bizde o kalabalıkta seline kapılıp içeri girdik aman Allahım! Bu ne mahşeri kalabalık değil oturacak, ayakta duracak yer yok. Etrafa bakınırken kıyıda iki tane sandalye gözümüze ilişti aldık ve oturduk. Meğerse sandalyeler, o kadar sağlamışlar ki altımızda vitaminsiz kuşlar gibi titiyorlardı. Biz buraya gelene kadar saat epeyce ilerlediği için, ancak programın son numaralarına yetişebildik. Yalnız solist bayan Nadire'nin cidden sanatkarane bir usulle ve tatlı nağmelerle okuduğu şarkıları büyük bir zevkle dinledik. Bundan sonra başlayan komediden de bir iki sahne seyrederek ayrıldık. Dışarıya çıktığımızda salonu dolduran halkın Sahneye karşı

duyduğu hazin tezahürleri olan kahkaha ve alkış sesleri kulaklarımıza kadar geliyordu (Kılıçata, 1946).

Gazetede Osman Kiper'e ait gezi yazıları da mevcuttur. Birçok sayıda sırayla yirmi bir bölüm olarak yayınlanmış "Seyahat Hatıraları" başlıklı köşede yazar, Türkiye'nin birçok iline gerçekleştirdiği gezilerini Trabzon halkına aktarmıştır. Gittiği şehirlerdeki giyim kuşamı, gelenek görenekleri, seyahat esnasında çektiği sıkıntıları paylaştığı yazı dizisi Halk gazetesinde yayınlanmış en kapsamlı tefrikalardan biri olmuştur (Kiper, 1947).

Deneme yazıları da gazetenin geniş yer verdiği bir diğer edebi türdür. Çalışmamızda tespit edebildiğimiz altı farklı deneme mevcuttur. Büyük puntolarla geniş yer verilen "Hamlet ve Delilik" adlı deneme göze çarpmaktadır. Nurettin Özdemir'in kaleme aldığı deneme gazetenin üç sayısında art arda yayınlanmıştır (Özdemir, 1947).

Halk gazetesinde mektuplar da yayınlanmıştır. İngiliz Kültür Heyeti mensuplarından Mübeccel Argut'un "Londra'da Gördüklerim" başlığı altında yazdığı mektupları birçok sayıda uzun uzun ele alınmıştır (Argut, 1947).

2.2.4. Sinema ve Tiyatro

Halk gazetesindeki haberler incelendiğinde, Trabzon'da Halkevi Temsil Kolu tarafından oynanan tiyatro oyunlarına dair yazılara sık sık rastlanmaktadır. Özellikle Köy Enstitüsü ve Sanat Okulunun gerçekleştirdiği tiyatro gösterileri genelde milli ve dini bayramlar, mezuniyetler gibi özel günlerde sahnelenmiştir. Halkın tiyatroya katılımı ve tiyatroya olan heyecanı yüksektir. Gazetede, oynanan oyunlarla ilgili tebrik yazıları yanında eleştirel yazılar da mevcuttur.

Gazetede sinemaların duyuru haberleri de mevcuttur. 1930' lu yıllarda Trabzon'da yazlık ve kışlık sinemalar bulunmaktaydı. Sesli ve sözlü makineler, dönemin en yeni aksamaları kullanılmaktaydı. Filmlerin İstanbul'da gösteriminden sonra Trabzon'a kimi zaman yirmi gün kimi zaman da birkaç ay içerisinde geldiği görülmektedir.

Bölgede Yıldız sineması ve Sümer sineması çok sayıda filme ev sahipliği yapmıştır. Gösterime sunulan onlarca filmde bazıları çok rağbet görmüştür. Örneğin; Monte Karlo Bombalar Altında, Haydut Şarkısı, Aşk Resmi Geçidi, Boyalı Melek, Şehir sinemasında 3 kez oynatılan Kızıl Raks, Taç Deviren General gibi filmler çok yoğun katılımı izlenmiştir (Akın Mecmuası, 1932).

2.2.5. Fıkralar

Halk gazetesinde özellikle 1946 yılı itibariyle hemen hemen her sayıda bir fıkra yayınlanmıştır. 1950 yılına kadar yayınlanan fıkralarda en çok göze çarpan “Bektaşî” fıkraları olmuştur. Gazetede yer alan bazı Bektaşî fıkraları şöyledir:

Fakir bir Bektaşî dervişi seyahat ederken yol üzerinde birkaç kişiyle buluşur ve yol arkadaşlığı yapar. Civar kasabalara mal almaya giden bu adamların üzerinde hayli para bulunduğunu öğrenen Bektaşî, kendi üzerinde bir metelik bile olmadığına üzüldü ve içinden okumaya başlar, derken geçmekte oldukları bir handan önlerine birkaç eşkıya çıkarır. Eşkıyalar, canını korumak ve kurtarmak isteyen parasını meydana koysun diyerek, kılık kıyafetinden pek fakir olduğu anlaşılan Bektaşî Derviş'inden başka yolcuların etrafını sararlar. Bektaşî bir ağacın altına uzanıp çubuğunu yaktıktan sonra yol arkadaşlarının soyunmalarının seyrederek ve zavallıların sızlanmalarına acıyacak yerde zevk denip güler. Bektaşî'nin bu haline fena halde içerleyen ve soyulduktan sonra babanın yanına serbestçe gelmesine müsaade edilen bir adam: Ya hu babalık paralarımız gidiyor diye bizim burada içimiz sızlıyor sen karşımıza geçmiş kıs kıs gülüyor, alay ediyorsun. İnsaf ve merhamet denilen şeylerden sende bir zerre demi yok, demesi üzerine Bektaşî: Baksana imanım bunca senedir çektiğimiz züğürtlüğün bir kerecik olsun faydasını bugün gördüm ve bunun için sevinip gülüyorum. Bunu da mı bana çok görüyorsunuz? Demiş (Bir Kerecik Faydasını Görmüş, 1946).

Bektaşî'nin biri nasılsa camiye gitmişti. Son cemaat yerinde namaz kılmakta olan bir adamın yanında tekbir alarak o da namaza durmuş. Kendinden biraz önce namazı bitirip, duaya başlayan adamın: Ya Rab, yarın ruzi mahşerde karşına geleceğim, bana şimdiden din ve iman nasip et. Bektaşî adamın dediğini işitince o da : Allah'ım, fukaralıktan bir hayli zamandır demlenemedim, bana bir rakı parası ihsan et diye sessizce dua etmiş. Bektaşî'nin bu duasını işiten adam hiddetinden beyni atmış, camiden çıkınca hemen babanın yakasına sarılmış: Be hey imansız herif bula bula Allah'tan isteyecek bir şey bulamadığında rakı parasına mı kaldın? Sende utanma, Haktan haya etme yok mudur? Diye çıkışınca Bektaşî şu cevabı vermiş: İmanım, herkes kendisinde olmayan şeyi ister sende din iman yokmuş onu istedin, bende hamdolsun din de var iman da, yalnız rakı param yoktu, onu da istedim. Demiş (Herkes Kendisinde Olmayanı İster, 1946).

Bektaşî, cebindeki paranın yarısı ile ekmek almış, paranın üst tarafına almak için fırının önünde bekliyormuş fakat fırıncı, kendinden sonra gelen müşterilerle meşgul oluyor parasını geri vermiyormuş. Sabrı tükenen Bektaşî: Yahu versene bizim paranın üstünü, sabaktan beri bekletip duruyorsun. Fırıncı: Verdik ya ne parası istiyorsun, bir al bir daha mı alacaksın deyince aralarında bir verdin vermedin kavgası başlamış. Fakat Bektaşî başa çıkamayacağını anlayınca: Allahtan bulasın deyip oradan ayrılmış. Elindeki ekmeği katıksız yiyemeyeceği için biraz ötedeki bakkala gitmiş ve furuncu'dan geri alamadığı paranın tutarı kadar peynir almış ve yürümüş. Bakkal, arkasından: Hey, babalık, parayı vermedin diye haykırınca dönmüş: Verdik ya kaç defa vereceğiz, demiş. Furuncu: Hayır vermediğin iyi biliyorum, demiş. Bektaşî: Yahu nasıl vermedim, biraz önce tezgahın önüne bıraktım sen de aldın ya. Bakkal, ağzı pek kalabalık olan Bektaşî'yle başa çıkamayacağını anlayınca, Allahtan bulasın demiş ve Bektaşî'nin yakasını bırakmış. Elindeki ekmek ve peynirle bir aralığa çekilen Bektaşî, ellerini havaya kaldırıp, şu niyazda bulunmuş: Allah'ım sen işin esasını biliyorsun furuncu'dan alır, bakkala devredersin (Allahım Sen İşin Esasını Biliyorsun, 1946).

Can boğazdan gelir diye kendisini yeme içmeye veren bir Bektaşî'ye: Yahu, babalık, koskoca ramazan geldi gidiyor sen hala oruç tutacaksın demişler. O da şu cevabı vermiş: Mübarek Ramazan gelir gider, yine gelir yine gider fakat ben gidersem, bir daha gelemem (Gidersem Bir Daha Gelmem, 1946).

Halk gazetesinde yer alan fıkralarda Bektaşî her zaman ya sarhoş ya da berduş kılıklı bir dervîştir. Birçok fıkranın sonunda ders veriyor olsa da çoğunlukla gülünç duruma düşen, küçümsenen bir karakterdir. Bu durumdan bölgenin Bektaşîliğe karşı bir ön yargıya sahip olduğu anlamı çıkarmak temelsiz bir yaklaşım olur. Zira Hacı Bektaşî Veli'nin müridleri olarak bilinen Çepniler özellikle Doğu Karadeniz bölgesinin Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında etkili rol oynamışlardır.

Çepniler, Oğuz Türklerinin 24 boyundan birisidir. 1071'de yapılan Malazgirt Savaşı'ndan sonra Çepni Türkmenlerinin ağırlıkta olduğu Dânişmendliler, Anadolu'nun kuzey bölgesinin fethini üzerine almış ve ilk olarak Sivas'ı başkent yapmışlardır. Başkent, daha sonra Niksar'a taşınmıştır. Sivas ve Niksar çevresinde Çepniler ile ilgili yer isimlerinin çokluğu dikkat çekici durumdadır. Dânişmendliler yıkıldıktan sonra Çepni Türkmenleri Mesudiye'nin Kale köyü merkez olmak üzere Hacıemiroğulları Beyliği'ni kurmuştur. Beylik merkezi daha sonra Ordu ilinin 4 km kuzeyinde bulunan Eskipazar'a taşınmıştır. Mesudiye çevresinde kayaların üzerinde sık rastlanılan Çepni damgaları dikkate değerdir. Tarihî kaynaklarda beyliğin yöneticileri "Mir-i Çepniyan" olarak anılmaktadır. Fethettikleri Kürtün ve çevresi tahrir defterlerinde Vilayet-i Çepni olarak kaydedilmiştir. Hacı Bektaş Veli, bu bölgedeki Çepni Türkmenlerinin yerleşmesine yardımcı olmak ve onları dinî konularda aydınlatmak amacıyla Güvenç Abdal'ı, Kürtün'de bulunan Süme Kalesi'nin batısındaki Taşlıca köyüne göndermiştir. Bölgedeki Aleviler, hâlâ merkezi Ordu'nun Gürgentepe ilçesinde bulunan Güvenç Abdal Ocağı'na bağlıdır. Çepni Türkmenleri Ünye'nin batısından Vakfikebir'e kadar olan bölgeye Hacıemiroğulları Beyliği zamanında yerleşmişlerdir. Çepni Türkmenlerinin kurduğu Hacıemiroğulları Beyliği, 1427'de Osmanlı Devleti'ne bağlanmış ve tarih sahnesinden çekilmiştir. Çepni Türkmenleri; 1461'de Trabzon'un fethi ile daha doğulara göçmüşler, Artvin sınırlarına kadar yer yer iskân etmişlerdir. Bölgede Çepni kültürü hâlâ canlıdır. Giresun'un doğusu ile Trabzon'a bağlı Şalpazarı ve Beşikdüzü ilçelerinde yaşayanlara hâlâ Çepniler denilmektedir. Bu yörenin giyiniş tarzı ve sözlü kültürü de Çepni kültürü olarak adlandırılmaktadır. Kayaların üzerindeki Çepni damgaları ve Çepni kilimleri bunlara ilave edilebilir (Demir, Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Çepni Türkmenleri İle Güvenç Abdal Ocağı'nın Kuruluşu).

Trabzon bölgesinde günümüze kadar yöre halkıyla iç içe ve barış içerisinde yaşayan Çepniler, Bektaşîlikleri üzerinden ön yargılara maruz kalmamaktadır. Araştırmalardan anlaşılan Trabzon bölgesinde Bektaşîliğe karşı bir tutum, bir çatışma ortamı bulunmamaktadır. Ayrıca Bektaşî fıkraları incelendiğinde görülmektedir ki çok sayıda fıkra bizzat Bektaşîler tarafından berduş, sarhoş bir dervîşin başrolünde yazılmaktadır. Gazetenin özellikle 1950 sonrasında bu tür fıkralara neden ağırlık verdiği toplumsal olarak geçerli bir kaynakla temellendirilememiştir.

2.2.6. Dil Devrimi ve Öz Türkçe

Cumhuriyetle birlikte gerçekleştirilen devrimler içerisinde Dil Devrimi çok hızlı ve etkili bir biçimde hayata geçirilmiştir. Cumhuriyet'in faziletlerine ve devrimlerine büyük bir samimiyet ve heyecanla sahip çıkan Trabzon halkı, Dil Devrimi'ne de aynı şevkle sarılmıştır. Halk gazetesinde de dil, dilin önemi ve dil devrimiyle ilgili yazılar kaleme alınmıştır. Trabzon halkı birçok yerel gazete ve dergi vasıtasıyla öz Türkçe kullanımına özendirilmiş ve çeşitli Arapça, Farsça vb. kelimelerin Türkçe karşılıkları yayınlanmıştır.

Gazetede Tarhan Toker'in kaleme aldığı "Dil Devrimi ve Türkçemiz" adlı yazıda, dilin ve dil devriminin milli hassasiyet ve hürriyet noktasındaki önemi uzun uzun anlatılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk'ten Büyük Devrimci diye bahsedilen yazıda; milli duygu ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli duygunun gelişmesinde başlıca müessirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir. Yeter ki bu dil şuurla bellensin, denmektedir.

Yazının devamında şu ifadelere yer verilmiştir:

Bayraksız bir topluluğa nasıl ki millet denmezse, kendi diline sahip bulunmayan bir sosyete de bağımsız bir millet denemez. Bunun içindir ki millet yapısının temelini dil teşkil eder. Gelenek, görenek, tarih, duygu, ideal ve inan gibi manevi kuvvetlerle bunların ifadesi yalnız dil denen sosyal araçla mümkündür. Şu halde dil, tarihi ve sosyal bir ihtiyaçtan doğmuştur. Milli duygu, milli gelenek, milli tarih, milli idealler hep dille ifade edilir. Diline önem vermeyen topluluklar, yabancı ve zararlı otlar arasında boğulan bitkiler gibi yavaş yavaş kurumaya mahkumdurlar. Bu tarihi ve politik gerçeği yakından bilen Büyük Atatürk, uzun asırlar ihmal hatta inkar edilmiş, bu yüzden Arapça, Farsça gibi kuvvetli iki kutbun arasında sıkışıp kalmış olan Türk dilinin bağımsızlığını sağlamak için savaşa geçti. Bu meselede de Başkomutanlık yaptı. 26 Eylül 1932 Ulu Önder'in Türk dilini de yabancı tesirinden kurtarmak için savaşa giriş tarihidir (Toker, 1946).

Gazetede yer alan bir diğer yazıda, devrim Türkiye'sinin konuşma ve yazışma alanında düne göre dev bir adım attığı, dünya uygarlığında kökleri yaşayan Türk dilinin bu devrimle yine tarihi değerini yeniden aldığı anlatılmaktadır. Her Türk'e düşen görevin, dilini bayrağı gibi sevmesi ve saymasıdır, uyarısı yapılmaktadır (Kefeli, 1943).

2.2.7. Radyo

Kültürel hayatı etkileyen, kitlelere ulaşabilen bir araç da radyodur. Trabzon halkı radyonun birleştirici ve bilgiyi yayıcı özelliğinden ilgili dönemde de yararlanmaktadır. Özellikle program akışında yer alan "Ziraat Saati" vatandaşın tarımda yeni çağa uyum sağlayabilmesinde etkili olmaktadır. Ülke genelinde kültürel aktarımın radyo programlarındaki önemli örneklerinden biri de "Yurttan Sesler Korosu" dur. Farklı yörelere ait eserlerin ülkenin dört bir yanına ulaştırılabilmesi sağlanmaktadır. Halk gazetesinde radyo akışına her sayıda yer verilmektedir. Örneğin; 2 Ekim 1943 tarihli radyoya ait yayın akışı şu şekildedir;

7.28 Açılış ve Program

7.30 M. S. Ayarı

7.30 Müzik: Çeşitli Müzikler (PI)

7.45 Haberler

8.00 Kapanış ve Program

12.29 Açılış ve Program

12.30 M. S. Ayarı

12.30 Müzik: Şarkı, Türküler
12.45 Haberler
13.00 Müzik: Radyo Salon Orkestrası
13.30 Kapanış
17.58 Açılış ve Program
18.00 M. S. Ayarı
18.30 Ziraat Saati
18.45 Müzik: Şarkılar
19.00 Haberler
19.20 Konuşma: Geçmişte Bu Gün
19.25 Müzik: Çeşitli Sololar
19.45 Müzik: Yurttan Sesler
20.15 Radyo Gazetesi
20.45 Müzik: İnce Saz
21.15 Konuşma: Posta Kutusu
21.30 Müzik: Cumhurbaşkanlığı Armoni Müzikası
22.15 Konuşma: Beden Terbiyesi Adına
22.30 Müzik: Dans Müziği
22.45 M. S. Ayarı
22.45 Haberler
23.00 Kapanış ve Program (Radyo, 1946).

Gazetede radyoyla ilgili özellikle Ziraat saatinde yapılan konuşmalara yer verilmiştir. Her gece on beş dakika çiftçi ile konuşulan program, çok geri usullerle güdülen zirai faaliyetleri düzenlemeyi ve bu usulleri daha ileri ve daha verimli bir mecraya sevk etmeyi amaçlamıştır. Ülke genelinde olduğu gibi Trabzon'da da büyük bir muhafazakarlıkla tatbik edilen eski gelenekler yerine yeni ve verimli usuller köylüye izah edilmiştir. Çiftçinin müşküllerine ve dertlerine çareler aranmış ve konuyla ilgili öneriler radyo aracılığı ile tüm yurda duyurulmuştur. Radyoda Trabzon'la ilgili yapılan konuşma Gazete'de Trabzon okuyucusuna aktarılmıştır. Trabzon'un tabii güzelliklerinden bahsedilen programda bölge için dönemin en önemli sorunlarından olan fındık ele alınmıştır:

Fındık ne kadar mugaddi olursa olsun, harpten evvel ihracatı yüksek olan bu ürün, harp zorlukları ve iaşe darlığı sebebiyle muharip devletler tarafından artık talep edilmez olmuştur. Harp malzemesi ve ana yiyecek maddelerinin öncelikli olması fındığın gerekliliğini ve değerini düşürmüştür. Fındık müstahsili harpten evvel bir kilo fındığı 25-30 kuruş arasında satarak, ahalinin demir baş yiyecek maddesi sayılan mısırı 6-7 kuruş arasında satın alırdı. Yani bir kilo fındık satan bir köylü bunun bedeli ile en az 4-5 kilo mısır alırdı. Harp senelerinde bu düzen bozuldu. Bir kilo fındık satan müstahsil bunun bedeliyle bir kilo mısır dahi alamaz oldu. Radyodaki konuşmada, bu konuyla ilgili geniş bilgiler verilmiş ve tüm bu olumsuz şartlar sebebiyle köylülerin fındık fidanlarını söküp yerine mısır ekmelerinin katı suretle yanlış olduğu anlatılmıştır. Harp sonrasında şartlar normale döndüğünde fındığın yeniden eski kıymetine

döneceği ve bu suretle fidanların sökülmesinin hem yöre halkına hem de ülke ekonomisine zarar vereceği söylenmiş ve Trabzon ahalisi bu konuda bilinçlendirilmiştir (Oğuzlu, 1943).

Gazete bu programa geniş yer ayırmaktadır ve konuşmaları desteklemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HALK GAZETESİ'NDE SOSYAL YAPIYA DAİR HABERLER

3.1. Sağlık ve Salgın Hastalıklar

Dünya sağlık örgütü sağlığı (1974); yalnızca hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, fiziksel, mental ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir” diye tanımlamıştır. Hastalık da kişide sadece bir rahatsızlığın olduğuyula açıklanamaz. Hastalık anormal bir durum olup bireyin, fiziksel, ruhsal, entelektüel ve sosyal fonksiyonlarını azaltır veyahut tüketir. Kişinin çevresi ile uyumunu, etkileşimini üretkenliğini kendi içindeki denge durumunu bozar (Bolsoy, Salgın Hastalık ve Kültürel Etkileşim). Tanımlarda belirtildiği üzere sağlığın hem tıbbi hem de sosyo-kültürel etkisi ve gerekçeleri mevcuttur. Bu minvalde çalışmamızın kapsadığı 1933-1963 yıllarını da içine alan özellikle İkinci Cihan Harbini takip eden süreçler birçok sağlık sorununu ve salgın hastalığı beraberinde getirmiştir. Tüm bu sebeplerden ötürü, çeşitli hastalıklar Trabzon’da sosyal ve kültürel hayatı derinden etkilemiştir.

Salgın ve bulaşıcı hastalıklar, tarihin her döneminde toplumların sosyal, siyasal, kültürel, bilimsel, ekonomik ve askeri yapılarını etkileyen felaketlerdir. Başta veba, sıtma, kolera, tifo, paratifo, tifüs, çiçek hastalığı ve infülanza olmak üzere birçok bulaşıcı hastalık insanların kitleler halinde ölümüne neden olmuştur (Kurt). Tüm Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de salgın hastalıklar ülkeyi tabiri caiz ise kasıp kavurmuştur. Savaş sonrası meydana gelen salgın hastalıklardan elbette Trabzon da ziyadesiyle etkilenmiştir

Yeni Halk gazetesine göre Trabzon’daki salgın hastalıkların başını Lekeli Humma (Tifüs) ve sıtma çekmektedir.

Gazetenin yayınlanmış olduğu dönemin uzun bir zaman diliminde Trabzon bölgesinde mevcut salgın hastalıklar, şehrin hem idarecilerini hem de Trabzon ahalisini maddi ve manevi bir mücadelenin içine sürüklemiştir. Halk gazetesinde bu konuyla ilgili pek çok haber ve köşe yazısı bulunmaktadır.

3.1.1. Lekeli Humma (Tifüs)

Belediyenin maddi kaynak gerektiren önlemlerinin yanı sıra gazetelerin özellikle Halk gazetesinin halkı kararlı ve faydalı bir şekilde bilgilendirmesi, herkesi mücadeleye ve tedbire her sayıda davet etmesi, en çok da Lekeli Humma (Tifüs) hastalığı ile ilgili yazılar kaleme alması son derece etkili olmuştur.

Trabzon'daki salgın hastalıklar arasında görülen Lekeli Humma (Tifüs) hastalığıyla ilgili Halk gazetesinde yer alan Dr. Şükrü Göksu'ya ait makalede Tifüs detaylı şekilde anlatılmakta, halk bilgilendirilmektedir:

Pislikten yani vücuttan her ne şekilde olursa olsun gelecek ufak bir bittin bu hastalık hasıl olur. Bu hastalığın mikrobi Riketziya-Richettsia' dır. Bu hastalık insana bitlerin bağırsakları yoluyla bulaşır, yani bitlerin bağırsaklarından çıkan pisliklerde bulunur. Vücuda veya çamaşıra bulaşan bu pisliklerdeki mikroplar bit ısırıklarının kaşınması ile gözle göremediğimiz vücut sıyrıklarına girerek insanın kanına karışır ve hastalık meydana gelir.

Bitlerin çamaşıra bulaştırdıkları pislikler on gün müddetle mikropları muhafaza eder. Bu müddet zarfında o çamaşırların üzerindeki pislikler yani bit tersleri rüzgarla havaya karışıp sağlam bir insanın dudak, göz içi, burun, ağız yollarına girerse orada bulunan gözle görmediğimiz ufak sıyrıklarla kana karışarak mikrobi vücuda aşlar ve yine hastalık zuhuruna sebep olur. Şu halde üzerinde bit bulunmayan bir kimsenin de bu yol ile hastalığa tutulması vaki olabilir.

Bitlerin ne kadar fena olduğunu bu suretle anladıktan sonra bitle mücadele herkes için vatani bir borç olduğu kendiliğinden meydana çıkar.

Tifüs mikrobi olan Riretziya'nın vücuda aşlandığı günden itibaren 12 ile 14 gün sonra kişi hastalığa tutulur. Hastalık hararet yükselmesi ile başlar, 5-7 gün sonra vücudun her tarafında ufak kırmızı lekeler baş gösterir. 12-20 gün vücut bu mikropla mücadele eder, korkulu buhranlar geçirir, hastalığın en şiddetli devreleri onuncu günden sonra başlar. Karaciğer, kalp, böbrek ve sinirler fırtınaya tutulmuş gemiler gibi mücadeleyi sonun kadar yapmaya çalışarak zedelenir, bu uzuvlar mukavemet edemezlerse gemi batar yani insan ölür.

Böyle hastalığa tutulanların yanına, doktorlar, hasta bakanlardan başkasının girmemesi lazımdır. Nerede olursa olsun hastalığın hükümete her vasıta ile haber verilmesi halkın sıhhatinin korunması bakımından herkese düşen bir vazifedir (Göksu, 1943).

Tifüs Hastalığının mahiyeti üzerine yazılan yazıların dışında alınan tedbirler ve vatandaşlara yapılan uyarıları içeren bir dizi yazı bulunmaktadır. "Bitle mücadele için tedbir alınıyor" isimli yazı da:

Vapurdan çıkan yolcuların hamama sevk edileceği, bazı vilayetlerde çıkan tifüs hastalığının şehrimize sirayet etmemesi için gereken tedbirlerin alınması adına vilayet, hıfzıssıhha meclisi vali vekili Rauf İnan'ın riyasetinde toplanmış ve gereken kararları alarak tatbik başlanmıştır. Bu karara göre Çömlekçideki hamam belediye tarafından kiralanarak vapurdan çıkacak ve şüpheli görülen yolcular iskelede muayeneye tabi tutularak üzerlerinde bit bulunan eşyaları ile birlikte hamama gönderilerek elbise ve eşyaları etüve sevk edilecektir. Sinema ve umumi

mahallerde daimi kontrol altında bulundurulacak haddi istiabisinden fazlasına müsaade edilmeyecektir. (Bitle Mücadele İçin Tebirler Alınıyor, 1943). İfadesi yer almaktadır.

Tifüsle esaslı mücadelede alınan kararların tatbikine başlanması çok kısa sürede gerçekleşmiştir.

Karadeniz vapuru ile Trabzon'a gelenler içerisinde bit şüphesi bulunan 90 kusur kişi kamyonlarla hamamlara sevk edilmiş ayrıca eşyaları etüvden geçirilmiştir. Şehir dahilinde de hamamlara sevkiate devam edilmiştir. Bu meyanda 1121 vatandaş ücretsiz olarak temizliğe tabi tutulmuş, ayrıca 657 kişi de sıfır ücretle hamamlara sevk edilmiştir (Bitle Mücadele Başladı, 1943).

Şehir dahilinde şüpheli görülen kimselerin Salı ve Cuma günleri, bunun için ayrılan hamamlara sevkine ve vapurdan çıkan kirli yolcuların kimse ile ihtilat ettirmeksizin temizletirilmesine uzun süre devam edilmiştir. Şehirde yoksul ve şüpheli şahısların da temizliği ve eşyalarının etüvden geçirilmesi işi titizlikle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sık sık yapılan yoklamalarla mahallelerde tesadüf edilecek kirlilerin hamamlara sevki sağlanmıştır. İlave bir tedbir olarak başka yerlerden Trabzon'a gelip dilenen bazı yoksullar memleketlerine gönderilmiştir. Perşembe ve Cuma günleri tahsis edilen vasıtalarla 1943 yılının Temmuz ayına kadar 150 kişi geldikleri yere iade edilmiştir (Halk Gazetesi, 1943).

Alınan tüm tedbirlere rağmen Trabzon'un muhtelif bölgelerinde Lekeli Humma (Tifüs) hastalığı görülmüştür. Trabzon'da bu mühim hastalıktan bir iki vaka haberi mevcuttur. Örneğin; Akçaabat'ın Vara köyünde Tifüs vakası görülmüştür. Akçaabat'ın Hacıka köyünde de görülen Tifüs vakası üzerine gerekli tıbbi tedbirler, seyyar sıhhat memurları tarafından alınmakla birlikte bu iki köyün hariçle irtibatı kesilmiştir (Halk Gazetesi, 1943).

Henüz salgına dönüşmemiş hastalık için çeşitli merkezlerde temizlik uygulamaları yapılmıştır. Bitli bütün çamaşırlar, yatak ve yorgan takımları ile elbiseleri ve bitli insanları temizlemek için belediyece Kavak Meydanı'nda etüv merkezi faaliyete geçirilmiştir. Ayrıca Belediye tarafından vatandaşa ücretsiz sabun dağıtılmıştır (Tifüs, 1943).

Sıhhat ve içtimai muavenet vekaleti tarafından da tebliğ yayınlanmış ve şöyle denilmiştir:

Bütün hastalıklarda olduğu gibi lekelihumma mücadelesinde de muvaffakiyetin en mühim amili hastaların vaktinde haber alınmasıdır.

1. Tabipler tesadüf ettikleri veyahut öğrendikleri lekelihumma vakalarını muhtemel bulaşma yollarını da göstermek üzere derakap (çabucak) ve en kısa zaman zarfında alakadar sıhhat makamlarına bildirecekler ve bu haber verme için kan muayenesi neticesini beklemeyeceklerdir.

2. Şüpheli vakaların da haber verilmesi kanunen mecburi olduğundan yüksek ateşi üç gün devam eden şüpheli hastaların da hemen bildirilmesi icap eder.

3. Umumi Hıfzıssıhha kanununun 61 inci maddesi mucibince hastalıkları haber vermekle mükellef olan mektep, fabrika, imalathane, hayır müesseseleri, ticarethane ve mağaza, otel, pansiyon, han, hamam, hapishane sahip veya müstecirleri ve müdürleri, apartman kapıcıları buldukları mahallelerde ve köy ihtiyar heyetleri köylerde zuhur eden vakaları ve eczacılar, dış tabipleri ve ebeler, hastabakıcılar, ölü tabutlayan ve yıkayanlar da sanatlarını icra hasebi ile

muttali oldukları veya şüphe ettikleri her vakayı sıhhat makamlarına veya en yakın polis veya jandarma karakoluna haber vermeleri lazımdır.

Kanunun emrettiği bu mecburiyetleri yapmayanlar hakkında hemen takibat yapılarak mahkemeye verileceklerdir (Halk Gazetesi, 1943).

Tifüs ile ilgili yayımlanan tüm haberlere, alınan bütün tedbirlere ilaveten 1943 yılına ait Halk gazetelerinde yer alan bir diğer tedbir yöntemi ise aşısıdır. Ulusal basından da haberler nakledilmiş ve Almanya'dan tifüs ile mücadele etmek üzere sıhhat vekilliğine tifüs aşısı gönderildiği, orduda kullanılmak üzere iki bin santimetre küp tifüs aşısı ulaştırıldığı bildirilmiştir (Tifüs Aşısı, 1943).

Tifüsle ilgili tespit edilen hasta sayısı Ağustos 1943 tarihinde 86 olarak kaydedilmiştir. Eylül ayında 48 olan vaka sayısı, Ekim ayında 24 kişi olarak Halk gazetesi haberinde yer almıştır. Tüm bu vaka sayılarındaki azalma tedbirlerin ve vatandaşın duyarlılığının mutluluk verici bir neticesi olarak yorumlanmıştır (Lekeli Humma Azalıyor, 1943).

3.1.2. Sıtma

Trabzon'da görülen bir diğer salgın hastalık, sıtma olarak gazete haberlerine yansımıştır. Trabzon'da 1930' lu yıllarda baş gösteren sıtma, Dünya savaşının en kötü sonuçlarından biridir. Trabzon'da sıtma için atılan en büyük adım bataklıkların kurutulması olmuştur.

Trabzon uzun yıllar sinsi bir düşmanın görünmeyen tehdidi altında bulunmaktaydı ve bu düşman, Değirmendere köprüsünün sağ ve solundaki sivrisineklerin üreme sahasıydı. Tayyareden, toptan, tanktan daha büyük bir tehlike halinde Trabzon halkının hayatına kastetmiş olan bu düşman, vatandaşı görünmeyen fakat hissedilen varlığı ile her gün biraz daha zayıf, biraz daha dermansız bir hale sokmaya çalışmıştır. Halk gazetesi yazarlarında Kefeli'nin kaleme aldığı makalede şu ifadeler kullanılmıştır:

Senelerden beri çayırılık olarak ayrılan bu mıntıkada suların vücuda getirdiği bataklıkları tetkik etmek üzere Değirmendere'ye gidenler arasında bulunuyordum. Mütehassis doktor ve alakalıların içini sızlatan bu manzara karşısında, şimdiye kadar ihmal edilmiş, önüne geçilmemiş olan bu tehlikenin azametinin takdiri güç değildir. Bir insan boyunu aşan otların kapattığı bataklıklar içinde sivrisinek sürülerinin her an şehre ve muhite saldırmak için fırsat bekledikleri gözle görülebiliyordu. Bu muazzam tehlikenin bugün önlenmek üzere olduğunu öğrenenler elbette sevineceklerdir. Fakat senelerden beri devam edip gelmiş olmasından müteessir olmamak ta elden gelmez. Bu bataklıkların kurutulması belki büyük bir paraya ihtiyaç hissettirecektir. Her ne olursa olsun bu müthiş mikrop yuvalarının kurutulması, tehlikenin önlenmesi ve sıtma ile esaslı ve kati mücadele yapılması için, ihtiyardan gence, sivilden askere kadar bütün memleketçe bu yolda çalışmak mecburiyetindeyiz" denilmektedir (Kefeli, Önlenecek Tehlike, 1943).

Sıtma ile mücadele kapsamında Trabzon bölgesinde başlatılan durgun su birikintilerini mazotlamak üzere Belediye tarafından teşkil edilen on ayrı birlik semtlerde vazife görmüştür. Belediye, askeri teşkilat ve arazi sahipleri kendilerine ait kısmın kurutulmasında köylünün davul

zurna ile yaptıkları coşkun tezahürat arasında vazife almışlardır. Vali Salim Günday ve Belediye Reisi Cevdet Akçay, Değirmendere'deki mazotaj çalışmalarına bizzat katılmışlardır (Mazotaj Başladı, 1943).

Bataklıkların kurutulmasının yanı sıra sivrisinek sürfelerinin yaşaması imkanını taşıyan çayırıkların kaldırılması ve yerine ziraatın konulması çalışmaları da yürütülmüştür (Bataklıkların Kurutulması İş, 1943).

Zağnos Deresi'nin temizliği de sıtma ile mücadele kapsamında gerçekleştirilen çalışmalardan biridir. Derenin münasip yerine yapılan kapaklar zaman zaman açılmak sureti ile derenin daimi temizliği temin edilmiş ve mazotlanmıştır. Ayrıca Tabana Deresi'nin de temizliği yapılmıştır (Zağnos Deresi Temizlendi, 1943).

Trabzon bölgesinde bulunan bataklıkların en büyüğü olan Halis Nemlioğlu'na ait çayırığıdaki bataklık da bir aylık bir çalışmanın neticesinde kurutulmuştur (Bataklıkların Büyüğü Kurutuldu, 1943).

Sıtma ile mücadeleye tıbbi uygulamalar da dahildir. Sıtmanın ilacı Kinin'dir. Ancak Kinin de yeteri kadar tedarik edilememiştir. Belli dönemlerde Trabzon kaza ve nahiyeleri de dahil olmak üzere Kinin hükümet yardımı ile temin edilmiştir. Tek seferde Sıhhat Müdüriyetine 4 kilo Kinin ile 60 Kinin ampulü getirilmişse de yeterli olmadığı için tekrar talep edilmiştir. Elde edilen Kininler yalnızca ihtiyacı olan fakirlere dağıtılmıştır. Fakir olduklarını mahalleden alacakları Fakruhal Şahadetnamesi'ni belediye doktorundan sıtmalı olduklarını tasdik ettirdikten sonra Kininler vatandaşa teslim edilmiştir (Belediye Kinin Veriyor, 1943).

Kinin temininde yaşanan sıkıntılar ve sıtmanın hızlı yayılması sebebiyle Halk gazetesinin sağlık köşesinde Dr. Kazım Güler, Kinin'e alternatif olarak Atebrin'in tanıtımını yapmaktadır. Kininden daha kuvvetli olduğu anlatılan Atebrin'in yurt dışından temini için hükümete çağrı yapılmaktadır. Çünkü Kinin ile tedavide asgari beş hafta ve iki üç gram kadar bir doz alınmalı ki henüz başlayan bir sıtma geçirilebilsin. Halbuki Atebrin bir hafta uygulanmakla kesin sonuç verebilmektedir (Atebrin Kinin Yerini Tutar mı?, 1943). Halk gazetesinde Atebrin'in daha sonra temin edilip edilemediği ile ilgili bir habere rastlanılmamıştır.

3.1.3. Çiçek

Trabzon bölgesinde ara sıra da olsa görülen bulaşıcı hastalıklardan biri de Çiçek hastalığıdır. İlk defa Parti kongresinde ele alınan Çiçek hastalığı hakkında Trabzon halkı bilgilendirilmekte ve aşı kampanyaları düzenlenmektedir.

Hava yolu ile bulaşan hastalık doktorlar, hasta bakıcıları ve sık sık hasta ile temasta bulunanlar bu hastalığa yakalanmaktadırlar. Hastalık her devresinde saridir hatta bu hastalıktan ölenlerin cesetleri bile hastalığın sirayetine sebep olabilmektedir. Bu hastalığa her yaşta tutulmak mümkündür. Bir kere hastalığı atlatmak kişiye daimi muafiyet verir. İki defa çiçek çıkaran çok nadirdir. Bu hastalığın üç devri vardır. Tefrik Devri: 10 13 gün olup, daha kısa ve daha uzun olabilir. İptidai Araz Devri: Hastalık birden bire şiddetli titreme, baş, bel ve etrafta ağrılar ayrıca baş dönmesi ile başlar. Ateş 40 dereceye çıkar. İndifa Devresi: Hastalığın başladığından 3 4 gün sonradır. Bu indifa evvela yüzde ve saçlı yerlerde başlar sonra vücutta kol ve bacaklarda da görülür. 36 40 saatte bütün vücudu istila eder. Bu kabarcıklar toplu iğne başı büyüklüğünde ve pembe renktedirler ve bir iki günde mercimek tanesi kadar olurlar. Bu hastalığın birkaç nevi vardır: sık çiçek, Nezfi çiçek, hafif çiçek, ve bir de suçiçeği vardır. Bu hastalığın hususi tedavisi yoktur. Hastalık başladıktan sonra aşı da etki etmemektedir. Çiçeğe karşı en mühim korunma çiçek aşısıdır (Çiçek, 1943).

Vatandaş, parti ve gazeteler aracılığı ile bilgilendirildikten sonra aşı kampanyaları ve aşı temini başlamıştır. Örneğin: Sıhhat vekaletinin Vakfikebir'de çiçek aşısının bütün yolculara teşmilini emretmiş olduğu, bunun üzerine girişilmiş olan mücadelede 80 bin nüfuslu Vakfikebir kazasında 77200 kişiye aşı tatbik edildiği haberi yer almaktadır (Çiçek Aşısı, 1943).

Zaman zaman çiçek aşılarının bitmesi üzerine hükümete çağrıda bulunulmuş ve kısa süre içinde aşı temini sağlanmıştır. Şehir ve köylerde aşı seferberliği titizlikle sürdürülmüştür (Çiçek Aşısı Geldi, 1944).

Sıhhat Müdürlüğü binasında, belediye tabipliğinde aşı yapıldığı gibi, halkın toplu bulunduğu yerlerle mekteplerde, hususi kartlı memurlar gönderilerek aşılanma sağlanmıştır. Ayrıca gezici sıhhat memurları vasıtası ile köylerde de aşılama faaliyeti gerçekleştirilmiştir (Çiçek Aşısı Seferberliğine Katılmız, 1944).

Aşılanmaya teşvik için çeşitli sivil toplum kuruluşlarının da eylemlerde bulunduğu bilgisine Halk gazetesinde yer verilen haberler aracılığıyla ulaşılmıştır. Örneğin: Gençler kulübü aşı tatbiki için kulüpteki tüm azaları ile birlikte aşı yaptırmışlardır (Gençler Kulübünde Aşı, 1944).

3.1.4. Veba (Farelerle Mücadele)

Salgın hastalıkların içinde en uzun geçmişe sahip olan hastalık vebadır. Trabzon'da vebanın neden olduğu yıkımın elimizde olan en erken örneği 14. yüzyılın ortalarına kadar gitmektedir. Bu dönemde görülen veba salgını şehir nüfusunun 4/5'nin ölümüne neden olmuştur (Yılmaz). Trabzon'da 14. Yüzyıldan 1930'lu yıllara kadar çeşitli dönemlerde kış aylarında etkisi azalan, yaz aylarında ise etkisini şiddetle arttıran veba Halk gazetesindeki haberlerden anladığımıza göre 1940'lı yıllardan sonra artık ölümcül ve salgın düzeyden çıkmıştır.

Tarih boyu bulaşıcı hastalıkların en tehlikelisi olarak bilinen veba ile ilgili 1940'lı yıllardan sonra Trabzon'da sadece tedbir maksatlı çeşitli faaliyetler sürdürülmüştür. Vebanın kaynağı olan farelerle mücadele noktasında Halk gazetesinde birçok haber yayınlanmıştır.

Trabzon bölgesinde belediyece alınan sıhhi tedbirler cümlesinden olarak, farelerden intikal eden veba hastalığını önlemek için fare ilaçları hazırlanmıştır. Bu ilaçlar belediye sıhhat dairesinde ve temizlik işleri amirliğinde hazır bulundurulmuştur. Hane, dükkan, mağaza ve sair müesseselerde türeyen fareleri itlaf etmek hususunda halkta itinayla katkı sağlamıştır. Hazırlanan ilaçlar ihtiyacı olan vatandaşlara ücretsiz verilmiştir (Fare Mücadelesine Devam Ediliyor, 1943).

3.1.5. Şarbon

Trabzon mntikasında görülen bir diğer hastalık ise Şarbonur. Şarbon; kolera, veba, çiçek gibi kitlesel insan ölümlerine neden olmamasına rağmen enfeksiyon hastalıkları tarihinde önemli bir rol oynamıştır (Öğütlü).

Trabzon'da vuku bulan şarbon vakaları arasında Halk gazetesinde İstanbul'a sevk edilmek üzere Trabzon'a gelen koyunlarda hastalık zuhur ettiği, hastalığa yakalanan koyunların kesilerek kavurma yapıldığı ve bu kavurmaların piyasaya sürüldüğü iddiasına yer verilmektedir. O dönemde sık sık görülen hastalığın bu koyunlardan bulaştığı düşünülmektedir. Bu yüzden halk ciddi oranda et satın almamaya ve yememeye başlamıştır (Umumi Bir Endişe, 1943).

Trabzon şarktan garba ve yapılan hayvan sevkiyatında mühim bir yol uğrağı olmasından ötürü seneler boyu gelip geçen hastalıklı hayvanlar, Trabzon topraklarının hemen hemen bir karışını temiz bırakmamak şartı ile şarbon sporlarıyla bölgeyi telvis etmiştir. Erzurum tren hattının az işlemesi sebebi ile ilgili dönemde hayvan sevkiyatı deniz yolunu takip etmek mecburiyetinde kalmıştır. Trabzon Vilayeti'nin bu husustaki ısrarlı yazılarına rağmen hayvanların nakilleri için vapur temin edilememiş, sürüler aylarca perişan bir halde kalmışlardır. Hayvan hastalıkları topluluklarda ve sıhhsiz şartlarda zuhur ettiği ve şiddetlendiği için şehre varan hayvanlarda şarbon görülmüştür. Salih Nemlioğlu'nun çayırlığında bulunan hayvanlarda görülen şarbon vakaları vatandaşları tedirgin etmiştir. Yetkililer görülen lüzum üzerine derhal tıbbi tedbirler almaya başlamış ve hayvanlar tedavi altına alınarak aşılanmıştır. Bu aşı Süreyya Tahsin Aygün isimli bir veteriner bakteriyolog tarafından bulunmuştur. Türk Universal Anthrax isimli aşı belli aralıklarla vakalara uygulanmıştır. İnsanlara etten, şarbonlu hayvanın kanının toprağa karışmasından, hastalıklı hayvanların derisinden, kılından yapılan eşyalardan da bulaşabilen şarbon insanlarda daha çok çeşitli deri rahatsızlıklarına yol açmıştır. Trabzon bölgesinde "kasap çıbanı,Kara kabarcık" olarak adlandırılan etrafı kırmızı ortası siyah ve merkezinde beyazlık olan, gittikçe büyüyen çıbanı halk dağlamakta ve mikrobu öldürmektedir (Ete Perhiz miyiz?, 1943).

Trabzon'da şarbon hastalığının yayılmasında etkili olan meselelerden biri de hayvan kaçakçılığıdır. Önüne geçilemeyen kaçakçılık beraberinde gerekli sıhhi tetkiklerin yapılamadığı etlerin ve kavurmaların piyasaya sürülmesini getirmektedir. Belediyenin tüm girişimlerinin sonuçsuz kaldığı et kaçakçılığı meselesinin dışında, mallarında şarbon tespit edilen hayvan sahipleri durumu fark eder etmez yetkililere bildirmemekte ve mal canın yongasıdır demek sureti ile hayvanlarını kesip etini çok ucuz fiyata ihtiyaç sahiplerine satmaktadır. Ayrıca konuyla ilgili ifadesine başvurulmuş muhtarlar “ben görmedim, haberim yoktu” ifadeleriyle konuyu üzerlerinden savuşturmakta, adeta halk sağlığını hiçe saymaktadırlar. Oysa şarbonlu hayvanların itlaf edilmesi ve kanı akıtılmadan iki metre derinliğindeki çukurlara konup üzerlerinin iki kilo kireç dökülmek sureti ile kapatılması gerekmektedir. Hayvanın gömüldüğü yerin etrafı sarılıp şarbon yazılı tabela konulmalıdır. Cehaletin ve yokluğun can aldığı yıllarda Trabzon'da yine de ilmi tedbirlerle, hastalık felaket boyutuna ulaşmadan konuyla ilgili gerekli girişimler yapılmıştır (Şarbon Vakaları, 1943).

Tüm sıkıntılara, imkansızlıklara ve zorlu hayat şartlarına rağmen Trabzon asri bir şehir olarak her türlü modern laboratuvar malzemesi ile mücehhez Türkiye'nin dördüncü büyük mezbahasına sahipti (Halk Gazetesi, 1943). Duyarsız ve beklide yokluk sebebiyle ucuz ete mecbur kalmış vatandaşlara rağmen bölgede hayvan hastalıkları ile ilgili ciddi çalışmalar yapılmıştır ve bu çalışmalardan yüksek oranda fayda sağlanmıştır. Cumhuriyet'in on beşinci yıl dönümünden itibaren Trabzon'da 1943 yılının Ekim ayına kadar vilayet dahilinde 9 nevi bulaşıcı hayvan hastalığı zuhur etmiştir. Muhtelif hastalıklara karşı 27898 baş hayvan aşılanmış, 4851 doz Distofajin ve muhtelif hastalıklara karşı da 27,5 litre aşı ve serum hastalık mıntikasındaki salim hayvanlara tatbik edilmiş, bu sayede sarı hastalıklardan ancak 112 baş hayvan telef olmuştur (Son Beş Cumhuriyet Yılında Veteriner İşleri, 1943).

Tüm dünyada, çeşitli milletleri ve ülkeleri uzun yıllar tesiri altında bırakan bulaşıcı hastalıklar, zaman zaman yoksulluk, kıtlık, çoğu zaman savaş ve bazen de cehaletle, cehaletin getirdiği batıl inançlarla üstesinden gelinemez felakete, kitlesel kayıplara sebep olmuştur. Öyle ki vaktiyle Avrupa'da “Tanrı'nın Gazabı” olarak bilinen vebaya yönelik, Tanrı'ya karşı gelmek olur düşüncesiyle uzun yıllar hiçbir tedbir alınmamış, adeta binlerce insan göz göre göre ölümünü beklemiştir (Yılmaz, Veba, Kolera ve Salhınlar: Trabzon'da Halk Sağlığı ve Sağlık Kurumları (1804-1895). Bu tarihi gerçekliğin aksine Cumhuriyetle birlikte ilimin ışığıyla aydınlanan Türkiye'de ve kadim şehir Trabzon'da da asri mahiyette ve hurafelerden uzak her türlü tedbir alınmış ve içinde bulunulan dönemin ağır şartlarına rağmen salgın hastalıklardan çok az denebilecek kayıplarla kurtulabilinmiştir.

Halk gazetesinde salgın hastalıklarla ilgili haberlerin dışında sağlıkla ilgili bir çok makale mevcuttur. Bu makaleler de Dr. Kazım Güler'in ismi ön plana çıkmaktadır. Migrenden, çocuklarda

ishale, Silisülbevil (yatak ıslatası)'den, Bel soğukluğuna kadar onlarca yazı kaleme alınmış ve hemen hemen her sayıda vatandaş ilmi elden hastalıklarla ilgili olarak bilinçlendirilmiştir.

3.2. Bayramlar ve Kutlamalar

Çalışmamızın kapsadığı zaman dilimi (1933-1963) İkinci Cihan Harbi ve sonrası dönemi içine almaktadır. Savaşın beraberinde getirdiği ağır şartlar, Türkiye'yi dünyaya nazaran daha az etkilemiş olsa da özellikle sağlık ve kıtlık noktasında ülkemizde de uzun yıllar etkisini net bir şekilde göstermiştir. Savaş sonrası sosyal ve ekonomik koşulların ağır yükü altında Trabzon haklı da ayakta kalmaya, en az hasarla bu buhranlı dönemi atlarmaya dört koldan gayret göstermiştir.

Savaş dönemlerinde ve sonrasında cephe gerisindeki sivil halkın, ülkenin birlik ve bütünlüğünü korumak için, silahsız mücadele diyebileceğimiz, kültürel birliği ve toplumsal motivasyonu muhafaza etme vazifesi, millet kalabilme, hürriyeti daim kılabilme yolunda hayati öneme sahiptir. Bu vazifeyi ifa edebilmenin yollarından biri de hiç şüphesiz, ister dini olsun ister milli olsun, bayramlardır.

Toplumda herkesin katıldığı, ortak heyecan duyup emek verdiği dini ve milli kutlamalar yoğun dayanışma duygusunu pekiştirir (Kottak, 2002). Trabzon'da da bayram kutlamaları tam da bu noktada hayata geçmiş ve vatandaş, halkın her kesiminin bir arada yaşadığı kutlamaların meyvelerinden yararlanılmıştır.

3.2.1. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı

Trabzon'da heyecanla kutlanan milli bayramlarımızdan 19 Mayıs gençlik ve spor bayramı ile ilgili pek çok etkinlik düzenlemiş ve Halk gazetesinde birçok yazı kaleme alınmıştır.

Halk gazetesinde yayınlanmış bir yazıda 19 Mayıs için şu ifadeler kullanılmıştır:

19 Mayıs ufkumuzda yükselen ilk güneşin Samsun'da doğduğu mübarek gün. Bütün selametleri ve makus talihimizi şiddetli harareti ile eriten, tabutu hazırlanan koca bir milleti hudutsuz bir enerji ile doğrultan ilahi bir güneş. En muhal olan arzuları en meçhul karanlıkları aydın bir hakikat yapan çelik bir irade. Öyle bir kumandan ki tabyası ile cihan kurmaylarını bocalattıran ve yeni bir muharebe sistemini icat ederek bir nesli ölümden zafere götüren dahi bir kumandan! Öyle bir asker ki, sopa ile ateş kusan en ağır silahları susturan, yurt düşmanlarına karşı parmaklarını gülle yapan yaman bir asker! Nihayet bazen bir güneş bazen bir kasırga büyük Türk mucizesi bugün bu saatte manen bile satılmış olan İstanbul'dan ayrılırken kendi lisanı ile milletinin sıcak göğsüne iltica ediyor. O bütün yapıcı kudretlerin Türk milletinin sinesinde mevcut olduğuna en çok inanan ve bunu en iyi ispat edendir. Samsun toprağına tarihin en büyük ve en sağlam adımı atılıyor. Bir insan yürümüyor bir tarih, bir vücut haline gelen bir millet yürüyor. En kısa bir zamanda asırları devirerek yürüyor. O, bu günü bize bağışlarken muazzam eserini gençliğe emanet etti. İslanmak bilmeyen gözleri gençlik denildiği zaman yaşaran ATA,

bize güvendi ve her şeyi bizden bekledi. Gençler, sizin şu geniş omuzlarınızda, kabarık göğsünüzde onun manevi şahsiyeti görünüyor. Kuvvetli bileklerinize hudutları bekleyecek, dinç ve salim kafanızla istikbali hazırlayacaksınız. Atamıza layık bir evlat olduğumuzu çalışkanlığımızla, enerjimizle, cesaret ve bütün mevcudiyetimizle ispat edeceğiz. Onun ışığı gözümüzden sönmeyen, ebedi bir meşale halinde parlıyor. Yolumuz onun yoludur. Kalbimizde sarsılmaz bir insan ve başımızda tunç iradeli yenilmez bir şefimiz var (Cumhuriyet Meydanında Söylenen Nutuktan, 1943).

Trabzon'da 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramı öncelikle tüm okulların belediye önünde toplanarak, bando takımının eşliğinde Atatürk anıtının önüne çelenk koymasıyla başladı. Geçit töreninin ardından Vali tarafından açılış konuşması yapılır, öğrenciler tarafından şiirler okunurdu (Arslan, 2011).

Trabzon'da gençlerin spor eğitiminde ve bayramlar için yapılan müsabakalara hazırlıkta emeği zihinlerden hiç silinmeyen Hüseyin Avni Aker, öğrencilerini 19 Mayıs kutlamalarına hazırlarken bir yıl önceden çalışmalarını başlatır ve kusursuz jimnastik gösterileri düzenler, herkesin takdirini ve sevgisini kazanırdı (Jimnastik Hareketleri, 1948).

19 Mayıs kutlamaları Kavak Meydanı'ndaki emektar sahada kutlanır, yoğun bir katılımı marşlar söylenir ve ortaokul talebelerinin jimnastik gösterileriyle şenlenirdi. Öğrencilere yeşilli mavili renk renk tek tip kıyafetler giydirilirdi. Çeşitli gösterilerin ardından gece düzenlenen fener alaylarıyla kutlamalar son bulurdu (Halk Gazetesi, 1948).

3.2.2. 30 Ağustos Zafer Bayramı (Zafer ve Tayyare Bayramı)

Trabzon'da coşkuyla kutlanan bir diğer milli bayram, 30 Ağustos Zafer Bayramı'dır. Halk gazetesinde yer alan Zafer bayramı konulu bir yazıda şöyle denilmektedir:

Milletlerin tarihini süsleyen zaferlerin çokluğundan evvel, bu zaferlerin milli ve karakteristik vasıflarını tetkik etmek lazımdır. Türk tarihi bu iki bakımdan da dünya devletlerinin tarihleri üstünde eşsiz bir mevki işgal eder. Tarih kadar eski hatta ondan daha evvel var olan bir milletin tarihi hadiselerini birer birer incelemeğe imkan yoktur. Fakat bunlar arasında hiç düşünmeden birkaç tanesini ele alsak bile, bunlar herhangi bir millet tarihi için bir övünme vesilesi olabilir. Türk tarihi baştanbaşa bu gibi olaylara kaynak olduğu için bu zaferlerle öğünmeye lüzum hissetmemektedir. Zira geçmişi dün, dünü bugün gölgede bırakacak harikalar yaratmak Türk milletinin en tabii bir hususiyetidir. Mesela bir Malazgirt bir Muhaç, bir Pilevne, bir Çanakkale, bir 30 Ağustos Türk milletinin zafer çelengi içinde tevazu ile yer almıştır. Lakin bu misallerden her biri bir millet için daima övünmeye ve varım dedirtmeye hak verecek kadar kuvvetli ve şanlı zaferlerdir. Son asır tarihinin ve harp stratejisinin hayran kaldığı eşsiz savaş 30 Ağustos'tur. Birçok harplerle yorgun, argın vatani harap bir halde savaştan ayrılan Türk milletine, düşmanları en feci akıbetleri, en feci hayat yaşayışını reva görmüşler, bundan daha feci olarak onun en aziz tanıdığı vatanını ve hürriyetini elinden almak için Sevr muahedesi gibi bir hacedet (utanç) vesikasını imzalattırmışlardır. Asırların üstünden hep hür ve müstakil yaşayarak akıp gelen bir milletin esaret zinciri altında yaşamasına imkan olmadığından kendi ruh ve ızdırabından bir deha yaratarak onu MUSTAFA KEMAL adı ile başına geçirmiş ve yokluk denen ızdırıp kaynağını ruhunun kahramanlık çağlayanında eriterek yeni bir kudret ve yeni bir hamle ile vatan müstevlilerine karşı koymuştu. İmkansızlığın imkan ile, maneviyatın madde ile savaşı olan İstiklal muharebeleri başlı başına milli birer destan halindedir. Bu muharebeleri zafer çelengi ile

taçlandıran gün 26 Ağustos'ta başlamış ve 30 Ağustos Meydan muharebesi ile en belîğ bir ifadesini bulmuştur. 30 Ağustos dünya tarihine yeni bir zafer eklemekle kalmamış Türk stratejisinin ve Türk dehasının harp ilmine yeni bir başarısını katmıştır. Bugünkü Cihan harbinde “Yıldırım savaşı” denilen bu harp şekli Türk mucizesinin malıdır. 30 Ağustos zaferi haksızlığın tahakkümü, istibdadı ezen ve Türk milletinin ruhundan kuvvet alan bir hamledir. Bunun neticesi olarak yeni ve modern Türkiye vücut bulmuş ve Türk toprakları edebi sulhun yurdu olarak istiklaline kavuşmuştur. Bu gün cihanın dört yanını saran harp ateşi içinde bitaraf kalmanın verdiği zevk ve huzurla dünya olaylarına dikkatle bakan Türk milleti, milli menfaatleri bahis mevzuu olduğu gün yeni 30 Ağustoslar yaratmak kudretinde olduğunu ispata her zaman hazırdır. Sulha aşık bir millet icabında harbin gönüllüsü olduğunu bilerek istikbale emniyetle bakmaktadır. Bu emniyet bize, Türk milletinin ezeli kahramanlığından ve onun hürriyete, istiklale ve vatanına olan bağlılık ve aşkından, onun sinesinden bir kahramanlık abidesi halinde yükselen Türk ordusunun fedakarlık ve feragat kaynaklarının cömertliğinden gelmektedir. Ve yine bu emniyeti, harbi idare etmesini bilen, sulha aşık Başbuğ'a bağlı olmamızda ve onun idaresi altında bulunmamızda buluyoruz. Ve bu inanladır ki, düne saygı yarına güvenle bakıyoruz (30 Ağustos Zafer ve Tayyare Bayramı, 1947).

30 Ağustos Zafer Bayramı yurdun her köşesinde olduğu gibi Trabzon'da da üstün coşkunluğa vesile olur ve çeşitli etkinliklerle kutlanırdı. Sabahın çok erken saatlerinden itibaren şehir baştanbaşa bayraklarla donatılır ve halk merasimin yapılacağı Kavak Meydan'a toplanırdı. 30 Ağustos gecesini şehrin tamamı elektrikle donatılır ve fener alayları tertip edilirdi. Kutlamalar ilk askerin kaledeki tatbikatıyla başlardı. Saat 10'da Vali ve Komutan Kavak Meydan'daki merasim alanına gelir ve alanda yer alan kıtaları teftiş ederdi. Daha sonra İstiklal Marşı çalınır, askeri ve mülkü amirler günün anlam ve önemine binaen konuşmalarını yapardı. Kahraman tümen resmigeçidi gerçekleştirirdi. Geçide spor kulüpleri ve diğer teşekküller de iştirak ederlerdi. Öğlen vakti 21 pare top atışı yapılır ve kutlamaların gecesinde “garden partii” verilirdi (Kefeli, Halk Gazetesi, 1943).

3.2.3. Cumhuriyet Bayramı

Trabzon'da genç yaşlı, köylerde ve şehirde yaşayan herkesin katıldığı, katılımın en çok olduğu gazete haberlerine yansıyan milli bayram Cumhuriyet Bayramıdır.

1930'lu yılların en ateşli dergilerinden olan Akın Mecmuası 1932 yılında Cumhuriyet bayramı kutlamalarını aynen şöyle anlatmaktadır:

Bu sene Cumhuriyet Bayramı vilayetimizde her senekinden daha çok derin bir heyecandan tesit olundu. Daha iki gün evvelinden Kazalardan ve köylerden gelenlerle, şehir kalabalıklaşmış, çarşılar, sokaklar bayraklarla ve yer yer zafer takları ile donanmıştı. Köylü şehirli binlerce halk çoluk çocuk meydanları sokakları doldurmuştu. Saat dokuzda vilayette başlayan resmi kabul, 11:05' te bitmişti. Güzelhisar'da toplanan askerler ve izeiler, mektepliler, kulüpler, saat on iki de geçit resmine başladılar. Belediye meydanında Vali, askeri ümera ve daire reisleri huzurunda, parlak bir geçit resmi yapıldı. Meydanı dolduran binlerce halk kahraman askerlerimizi, izeileri, mekteplileri ve sporcuları, durmadan alkışlıyordu. Yollar da o kadar kalabalıktı ki dolaşmaya kıvıdamaya imkan yoktu. Geçit resminden sonra belediye önünde Bekir Sükuti ve lise tarih muallimi Mustafa Mümtaz ve lise talebesinden Mahmut Beyler tarafından heyecanlı birer nutuk söylendi ve sürekli alkışlandı. Öğleden sonra bir saat kadar sokaklar biraz tenhalaştı. Saat ikiye doğru tekrar mahşeri bir kalabalık... Köy heyetleri, semt semt, horon ve bıçak oyunlarına

başladılar, her taraf neşe ve şenlik içinde akşama kadar böyle geçti. Gece fener alayları başladı her taraftan, fişekler atılıyor, şehir pırıl pırıl yanıyordu. Vilayet Binası'nda balo vardı, halk firkasında kulüplerin iştirakiyle yapılan ve halka açık bulundurulmuş müsamere vardı. Tiyatro Kumpanyası, bu akşam şerefine bedavaydı. Bahçeler, sokaklar, halkla dolmuş horonlar devam ediyordu. Gecenin geç saatlerine kadar devam eden bu eğlenti ancak bire doğru dağılmıştı. Bu vesileyle bir hususa işaret edeceğiz, Cumhuriyet Bayramında mağazaların kapatılmasının mecbur olması hususuna bu keyfiyetin ihtiyatlaşmasına yol açacak tedbirlerin alınmasını icap ederse bir kanun maddesi teklif etmelerini mebuslarımızdan rica ediyoruz (1 Teşrinisani 1932).

Resmi geçitlerde askerlerin ve diğer teşekküllerin geçişinin hemen ardından, gençler tarihi vesikaları canlandırır; kağıt üstünde temsilen mermi taşıyan nineler yürüyüşte yerlerini alır ya da o günün kalkınma hamlelerini özendirmek, sergilemek adına Tütün İşleme Evi'nin tertip ettiği kamyon içerisinde tütün işleyen kızlar resmi geçide katılırdı (Halk Gazetesi, 1947).

Trabzon'da Cumhuriyet Bayramı'ı kutlamaları için Trabzon'un tüm ilçelerinde de ayrı ayrı etkinlikler ve konferanslar düzenlenir ve Liman işletmesine bağlı teşkilat denizde tezahürler yapardı (Cumhuriyetimizin 23. Yılı, 1946).

Cumhuriyet bayramının her yıl bir önceki yıla nazaran çok daha coşkulu ve yoğun katılımı gerçekleşmesi için 1930'lu yıllardan 1960 yılına kadar her yıl bayram gününden çok daha önce hazırlıklara başlanmış, imkansızlıklar içinde imkanlar yaratılmıştır. Buna rağmen, halkın en sevdiği, heyecanla izlediği havai fişek gösterileri bazı yıllarda malzeme ve bütçe yetersizliği sebebiyle yapılamamıştır. Bu durumun önüne geçebilmek için, Örneğin; 1960 yılında yapılan Cumhuriyet bayramı kutlamaları 1959 yılında gerekli tedbirler alınarak, 100 adet havai fişek ile 100 adet maytaplı havai fişek, Ankara Kimya Enstitüsü'nden satın alınmıştır (Arslan, 2011).

3.2.4. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Trabzon bölgesinde hiç aksatmadan, her yıl daha da teşkilatlı ve yoğun katılımı kutlanan bir diğer milli bayram 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramıdır. Halk gazetesinde bahsi geçen bayramı kutlama etkinlikleri de yer almaktadır.

Gazetede yer alan yazılara göre Trabzon'da 23 Nisan kutlamaları günün erken saatlerinde başlar, okullar, spor kulüpleri ve esnaf cemiyetleri Hacı Kasım mevkiinde toplanır, Lise ve Ticaret Lisesi, Erkek Sanat Enstitüsü ve Kız Enstitüsü, kız ortaokulları okullarından hareketle belediye meydanındaki yerlerini alırlardı. Şehrin ileri gelenleri tarafından çocukların bayramı kutlanır ve izcilerden birinin boru işareti ile askeri bando tarafından İstiklal marşı çalınır ve halk tarafından marşa iştirak edilirdi. Katılımcılar içerisinde seçilen isimler şiirler okur, 23 Nisan'la ilgili yazıları halka arz ederlerdi. Halk meydanlardan, evlerinin balkonlarından kutlamalara eşlik ederdi. Kutlamaların dışında çocuklar için ücretsiz sinema seansları düzenlenirdi. Örneğin Sümer ve İpek sinemaları ücretsiz gösterim yapardı. Ve birçok okulda veliler için de öğrenciler tarafından

müsamereler düzenlenirdi (Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı Büyük Türk Milletine Kutlu Olsun, 1947).

3.2.5. 1 Temmuz Denizcilik (Kabotaj) Bayramı

Halk gazetesinde yer alan milli bayramlara Kabotaj bayramı da dahildir. Trabzon bölgesinde, beklide bu şehrin limana ev sahipliği de yapması sebebiyle çok daha organize faaliyetler tertip edilmiştir. Özellikle gençlerin şehir için de ve şehir dışında katıldıkları spor müsabakaları dikkat çekmektedir. Gazetede ayrıca Kabotaj bayramının mahiyetine yönelik çok sayıda makale bulunmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse, gazete başyazarlarından ve aynı zamanda Halkevi müdürlüğü yapan Kemal Kefeli'nin kaleme aldığı yazıyı kısaca aktaralım:

Bir millet hayatı için uzun olmayan bir mazide, miğferler, kılıçlar süngüler parıldar, yağız atlar kışner, zafer türküleri gök kubbeyi çınlatırdı. Tarih her gün yeni bir kahramanlığın destanını yazmağa hazırlanır, üç kıtanın üstünde yalnız büyük bir milletin buyruğu dolaşırdı. Krallar, beyler, şahlar, imparatorlar bu buyruğa boyun eğer, yalçın kayalarda, en yüksek tepelerde, en güzel ovalarda yalnız Türk barağı haşmetle, gururla dalgalanırdı.

Yine bir millet hayatında uzak olmayan bir mazide, her gün güneş mai suların üstünde büyük bir milletin kahramanlıklarını denizaşırı ülkelere yayan Türk kalyonlarında, Kahraman Türk denizcilerinin ayaklarına serilir, sularda akisler yapan kahramanlar otağına diz çökerdi. Karalarla kucaklaşan öpüşen denizler Barbaroslar'ın, Turgut reislerin evlatlarına yeni zaferler hazırlamak için uysallaşır, güzelleşir, durgunlaşırdı. Türk denizcileri (Benim!) diyenlere boyun eğdirir, üslerine ancak zaferlerine alkış toplamak için dönerdi. Günler, yıllar, asırlar hep bu saygı tufanı içerisinde yeni harikalara şahit olmuşken, makus bir talihin pençesinde, yeni bir hayatın icaplarına uymak zarureti, büyük bir milletin kalbinde en büyük acıyı yaratır. Viyana surlarını sarsan, Asya'da, Afrika'da milyonlara boyun eğdiren ordular, öz vatan hudutlarına çekilir, donanma Akdeniz'in engin sularından ana vatana dönerken, düne kadar Türk'e kölelik yapanlar, saygısız bir inatla bu büyük milletin hayatına kast etmiş bulundular. Kapitülasyon zinciri ile uyuşturulmak, miskinleştirilmek istenen Türk ruhu, yeni bir imanla şahlanmış, yeni bir harika ile haklarını bütün dünyaya tanıtmıştır. İşte 1 Temmuz bu şahlanışın ebedi destanını yazan günlerden biridir. Kabotaj hakkının Türk bayrağına terk edildiği bugün tarihimizin iftihar dolu sayfalarında hep yeni bir çıkışın müjdecisidir. Bu yol bizi milli varlığımızın, iktisadi istiklalimizin zirvesine ulaştıracaktır. Kahraman Türk denizcileri, bu sayede cetlerinin yolunda yürüyebilecek ve bu sayede Türk bayrağını uçsuz bucaksız denizlerin hakimi yapacaktır. Üç yanından denizlerle kucaklaşan bu cennet vatanın sahipleri, Türk gençleri, karşımızda size bağrını açan şu mai sular, kahraman cetlerinin destanlarını sizin azminizde okumak istiyor, göklere yükselen hırçın dalgalar yine sizin önünüzde uysallaşmak, güzelleşmek, durgunlaşmak istiyor. Bu geniş ufuklar, sizin heybetli varlığınızı sarmak, şu yeşil kubbeye asılı gibi duran güneş yine sizin dizlerinizde secdeye kapanmak istiyor. Varlığında birer kahraman hüviyeti saklı bulunan Türk gençliği, bu vatani sana emanet edenler onu karada, havada olduğu gibi denizlerde de koruyacağına, Türk bayrağını şerefle, şanla yükselteceğine inanmıştır. 1 Temmuz bu inanın da bir ifadesidir, denizcilik bayramındır kutlu olsun" (1 Temmuz Denizcilik Bayramı Münasebeti ile, 1943).

Bu yürekli ifadelerle bayramlarını, mazilerini, mücadelelerini idrak edip iman tazeleyen Trabzon gençliği birçok spor müsabakasına katılmış ve çok sayıda birincilik kazanmıştır. Spor vesilesiyle, dünyanın en buhranlı olduğu zamanlarda, Türk'ün gücünü, azmini, enerjisini ve

geleceğe umutla bakan özgür ruhunu tüm cihana duyurmuştur. Aslına bakılırsa tüm dünyaya duyurmak bir yana, Türk milleti bizzat kendi içinde birbirlerinin gözlerine aynı seveda ve heyecanla bakma ve kendini hatırlama, bu idraki ülkenin her köşesindeki ferde bizzat yayma, yaşatma zevkini ve milli vazifesini tecrübe etmiştir.

Kabotaj bayramı sebebiyle Trabzon'dan İstanbul'a kürekçiler gönderilmiş ve birincilikler alınmıştır. Zaman ilerledikçe çok daha güçlenen Trabzonlu sporcularımız aynı zamanda icra ettikleri spor dallarını da çeşitlendirmiştir. Şehir dahilinde düzenlenen voleybol teşvik turnuvaları, tenis teşvik turnuvaları çok çekişmeli, başarılı ve bir o kadarda faydalı olmuştur (Kürekçilerimiz Birinci Oldu, Voleybol Teşvik Müsabakaları Sona Erdi, 1943).

Turnuvalar dışında halk öğlen vaktinde Moloz mevkiindeki beden terbiyesi bölge binasında toplanır ve çok kalabalık bir kitle ile kutlamalara katılırdı. Saat öğlen iki sularında askeri bando İstiklal marşını çalar ve bayrak çekme merasimi düzenlenirdi (Denizcilik Bayramı, 1943).

3.2.6. 24 Şubat Trabzon'un Kurtuluşu

Birinci Cihan harbinin meşum olaylarından biri de güzel Trabzon'umuzun düşman istilasına uğramasıdır. Bin bir şehidin mezarı olan Trabzon, çevresinde kanlı savaşlardan sonra 4 Nisan 1332 (17 Nisan 1916) Salı gününde Çar ordularının eline geçmişti. Şehir 16 Nisan Pazar gününe kadar tahliye edilmiş bulunuyordu. O gece Vali Cemal Azmi Bey arkadaşlarıyla birlikte şehirden ayrılmış, pazartesi gecesi de jandarma ve polis kuvvetleri tarafından tahliye edilmiş ve salı günü Rus Çarlık Ordusu şehre girmiştir. Yüz binlerce Trabzonlu istila yüzünden, mübarek vatanın diğer köşelerine dağılmış, vatanlarından, doğdukları, büyüdükleri, hatıra ile bağlı buldukları ana baba ocağından 2 yıl ayrı kalmış, vatan hasreti ile nice Trabzonlu, gözlerini hayata kapamıştır. Vatan sevgisini, memleket hasretini içi sızlayarak duyan Trabzonlular 24 Şubat 1334 (24 Şubat 1918) tarihinde kahraman Türk ordusunun bu yüzde yüz Türk şehrine girdiklerini görmeye sevinmişlerdir. Bu tarihi olayı, Samsun'da matbaa-i Cemil' de basılan 26 Şubat 1334 (26 Şubat 1918) tarihli ve salı günü 49 sayılı, Milli Osmanlı Telgraf Ajansı şu şekilde müjdelemiştir: Trabzon şehrimiz dahi 24 Şubat günü, çetelerin zulüm ve işgalinden tahliye edildi, şehirden geçen emniyet kıtamız şarka doğru firar eden çeteleri kol kol takip ediyor. 23 Şubatta dahil kısmi azami çeteler tarafından yakılmış olan Mama Hatun kasabasına girmiştir. İstila altında harap ve perişan olan güzel Trabzon'umuz, aradan geçen uzun yıllar içinde hala bu acıları unutmamış ve o günlerde toprağa verdiğimiz sevgili vücutların içinde yaşadığı ıstırapları dinmemiştir. Bununla beraber 24 Şubat, Trabzon tarihinde mutlu bir gün olarak yaşayacaktır, bu bayram gününü bugün biz kutlarız, bundan sonraki asırlarda da ahfadımız kutlayacaktır (Mutlu Bir Yıl Dönümü, 1946).

Tüm bu acı hatıraların ardından zaferle taçlanan süreç Trabzon'da ilk günden beri coşkuyla kutlanmaktadır. Diğer bütün milli bayramlarda olduğu gibi 24 Şubat Trabzon'un kurtuluş gününde

de çeşitli merasimler düzenlenmekte idi. Şehirdeki bütün askeri erkan şehrin farklı muhitlerinden hareket ederek Atapark önünde birleşir ve göndere çekilmiş olan siyah bayrak işgal müfrezesi komutanı tarafından indirilerek yerine Türk bayrağı çekilirdi. Bu temsili uygulamanın ardından kurban kesilir ve seçilen üç kişi tarafından komutan tebrik edilirdi. Daha sonra belediye önünde askeri bando eşliğinde İstiklal marşı okunur ve vatani satırlar semaya adeta haykırılırdı. Mehter takımı marşlar çalar, Milli oyunlar tertiplenir bazı yıllarda üç gün üç gece Milli Oyunlar Festivali tertiplenirdi. Ardından resmigeçit yapılır buna müteakip gece kara ve denizde fener alayları düzenlenirdi (Trabzon'un Kurtuluş Günü, 1950).

3.2.7. Sokol (İdman) Bayramı

Sokol Bayramı: Çekoslavak hükümeti tarafından resmen kabul edilen milli bir idman bayramının ismidir. 1928 senesinde Trabzon'da yegane jimnastik mütehasısı Selim Sırrı beyefendinin dalaleti ile bu şenlikler memleketimizde dahi resmen kutlanmakta idi. Her sene 23 Mayıs'ta yapılan bu şenliklerde kadın erkek Trabzon gençleri disiplinli çalışmaların neticesinde muazzam jimnastik gösterileri düzenlerdi (Akın Mecmuası, 1932).

İdman Bayramında, terbiyevi jimnastikler ve talimler ve oyunlar; 60 ve 100 metre sürat yarışları; 60 metre mukavemet yarışı; hücum emri oyunu; çuval yarışı 50 metre mesafe dahilinde; yumurta yarışı 50 metre; süratle giyinmek ve koşmak 50 metre; fes düştü oyunu; halat müsabakası; bisiklet yarışı; resmi geçit; futbol; İnönü Zaferini temsilen ağaç dikilmesi gibi etkinlikler gerçekleştirilirdi (Çapa & Çiçek, 2004).

Devlet erkanının da katıldığı kutlamalarda resmi geçit yapılır hatta ilerleyen yıllarda onuncu yıl marşı da okunurdu (Tanyer).

3.2.8. Dini Bayramlar

Dini bir bayram olan Kurban Bayramı, Trabzon yerel basımına yansıyan kutlama haberleri içerisinde mevcuttur. 1930'lu yıllarda Bayram Maçları adı altında bir dizi spor müsabakaları düzenlenir, halk bir arada eğlenir ve hatta müsabaka yapmak üzere il dışından gelen takım mensuplarıyla bayramlaşma merasimleri gerçekleştirilirdi. Çoğu zaman bir nevi spor bayramına dönüştürülen Kurban Bayramı kutlamaları, geniş katılımlı etkinliklerdi (Bayram Maçları, 1933).

1940'lı yıllara gelindiğinde daha çok vatandaşların bayramlaşmak üzere bir araya toplandıkları çeşitli salonlarda bayramlaşmanın ardından konferans verilir, müzik dinletisi hazırlanır ve halk oyunları tertip edilirdi (Halk Gazetesi, 1943).

3.2.9. Diğer Bayramlar

Trabzon'da milli ve dini bayramların dışında gerçekleştirilen kutlamalar vardı. Örneğin; 24 Temmuz Lozan'ın kabulü, Yılbaşı geceleri, Hıdırellez gibi özel günler kutlanırdı (Halk Gazetesi, 1944).

İktisat ve tasarruf haftası da Trabzon'da geniş katılımın ve ilginin sağlandığı özel gündendi. Trabzon'da bu kıymetli günü kutlamak adına bütün gazinolar kahve çay yerine müşterilerine fındık, üzüm, incir verirlerdi. Sokaklara tasarrufa dair levhalar asılır, Cumhuriyet Halk Fırkası salonunda yerli malları sergisi düzenlenirdi. Sergiler Vali katılımıyla açılırdı. Ayrıca Yerli Mal Gazetesi çıkarılıp halk bilinçlendirilirdi (Akın Mecmuası, 1932).

Trabzon'da çeşitli organizasyonların düzenlediği kutlamalar da mevcuttur. Ağustosun ilk haftası Necmiati Avcıları, Avcılar Bayramını daha çok Maçka civarında avlanarak kutlarlardı (Akın Mecmuası, 1932).

Trabzon'da gerçekleştirilen kutlamalar içerisinde çeşitli kulüp ve teşkilatların hususi geceleri de mevcuttur. Örneğin Akın Geceleri; çoğu zaman kendi abonelerine yönelik yapılan bu geceler Akın Mecmuasının kendi iç dinamiğini diri tutmak ve çeşitli konularda vatandaşlara yardım toplamak maksadı ile düzenlenirdi. Katılımcıların belli bir entelektüel birikime sahip olduğunu söylemek mümkündür. Zira Akın Geceleri tam bir kültür sanat hizmetiydi. Akşam sekiz sularında başlayan geceler Majik sinemasını hınca hınç dolduran kalabalığa neşriyat müdürü Hakkı Mahir beyin selamı ve veciz konuşmaları ile başlardı. Daha sonra beş dakikalık saygı susmasının ardından İstiklal Marşı okunur ve kutlamalar tam hızıyla devam ederdi. Piyano ve keman konserleri yapılırdı. Yerli yabancı isimler, hem yerli hem de yabancı eserleri icra ederlerdi. Örnek olarak; Gound'nun Meryem'i gibi eserler Melle Joannides tarafından sunulurdu. Daha sonra milli eserlere geçilirdi. Trabzonlu sanatçılarımızın icrasıyla keman, cümbüş eşliğinde Şehnaz Peşrevi ve Hasta Kalbim gibi eserler seslendirilirdi. Trabzonlu Sebahattin ve Kenan Rasim Beyler keman ve cümbüşte, Rahmi Bey ise ses sanatçısı olarak halkı sanatlarıyla mest ederlerdi. Türküler söylenir küçük kızlara zeybek oynatılırdı. Derginin kullandığı ifade ile mini mini hanımlar Trabzon'un kendi türküsü ve oyun havası olan "Pencereden Kar Geliyor. Ben zannetim yar geliyor" türküsü ile memleketimizin oyununu izleyicilere büyük bir ustalıklarla sunardılar. Bu türküyü söyleyen küçük kız geleneksel altın tepeliği, altın kemeri, bileziği kordonu ve üç etekli entarisi ile tam bir kültür hazinesini gözler önüne sermiştir. Gecede kemeçe çalınır bıçak oyunları da oynanırdı. Kutlamanın sonunda sahneye espriler yapıp izleyenleri kahkahalara boğan küçük bir güldürü sunulurdu (Akın Mecmuası, 1933).

3.3. Cemiyetler

Cemiyetler, günümüz tabiriyle Sivil Toplum Kuruluşları, tarih boyunca farklı yerlerde farklı amaçlar için kurulmuştur. Her ülkenin tarihsel ve kültürel dinamiklerinden beslenerek ortaya çıkan STK' lar sivil katılım düzeyi, teknolojik keşifler, ekonomik koşullar ve devletin gücüne bağlı olarak varlığını olgunlaştırmıştır. Toplumsal gelişmeler ve değişimlerden ortaya çıkan STK' lar ortaya çıktıktan sonra toplumsal gelişmeleri ve değişimleri etkiler olmuştur. STK' lar; farklı altyapılardan, farklı bakış açılarından, benzer ilgilere sahip insanların bir araya gelmesine ve sosyal katılımında bulunmasına imkân sağlamaktadır. Bu kuruluşlar yenilikçiliğe ve modern toplumların problem çözme kapasitelerine katkıda bulunur. STK' lar toplumsal katılımı artırmak, sivil ve kültürel değerleri korumak ve geliştirmek gibi sivil toplum başlığı altında bulunan, daha az görünürlüğü olan ancak önemli roller üstlenirler (Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları 11. Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu).

Trabzon bölgesinde de toplumsal ve kültürel seviyeyi diri, çağa uygun düzeyde tutabilmek adına birçok cemiyet kurulmuş ve devrin siyasi, ekonomik buhranlarına rağmen çok yoğun faaliyetler göstermişlerdir. Halk gazetesinde yer alan haberlerde daha ziyade dönemin kültürel ve eğitim ihtiyaçlarını en yetkin şekilde giderebilmek adına kurulmuş cemiyetlerle ilgili yazılar mevcuttur.

3.3.1. 19 Mayıs Cemiyeti

Eğitim alanında ihtiyaç duyulan meselelere çözüm getirebilmek için kurulmuş cemiyetlerden biri de 19 Mayıs Cemiyetidir. Yüksek öğrenimini Trabzon dışında tamamlamak için memleketinden ayrılan gençlerin karşılaştıkları sorunlara çare bulma arayışında olan cemiyet, Halk gazetesinde, kendisine fikir aşamasından kuruluş ve faaliyet dönemlerine kadar her devrinde geniş yer bulmuştur.

Cemiyetin kurulması ve kuruluş gerekçelerinin anlatılmasını konu alan, Halk gazetesinde yayınlanmış Haziran 1943 tarihli yazıda Ankara Hukuk Fakültesi öğrencisi Azmi Tekinalp şöyle demektedir;

Bir memleketin sosyal durumu, fertlerinin şahsi meziyet, fikir ve milli kültürleriyle gelişir ve inkişaf eder. Fertlerin üstünlüğü, cemiyetin tekamülünü icap ettirdiği gibi, saadet ve refahları da cemiyetin saadet ve refahı olacaktır. Bugün cemiyetimizi yükseltmek için ayrı ayrı çalışmak, fikri seviyemizi yükseltmek ve kazandığımızı benliğimizden yaptığımız ilavelerle bağlı olduğumuz o mukaddes varlığa vermek vazifesiyle yüklenmiş bulunuyoruz. Borcumuzu layık olan şekilde ödemek için kendimizi muasır ilim ve teknikle teçhiz etmeğe mecburuz. Yüksek tahsilin gayesi, gençliğe hak ve selahiyetlerini, vazife ve mükellefiyetlerini layık şekilde göstermektir. Sosyal bir düzen, hakların vazifelerle hudutlanmasından teessüs eder.

Evet, yükselmek ve yükseltmek; biri hak, biri vazifedir. Hayata herkesin kuvvet ve kabiliyetine göre kıymet kazanması ve bugün gayret ve emeklerin karşılığını görmesi hakkıdır. Bununla beraber hayatta her adımda manialarla karşılaşılacak bir yoldur. Bazıları bu maniaları tevarüs ettiği vasıtalarla aşarak amacına ulaşabilir fakat bazı kimseler bu vasıtalara sahip değildir diye, en tabii haklarından mahrum bırakılması sosyal adalete uygun olmayacaktır. Bunun için cemiyete düşecek vazife, kuvvet ve kabiliyetleri himaye ederek hedefine ulaştırmak olacaktır.

Bir yardım teşkilatı istiyoruz ki memleketimizden gelen ve İstanbul, Ankara gibi baş şehirlerimizde toplanan yüksek tahsil gençliğini korusun ve onları hayatın bugünkü şartları altında fazla mahrumiyete maruz bırakmadan istikbal yolunda yürütsün. Ankara böyle yardım teşekküllerinden mahrum bulunmakta, kendimiz de olduğumuz halde, yurdun muhtelif köşelerinden ve nehari okuyan arkadaşlar zaruretten kurtulamamaktadırlar. Her ne kadar istediğimiz teşkilatın bütün yurda şamil olması icap etse de, bunun başarılması güç ve büyüklerimizin yardımına muhtaç bir vazife saydığımızdan, şimdilik mahalli bir yardımlaşmanın lüzumuna kaniyiz. Her bölge böyle bir yardım teşebbüsünde bulunur ve bu hareket sistemleşirse bunları birleştirmek kolaylaşacak ve bu suretle bütün yurda şamil bir yardım teşkilatı vücut bulacaktır.

Ankara'da bulunan Trabzonlu yüksek tahsil gençliğinin çoğu bir teşkilattan mahrum ve yardıma muhtaç bulunmaktadır. Sayın aydınlarımızın ve büyüklerimizin, irfan denizinden bir yudum tatmak için uğraşan bizlere yardımlarını esirgemeyeceklerini ummak hakkımızdır. Bizler ki bütün yurt için çalışmayı gaye edinmiş olduğumuzu bir kere daha hatırlarken, ilk hamlede Trabzon halkının hamiyetine müracaat etmeyi kendimiz için hayırlı bulduk.

Bu yolda zaman zaman yazacaklarımızla, teşebbüsümüzde muvaffak olacağımızı kuvvetle ümit ediyor; güzel ve zümrüt Trabzon'umuza selam ve sevgilerimizi gönderiyoruz (Halk Gazetesi, 1943).

19 Mayıs Cemiyetinin doğumunu müjdeleyen bu ilkyazı, halka kendini ilk duyurma faaliyetleri çok zor şartlar altında da olsa büyük bir heyecan ve aşkla, memleket aşkıyla çok kısa sürede ilk meyvelerini vermeye başlamıştır.

Karadeniz Lisesinden mezun olup, özellikle İstanbul'da tahsil görenlerin karşılaştıkları zorlukları önlemek maksadı ile kurulmuş 19 Mayıs Cemiyeti'nin, Trabzon'u yakından alakadar eden gayesini anlatan, cemiyetin broşüründe de yayınlanmış uzun soluklu yazıyla, Halk gazetesi hassasiyetle ve tam sayfa metinle cemiyete destek vermiştir. Halk gazetesinde yayınlamış, 9 Temmuz 1943'te İnhisarlar Müfettişi Mahmut Goloğlu tarafından kaleme alınan yazıda 19 Mayıs Cemiyeti ve kuruluş anıları şu şekilde anlatılmıştır;

“Doğduğu şehirden başka memleket, baba ocağından başka çatı altı, ana kucağından başka sığınacak yer ve mektep sıralarından başka muhit tanımayan, bilmeyenler için gurbet elleri ne uzak ne esrarengiz ve hatta ne korkunçtur. Hele bu yer İstanbul olursa. Lisenin son sınıfına gelen bütün arkadaşlarımız gibi aynı haleti ruhiye içinde idik. Birkaç ay sonra Trabzon lisesini bitirecek ve tahsilimize devam için coğrafya kitaplarının bütün hikayelerine rağmen hakkında pek az ve müphem şeyler bildiğimiz İstanbul'a gelecektir. İtiraf ederim ki bu şehre karşı gıyabi sevgi ile karışık bir korku duymakta idik. Günlerden bir gün İstanbul'a geldik, hamdolsun şehirde kaybolmadık, başımıza kötü haller de gelmedi fakat çok sıkıntılara düştük. Pis pansiyon odlarında yattık. Kahvehane köşelerinin esiri olduk. Her birimiz bir bucağa savrulduk kaldık. Birbirimizi görmek tesadüflerin eline kaldı. Görüşüp dertleşemiyor, dertleşip ferahlanamıyorduk. Aklımızın yarısını bile derslere vermeye imkan yoktu. Soğuk odamızda nasıl yatacağımızı, gürültülü kahve köşelerinde derslerimize nasıl çalışacağımızı, lokantaların

bir türlü hazmedemediğimiz yemeklerini nasıl yiyeceğimizi ve kitapsız derslerimizin notlarını nasıl tedarik edeceğimizi düşünmek aklımızın yarısından çoğunu alıyordu. Sıhhatimizin bozulduğunu hissediyorduk. Dertleşmeğe içimizi döküp ferahlatmaya ihtiyacımız vardı. O zaman Beyazıt'ta Mithat Paşa caddesinde bir odada kalıyorum. Yerimiz merkezi vaziyette olmasından arkadaşlar sık sık burada toplanıyor yalnızlık ve kimsesizlik illetinin mikroplarından kurtulmağa çalışıyorduk. Gün etçikçe fark ettik ki aynı derde müptela daha nice gençler var. Toplantılarımız sıklaşmağa ve kalabalıklaşmağa başladı. Nihayet bir birlik kurmağa karar verdik. O geceyi hiç unutmam. 1936 senesi Kanun-i Sanisinin 18 inci gün akşamı idi, hava dehşetli soğuktu. Odamda bir dirhem bile ateş olmadığı halde camlar ter ve buğu içinde kalmıştı. Kuşlar gibi cıvıldaşıyorduk. Çok heyecanlıydık. Büyük bir işe karar vermiş insanların halini taşıyordum. Sevinç ve heyecan içinde geçen bu gecenin sonunda arkadaşlardan biri hatıra defterime şu satırları yazdı: Neşe içinde geçen geceyi unutmayacağız. Ne mutlu bize ki sınırları heyecana getiren o meselenin temelleri bu küçücük odacıkta atılıyor. Ve bu yazının altında 12 arkadaşın imzası vardı. Hedefimiz bir talebe birliği kurmak, gayemiz bir yurt ve lokanta açmaktı. Yalnızlık felaketine uğramış bütün gençleri bu çatı altına toplamak ve böylece hayatın meşakkat ve mahrumiyetlerine göğüs germek istiyorduk. 1936 senesinde Karadeniz Talebe Birliği teşekkül etti. İlk içtima için Eminönü Halkevi'nin salonunu angaje ettikse de burası kafi gelmedi ve toplantıyı inkılap lisesinin salonunda yaptık. Uzun heyecanlı ve çok kalabalık toplantılardan sonra ilk heyeti idare hukuklu İhsan'ın reisliğinde kuruldu. Birlik kurulmuştu. Fakat yurt ve lokanta açmak her şeyden evvel para işi idi. Bu iş için müracaat ettiklerimiz bizi bir türlü anlayamadılar. Hala bu gün de anlayamayacakları gibi ikinci sene mühendisli Nihat'ın reisliğinde toplanan heyeti idarede elinden geleni yapabildiği halde bu işte muvaffak olamadı. Bu yılın en muvaffak olmuş işi milli oyun öğretimidir. O zaman birliğin merkezi Çemberlitaş'ta bir oda idi. Altında bodrum gibi bir yer vardı, orası temizlendi elektrik alındı ve muayyen gecelerde kiralanan bir ekip tarafından arkadaşlara Karadeniz oyunları öğretildi. Ayaz kış gecelerinde bu pis bodrum katında gamı neşeye çevirerek baş açık ceketsiz gençler kan ter içinde horon tepiyorlardı. Üçüncü sene hukuktan Mahmut Goloğlu reisliğinde toplanan heyeti idare de yurt işi için çok uğraştı. Beyazıt'tan şimdi ikisi de birer yurt haline ifra edilmiş olan yan yana iki binadan birini muhakkak tutmak istiyorduk. Fakat paramız çıkamadı ve derdimizi kimseye anlatamadık. Bu yılın en mutlu hadisesi 19 Mayıs gününün milli bayram olarak kabulüdür. Çünkü birliğimiz daha teşekkülünde 19 Mayıs bayram günü olarak kabul etmiş. Bu günün milli bayram günü olmasını arzulamış ve buna çalışmıştı. 19 Mayıs günü Taksim abidesine biz de bir çelenk koyduk. Dördüncü sene hukuktan Kadir'in ve beşinci sene tıbbiyeden Murat'ın reisliğinde toplanan heyeti idareler de aynı yoksulluk içinde yurt kurmağa muvaffak olamadılar. Nihayet cemiyetin başına Prof. Dr. Kazım İsmail Gürkan getirildi. Kazım heyeti idare reisi olacağı zaman cemiyetin hayatı tehlikede idi. Mintakavi mana ifade eden cemiyetlerin ilkesi hakkındaki kanun çıkmış bulunuyor ve Karadeniz talebe birliği de ilga edilmek isteniyordu. Nizam nameyi ve ismi değiştirmek lazımdı. Bu yapıldı. Ve cemiyetin ismi 19 Mayıs Talebe Birliği'ne tahavvül etti. Bu hususta canla başla uğraşan ve bugün dahi birliğin reisi bulunan Kazım İsmail'e teşekkürü borç bilirim.

Bugünkü duruma gelince yurt yine yok ve aynı halde genç arkadaşlarımızı yalnızlık felaketinden ve gurbet korkusundan kurtaracak o mutlu hadiseyi dört gözle bekliyoruz. Yurt tesisi (19 Mayıs Cemiyeti, 1943).

Evladına lise tahsilini yuvasında himaye ve terbiyesi altında yaptıran ana ve baba, yavrusunun liseden sonra başka bir muhite gideceğini, başka bir yaşayış icaplarına uymak zorunda kalacağını düşünerek ve haklı olarak endişeye kapılır. 19 Mayıs Cemiyeti, kuruluşundan itibaren yedi sene geçmiş olmasına rağmen ailelerin haklı endişelerini ve öğrencilerin dertlerini dermana kavuşturacak yurt ve yemekhane hedeflerini gerçekleştirmedi. Halk gazetesi yazarı Kefeli, köşesinde kaleme aldığı yazısında; Karadeniz vilayetlerinin, belediye ve hususi idare bütçelerine birer miktar tahsis kabul etmeleri, ayrıca partinin girişeceği teşebbüsle, yurdun açılma masraflarını karşılayacak teberru temini ile kardeş parti teşkilleri ile bütün Karadeniz halkını, vatani görev addedilen bu iş için vazifeye çağırmıştır (19 Mayıs Cemiyeti ve Yüksek Tahsil Gençliği, 1943).

3.3.2. Halkevleri

Cumhuriyet rejiminin yerleşmesi için atılan adımların sonuçlarından biri olan Halkevleri, halkı eğitmek, yeni rejimi destekleyecek yeni bir siyasi kültür oluşturmak, halkın kaynaşarak birbirini anlayan ve fikir alışverişinde bulunan insanlar haline gelmesini sağlamak, gençleri zararlı alışkanlardan uzak tutmak, sağlıklı nesiller yetiştirmek, halkı modern bir zihniyete kavuşturmak, köy ile kent arasındaki farkı ortadan kaldırmak ve hem köylerde hem de kentlerde yetişkin eğitimini gerçekleştirmek, cehaleti yok etmek, milliyetçi, laik ve halkçı fikirleri aşılacak gibi nedenlerle açılmıştı. Bu kültür kurumunda herkes bir şeyler öğrenmiş, bir şeyler öğretmiş ve bilgi alışverişinde bulunmuştur. Yani Halkevleri kültür inkılâbının alt yapısının oluşturulmasında önemli roller üstlenmişti (Özdemir & Aktaş)

Cumhuriyeti kurduktan sonra hızla gerçekleştirdiği sosyal ve kültürel devrimlerle Modern Türkiye'yi yaratmak için büyük çaba sarf eden Mustafa Kemal Atatürk'ün, kültür ve sanat etkinliklerini ülkenin en ücra köşesine kadar ulaştırmak amacıyla 1932 tarihinde kurduğu Halkevlerinin başarılı bir örneği de Trabzon Halkevidir (Azcan, 2010)

Türk inkılabının içtimai sahasında büyük inkişafalara vesile olacağına yürekten inanılan Halkevleri Trabzon şubesinin küşat (açılış) merasimi 24 Haziran 1932 Cuma günü gerçekleştirildi. Küşat merasimi son derece kalabalık ve parlak bir şekilde icra edildi. Küşat merasiminden iki saat öncesinde şehir sineması büyük bir halk kitlesiyle doldu. Halk Fırkası katibi Recep beyefendinin radyo vasıtası ile bir nutukta bulunmasının ardından tören başlayacaktı lakin parazit sebebiyle bu işlem gerçekleştirilemedi. Bunun üzerine saat üçte mektep talebeleri tarafından söylenen İstiklal Marşı ile tören başladı. Öğrenciler Cumhuriyet andını icra ettikten sonra Muallim mektebi müdürü Hamdi Bey Halkevlerinin programını izah eden nutkuna başladı. Nutkun ardından talebelerin okuduğu şiirlerle şehir sinemasındaki küşat merasimi sona erdi. Halkevine gidildi ve Celalettin Avni Bey kısa bir nutukta bulundu. Vali bey tarafından kurdele kesildi ve bina dahilinde haziruna limonata ve pasta ikramında bulunuldu. Ardından kayıt merasimi başladı. Vali köycülük şubesini tercih etti. Dönemin Halkevi reisi Bekir Sükuti Bey çok heyecanlı bir konuşma yaptı ve Halkevlerinin mahiyet ve önemini anlattın (Akın Mecmuası, 1932).

Halkevlerinin dokuz şubesi bulunmaktaydı. Halkevi şubeleri, birinci şubesi Dil, Edebiyat, Tarih, ikinci şubesi Musiki, Resim, Heykeltraşlık, Mimari, üçüncü şubesi Temsil İşleri, dördüncü şubesi Spor, beşinci şubesi İçtimai Yardım, altıncı şubesi Halk Dershaneleri, yedinci şubesi Kütüphane ve Neşriyat, sekizinci şubesi Köycüler, dokuzuncu şubesi ise Müzeler ve Sergiler olmak üzere toplumun neredeyse her sosyal ve kültürel ihtiyacına çözümler üretebilecek çeşitlilikteydi (Akın Mecmuası, 1932).

Memleketin, inkılap ve kültür davasında, omuzlarına büyük vazife alan Halk Evi çalışmaları muhitin verdiği imkanlar nispetinde verimli olmaktadır. Halkevinin sadece iki yıl içerisinde gerçekleştirdiği faaliyeti şu şekilde hülasa edebiliriz;

1) Sosyal Yardım: Memlekette fakir ve himayeye layık vatandaşların sıhhi kontrol ve muayenelerini sağlamak üzere, senenin muhtelif zamanlarında poliklinik muayeneleri yapıldı ve birçok hasta vatandaşa ilaç tedarik edildi. Yakın nahiye ve köylere, hasta muayenesi için seyahatler tertip edildi ve üç yüz kilo kadar sıtmalıya bir kilo kadar kinin ve diğer bağırsak hastalıkları için santonin ve muhtelif ilaçlar dağıtıldı. Ayrıca memleketteki yoksul yurttaşlara eşya yardımı, mahrukut (yakacak) yardımı ve nakdi yardımlar yapıldı.

2) Trabzon Halkevi Temsil Kolu iki sene içinde, Halkevleri repertuarına dahil on sekiz temsil verdi bunları yüz on bin kadar vatandaş seyretti ayrıca hoparlörler vasıtasıyla radyofonik temsiller verdi ve iki sene içinde konferanslardan evvel halka ve köylü vatandaşları yirmi üç defa sinema izlettirildi, bu müddet zarfında Rize'ye kadar bir seyahat yapan Temsil Kolu Rize'de muvaffakiyet ile iki temsil vererek takdir kazandı.

3) Ar Komitesi: Çalışma mevzuuna dahil işlerle uğraşan komite bu arada, mahalli sesler ve sazların teminine gayret gösterdi. Dört bağlama konseri verildi ve bandonun ve cazının tekamülü sağlandı. Ar Kolu yapılan otuz kadar aile toplantısına, muhtelif saz ve seslerle iştirak etti , Trabzon'da yapılan düğün bayram ve şenliklere bandosu ile iştirak etti. Her hafta, vilayet önünde bayrak merasimine ve milli günlere katıldı.

4) Dil ve Edebiyat Kolu: Bilhassa çalışma programında tespit edilen günlerde halka, muhtelif konularda otuz konferans tertip edildi, bu konferanslardan on iki bin kadar vatandaş istifade etti. Bundan başka halkevi kültür organı olan İnan mecmuasının muntazaman neşri temin edildi. Milli bayram ve anma günlerinde, kolun organize ettiği hitabeler, konferanslar, salondan başka şehir içindeki on üç hoparlör vasıtasıyla da yapılmıştı.

5) Memleket gençliğinin sağlık durumunu kuvvetlendirmek, fiziki ve moral faaliyetlerinde bulunmak üzere Spor Kolu, muhtelif tarihlerde toplu geziler ve yürüyüşler tertip etti, yakın sayfiye ve mesire yerlerinde köylü vatandaşlara temas imkanı elde edildi. Halkevinde voleybol turnuvaları, güreş, yüzme müsabakaları yapıldı ve halkın, gençliğin alakası çekildi.

6) Kitapsaray: Trabzon halkevi birinci katındaki büyük okuma salonunda üç bin kitabı bulunan kütüphanede her gün, vatandaşlara açık bulunduruldu ve iki sene içinde yirmi bir bin sekiz yüz otuz beş vatandaş, kitap gazete ve mecmua okudu. Fakir talebelerin derslerine çalışmaları için geceleri açık bulundurulan salonda on dokuz bin iki yüz talebe, sıhhi ve fenni şartlar altında derslerini çalıştılar, iki de kitap sergisi açıldı. On altı bin vatandaş sergiyi ziyaret etti. Çıkardığı "İNAN" isimli dergi ile kentin kültürel hayatına katkıda bulundu.

7) Tarih, Müze: Bu kol Trabzon tarihi üzerinde etütler yaptı ve bilhassa Fatih zamanından kalma Fatih Mehmet ve Yavuz Selim, nişan taşlarını meydana çıkardı. Muhtelif kitabeleri ve kıymetli eserleri, kısmen derlendi ve bir kısmının yerleri tespit edildi.

8) Köycülük Kolu: Köylü vatandaşlarımızın arzu ve dileklerini öğrenip takip etmek üzere muhtelif zamanlarda köylere geziler tertip edildi, ayrıca Zefanos, Kireçhane, Çukurçayır köylerinde dernekler kuruldu ve yer yer, numune fidanlıkları tesis edildi. Temsil ve Ar kolunun müşterek mesaisi ile o günlerde, köylü vatandaşlara, açık hava temsilleri, konferanslar verildi, mahalli oyunlar oynandı, bu arada, dört asırdan beri bir gelenek halinde devam eden ve on binlerce köylü vatandaşın katıldığı, Hornefter (Çoban) derneğine şehirden ilk defa bir heyet halinde iştirak edildi. Hornefter şenliklerine katıldı.

9) Halk Dershaneleri ve Kursları Komitesi: Okuma yazma bilmeyen vatandaşlardan altı yüz altmış vatandaşa okuma yazma öğretildi ve muhtelif yabancı lisanlarda kurslar açıldı ve yüz yetmiş kadar müdavime belge verildi. Lise ve ortaokullarda bitirme ve olgunluk imtihanlarından

takıntılı olan üç yüz talebeye ders verildi ve bilgileri yükseltildi. Almanca ve İngilizce kurslarına kırktan fazla vatandaş katıldı (Halk Gazetesi, 1943).

Halk gazetesinden elde ettiğimiz tüm bu bilgiler ışığında diyebiliriz ki, toplumu bir arada ve aynı gaye üzerinde huzurla yaşatabilmek adına her türlü içtimai meseleye parmak basan Trabzon Halkevi gayesine ciddi oranda ulaşmıştı.

3.3.3. Şehir Kulübü

Tanzimat modernleşmesiyle birlikte bu sürece uygun yeni kamusal ve özel mekânlar ortaya çıkmıştır. Bu mekânlardan biri de kulüplerdir.

Cumhuriyetle birlikte ise yönetici, bürokrat, aydın sınıfın ihtiyaçlarına uygun yeni bir kulüp türü olan “şehir kulübü” ortaya çıkmıştır.

1930’lu yıllarda hız kazanan şehir kulüpleri, sadece büyük vilayetlerde değil, zamanla taşrada da açılmaya başlanmıştır. Bazı kentlerde kulüpler açılırken var olan bir başka cemiyet veya kulüp şehir kulübüne dönüştürülmüş bazen de sıfırdan şehir kulüpleri kurulmuştur. Trabzon’da da şehir kulübü aynı şekilde, dönem dönem farklı isimlerle tezahür etmiştir.

Trabzon’da Tüccar veya Ticaret Kulübü adı altında bir derneğin 1923’den önce var olduğu bilinmektedir. Birinci Dünya Savaşı’ndan önce varlığı hakkında bilgi sahibi olduğumuz bu kulüple ilgili olarak Mustafa Reşit Tarakçıoğlu hatıratlarında şu ifadeleri kullanmıştır: “Rusların işgalinden önce Trabzon’da Ticaret Kulübü vardı. Tüccarlar burada akşamları toplanır, işleri üzerinde görüşür, oyun oynayıp vakit geçirirlerdi (Öksüz & Usta, 2008).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Trabzon Tüccar Kulübü’nün bir diğer faaliyeti ise 1927 yılında Ticaret Lisesi’nin, lise kısmının kapatılmaması için gösterdiği gayrettir (Başkaya). Kulübün o dönemki girişimleri hakkında bilgi veren Şevket Çulha bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

Memlekette beklenildiğinden çok fazla iş gören yüksek ticaret mektebinin hamisi fazla idi. Nitekim o zaman kuvvetli bir kurum olan Tüccar Kulübü resmi makamlarla birlikte mektebin yüksek kısımlarının muhafaza edilmesi etrafında merkez nezdinde istekte bulunmuşlardı.

Trabzon Ticaret Kulübü adı altında kurulan ve zamanla Tüccar Kulübü adını alan bu kurum, 1936 yılına gelindiğinde bu isim altında son genel kurulunu yapmıştır. Söz konusu kongrede bir konuşma yapan Süleyman Mahir Bey, kulübün kapatılarak şehir kulübü adı altında faaliyet göstermesi için bir teklif yapıldığını, bu teklifle ilgili gerekli incelemelerin yapılması için encümene iki ay süre verildiğini ifade etmiştir. Ardından idare heyeti seçimine geçilmiş ve neticede Kamil Dedeoğlu, Noter Seyfettin Bey, Hami Dedeoğlu, Mehmet Kitapçıoğlu, yeni heyete seçilmişlerdir (Yeni Yol Gazetesi, 1936).

Görüldüğü üzere 1923 yılında Trabzonlu tüccar ve iş adamlarının gayretleriyle kurulan ve şehrin ekonomik hayatında söz sahibi olan Trabzon Ticaret (Tüccar) Kulübü, 1936 yılına gelindiğinde kapatılarak Şehir Kulübüne çevrilmiştir (Halk Gazetesi, 1936).

Trabzon Şehir Kulübü yoğun bir hazırlık döneminden sonra 22 Mart 1936 Pazar günü açılmış ve kulüp binası için Uzun Sokak'taki eski Sıhhat Yurdu binası tutulmuştur. Son derece parlak bir şekilde yapılan açılış töreni yerel basında yer bulmuştur (Yeni Yol Gazetesi, 1936).

Halkın seçkin kesiminin önderliğinde hizmet veren şehir kulübü çok sayıda organizasyon düzenlemiş, özellikle savaş sonrası dönemde halkı bilinçlendirmek için pek çok ilmi toplantı gerçekleştirmiştir. Şehir kulübünün eğitim alanında da faaliyetleri mevcuttur. Halk gazetesinde yer alan haberde Sanat okulunun tedrisata başlayabilmesi için vilayet makamından alakadarlara kati bir emir verildiği bildiriliyor. Vilayet makamı şehir kulübünün tahliye ve Ticaret lisesinin şehir kulübü binasına nakli için maarif, nafia, emniyet, hususi muhasebe müdürleri ile belediye riyasetini vazifedar kılmış ve naklin icrasında lüzumlu vesaiti bu heyetin emrine tahsis etmiştir. Yeni bir bina buluncaya kadar şehir kulübü eşyalarının İskenderpaşa' daki hususi idareye ait binaya nakline emir verilmiştir. Şehir kulübünün fedakarlığıyla ve vali beyin riyasetinde 1943 senesinde sanat okulu tedrisata başlayabilmiştir (Halk Gazetesi, 1943).

1962'den bu yana Trabzon Şehir Kulübü üyesi olan emekli öğretmen Yusuf Aytin Bey ise kulüp ile ilgi bilgilerini, hatıralarını şu şekilde aktarıyor:

Şehir kulübüne üye olmazdan evvel asaletini biliyordum. Ve herkeste biliyordu. 1920'lerden beri var kulüp. Trabzon'daki olaylarda Şehir kulübünün ismi vardır. Halk arasında da bürokraside de bir durum olduğunda herkes önce acaba Şehir kulübünün onayı olur mu diye düşünürdü. Şehir kulübünün yönetim kurulu A sınıfı bürokrattı. Üye olmak için müracaat ediyordunuz. İki tane kulüp üyesinin kefalet etmesi gerekiyordu. Bu da yetmezdi on beş gün adınız askıda kalırdı. Üyelerden birisi sizin isminizi çizerse üye olamazdınız. Çizilmemişse kurula gelir, çizilmemiştir ehlidir denirdi. Buna rağmen çeşitli bahanelerle bir süre misafir kartı verilirdi. Bu süre içerisinde aday gözlemlenirdi. Onay alınırsa tebrik edilirdi. Ardından yeni üyeden ilk istenen kulüp yönetmeliğinin okunması olurdu. Size bu konuda bir anımı anlatayım; Mayıs Haziran aylarında bir gün, gençliğinde verdiği hızla kısa kol gömlek, kravatsız asortik bir tipte geldim. Şehir kulübüne oturdum, çayımı içtim, kahvemi içtim, akşamüstü idare heyeti başkanı bana, yahu öğretmenim sizi methettiler bana, bir durum var, çok iyi piket oynuyormuşsunuz müsaade eder misiniz bir oyun atalım, dedi. Şüphelendim bu kemali insan bana nasıl teklif eder, üzüldüm. Onu da kıramadım dedim ki; ben çok iyi bilmiyorum ama sizi mutlu edemem fakat meşgul ederim, bağışlarsanız oynayalım. Tam düşündüğüm gibiydi adamın oyunda aslı yoktu. Aldı dereden getirdi beriden, bize her çeşmeden su içirdi lafla dedi ki, ben sizin Şehir kulübü tüzüğünü okumadığınızı düşünüyorum çünkü idare heyeti henüz daha yaz kıyafeti kararı almadı. Kulübe kravatsız geldiniz kısa giyindiniz burada bir tek sizi gördüm bu vaziyette. O an gittim giyindim. Şehir kulübünün namı vardı. Öğrencilere burs verirdi. Başarılı öğrencileri bursla ödüllendirirdi. Yemek salonu, lokali, kütüphanesi vardı. Mükemmel eski eserler vardı. Şehir kulübü siyasi hayata girmez, lehte aleyhte konuşmazdı. Kendi aramızda konuşuruz tabi ama kulüp olarak, şu parti iyidir şu parti kötüdür diye karar alalım karalayalım yoktur. İster dini olsun ister milli olsun bayramlara kulüpçe gidilmezdi. Bir kutlamada şehir kulübü ekibi falan yoktur. Bu tip şeyler üyenin kendi inisiyatifindedir. Normalde herkesin, okulların, tüccarların vs kutlamalardaki protokollerde yeri olurdu ama Şehir kulübünün yoktur

lakin sesi vardır. Kulüp üyesi olma şartı aranmaksızın eğitim ve ilmi çalışmalarla ilgili herkese imkanlar dahilinde yardım yapılabilirdi. Bugünde benim gibi yazarlara kitapları için yardımda bulunuluyor. Şehir kulübü diye bir dergi vardı. 1970'lere kadar çıkıyordu. Mali sebeplerle kesildi. Dergide sadece yüksek ilmi yazılar kaleme alınır. Şehir kulübünün emeli toplumu aydınlatmak, cehaletten kurtarmak, sefaletten kurtarmak, kültüre kanalize etmek, paralı ya da sözlü yardımda bulunmak. Etkin insanların toplanıp bir yerde dinlenebilmeleri, yüz yüze gelip yüz yüze konuşabilmeleri için, adapları birbirlerine anlatmaları için de vardı Şehir kulübü. Bunlarda ihtiyaçtır, stres atarsınız. Örneğin; Vali Bey o gün ızdırap çekmiştir. Gelir stresini atar, öğretmenle, komutanla sohbet eder. Bu kahvede olmaz, esnafın ticarethanesinde olmaz, devlet dairelerinde hiç olmaz ama böyle bir teşkilatta olur. Bu da bir ruhsal ihtiyaçtır. İşinde gücünde köpüren bir adam o köpürmeyle evine giderse rahatsızlık yapar ama bir yerde oturur kahvesini yudumlar, arkadaşıyla şamata ederken o fırtınayı atlatır, yuvası da rezaletten kurtulur. Ben bir öğrencimi yüksek okula ailesinin rızası dışında yolladım, büyük hakaret yedim. Geldim Şehir kulübüne o hakaretin fırtınasını burada attım. Sade kahvemi içtim, arkadaşlarıma durumu anlattım, dertleştim. Kasırgam dindi meltem oldu. Bu da kulübün bir gayesidir. Dışarıdan oyun hane, kumar hane iftiraları atıldı. Dün de bugün de öyle. Bunlar softa kafasından çıkma kötü sözlerdir. Aslına kati suretle uygun değil. Gerçeği, kumarcılar böyle yerlerden hiç haz etmezler. İlimi konferanslar düzenlenirdi. İl dışından gelen üst düzey misafirler kulüpte ağırlandı. Siyasi isimler dışında (Aytin, 2019).

3.3.4. Kızılay

Kızılay, savaş alanında yaralanan ya da hastalanan askerlere hiçbir ayırım gözetmeksizin yardım etmek arzusundan doğmuştur. 11 Haziran 1868 tarihinde "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" adıyla kurulan Kızılay, 1877'de "Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti", 1923'de "Türkiye Hilaliahmer Cemiyeti", 1935'te "Türkiye Kızılay Cemiyeti" ve 1947'de "Türkiye Kızılay Derneği" adını almıştır. Kuruluşa "KIZILAY" adını büyük önder Atatürk vermiştir (www.kizilay.org.tr).

Halk gazetesinde Kızılay hakkında hem kurumu öven hem de faaliyetlerini anlatan pek çok yazı bulunmaktadır. Özellikle her sayıda "Vatandaş Kızılay'a Üye Ol" çağrısı yapılmaktadır.

Gazete yazarlarından Kefeli, Kızılay'ı şöyle tanımlıyor; harplerde, makinelerin korkunç uğultuları içinde, vatan ve gaye uğrunda vücudunu delik deşik eden kahraman yurt koruyucusuna, müşfik kollarını açacak varlık, deprem, kıtlık, hastalık gibi her felaket anında akla durgunluk verecek kadar gür insani hislerle yardıma koşan, açlık, sefalet yaralarını samimi kucağında tedavi eden sosyal teşekkül, Kızılay kurumudur.

Halk gazetesinde Trabzon Kızılay'ının iki şekilde gelir temin ettiği anlatılıyor. Birinci maddi kaynak mahalli yardımlar, ikinci maddi kaynak ise merkezden gelen yardımlardır. Mahalli yardım, ekmeğin kilosuna yapılan bir kuruş zamlı temin edilmektedir. Gazetede beş ayda bu şekilde 23950 lira temin edildiği anlatılmaktadır. Kızılay umumi merkezinden yapılan yardım ise belli aralıklarla 20 bin lira olarak temin edilmiştir. Beş aylık gerek mahalli gerek merkezden yapılan yardımlar toplamı 43950 liradır. Bu para ile beş ay içinde 12836 vatandaşa 266 kilo zeytin yağı, 487 kilo pirinç, 27778 kilo mısır, 3367 kilo soğan, 27235 kilo patates ve 5962 kilo kavurma tevzi

edilmiştir.1943 yılının Haziran ayı içerisinde Kızılay'ın iase ettiği muhtaç vatandaş sayısı 5598. Tüm bu yardımlar 35 bin nüfuslu bir şehir için muazzamdır. Gazete Trabzon Kızılay başkanı Dr. İbrahim Okman ile aş ocağı işlerini idare eden Faik Odabaşı ve Zühtü Alayoğlu'na takdir ve şükranlarını birçok yazıda tekrarlıyor (Kefeli, Halk Gazetesi, 1943).

Trabzon Kızılay'ının aş evi faaliyetlerine de yer verilen Halk gazetesinde, Eylül ayı içerisinde 1487 kişiye 17367 kilo mısır, 1180 kilo patates, 190 kilo makarna, 205 kilo pirinç verildiği anlatılıyor (Halk Gazetesi, 1943).

3.3.5. İş Mükellefiyeti Teşkilatı

İş mükellefiyeti uygulamasının temel amacı, savaş yıllarında daha da kritik bir önem kazanan kömür üretimini, mevcut olanaklarla ve ne pahasına olursa olsun sağlamaktır. Üretilen kömürün neredeyse tümü devlet kuruluşlarına satılıyordu; satış fiyatları maliyetin altında saptanırken, kömür üreten kurumların zararı bütçeden karşılanıyordu. Mükellefiyet uygulamasıyla işçi ücretlerinin düşük tutulması da sağlanıyordu, böylece savaş koşullarında devlet çarkının düzenli ve mümkün olduğunca düşük maliyetle dönmesi sağlanmış oluyordu (Makal).

Gazetede yer alan haberde, Trabzon'da İş Mükellefiyeti Teşkilatı ilk kez müessese müdür muavini Süleyman Taylan'ın Anadolu Hanında bir daire tesis ederek, geniş ölçüde faaliyete başladığı anlatılıyor. Baş memurluk halinde çalışan bu büro kendisine bağlı Rize, Çoruh, Gümüşhane, Giresun, Ordu vilayeti halkından maden ocaklarında çalışmayı itiyat eden kimselerin hüviyetlerini tetkik ve takip ederek gerek mükellef gerekse serbest işçi sevki sağlıyordu. İdari ve askeri makamların müzaheretini ile kaza ve köylerde işçi alımları duyurulmakta, her hafta muntazaman amele kabileleri sevki için tertibat alınmaktaydı. Bir hafta içerisinde, Akçaabat, Vakfıkebir, Görele, Tirebolu kazalarına giden teşkilat kolları aracılığı ile Zonguldak'a üç yüzü aşan sayıda amele sevk edilmiştir. Bu maden işçilerinin ulaşım ve zaruri masrafları Ereğli kömürleri işletmesi hesabına iş mükellefiyeti bürosu tarafından verilmekte, işçiler bu suretle Havzaya kadar mecanen (ücretsiz) sevk edilmekteydi. Trabzonlu işçilerin günlük ücretleri ise 2 ile 2,5 lira arasında değişmekteydi. Bütün işçiler istihkaklarından kesilmeksizin parasız yediriliyordu ve ayda yirmi beş liralık harçlığı biriktirebilenlerin ailelerine gaz, un, mısır gibi mübrem ihtiyaç maddeleri veriliyordu. İşçinin her türlü ihtiyacını gideren müessese, milli müdafaa bakımından da son derece önemli işler yaptığı düşünülerek Halk gazetesinde övgüyle ve vatandaşları teşvik ederek anlatılmaktadır (Halk gazetesini, 1943).

Bahsi geçen teşekküller dışında Trabzon'da farklı faaliyet alanlarında birçok oluşum mevcuttu. Sosyal sorumluluk alanında Yardım Sevenler Cemiyeti; hasılatı ihtiyaç sahiplerine dağıtılmak üzere piyangolar düzenler, piyangoda birçok kıymetli eşyayı satışa çıkarırdı. Piyango biletleri her gün Halk Partisi binasındaki dairede satılırdı (Halk Gazetesi, 1943).

Trabzon'da İktisat ve Tasarruf Cemiyeti (Akın Mecmuası, 1932), büyük bir ihtiyacın karşılanması maksadı ile kurulduğu yazılan, müessisleri Ticaret mektebi müdürü Halik Koğuoğlu Mehmet Rıza, Hakkı Mahir, Şinasi, Ticaret mektebi muallimlerinden Şahap, Pulanhane'li zade Lütfü ve Numan Sabit beyler olan Yalı Kulübü (Akın Mecmuası, 1933), çeşitli sosyal faaliyetler göstererek halkı bilinçlendiren Gençler Kulübü (Gençler Kulübü, 1943) dönemin etkin cemiyetlerindendir.

3.4. Trabzon'da Belediye İşleri ve Kalkınma

3.4.1. Belediye İşleri

Çalışmamızın kapsadığı zaman diliminde Trabzon bölgesinde Belediyenin çok çeşitli alanlarda hizmetleri vardır. Ancak 1930'lu yıllarda savaşın ve yeni bir devlet olmanın getirdiği zorluklarla mücadele etmeye çalışan Belediye, yetersiz kalmıştır. Dönemin aydınları tarafından tenkit edilen Belediye, sokakların süpürülmemesi, temiz su ihtiyacının giderilememesi ve bu sebeple yaşanan salgın hastalıklar, köpek, kedi, fare gibi salahana hayvanlarla sokakların dolması, dilencilerle ilgilenecek bir müessesenin olmayışı sebebiyle dilencilerin sakatlıklarını teşhir ederek halkı rahatsız edimleri, hiç tamir yapılmaması sebebiyle caddelerin hendek yuvasına dönmesi, en işlek caddelerin dahi susuzluk sebebiyle temizlenmemesi ve yan sokaklarla arsaların umumi tuvaletlere dönüşmesi gibi sıkıntılar üzerinden tepki çekmiştir (Rasim, 1932).

Trabzon Belediyesi 1940'lı yıllara gelindiğinde elbette Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşadığı sıkıntılardan biraz daha uzaklaşabilmiş ve vatandaşa kayda değer hizmetler sunabilmiştir. Memleketin imar, sıhhat ve her yönden gelişmesinde omuzlarına önemli vazifeler alan Belediye, Dünya Savaşı'nın icap ettirdiği yeni çalışma sahaları sebebiyle asli vazifelerini ifa etmekte zorluk çekmiştir. İaşe işlerinin belediyelere devri bu cümledendir. Lakin tüm bu zorluklara rağmen önemli işlere de imza atılmıştır. Sıhhat ve temizlik işlerinde azami gayret sarf eden Belediye bilhassa Değirmendere'deki büyük bataklıkların kurutulmasında amil olmuş ve bu sıtma yuvalarının temizlenmesi ile çalışmalarını taçlandırmıştır. Halk gazetesinde Belediye çalışmalarına çok sayıda nüshada geniş yer verilmiş ve uygulamaların yakın takipçisi olunmuştur.

Trabzon'un imar işlerinde, bütçe imkanları nispetinde esaslı gayretler sarf eden Belediye, 1938-1943 yıllarında 9.764 metre murabba parke, 23.519 metre murabba adi kaldırım, 9.379 kaldırım ve 8.021 metre murabba şose tamiri yapmış ve bu işler için 121.396 lira 17 kuruş sarf etmiştir. Trabzon şehir suyu inşaatı için devletten 518 bin lira alan Belediye, ayrıca yaptırdığı 8.155 metre uzunluğundaki suyu ile birlikte 543.715 lira 56 kuruş sarf etmiş ve 12.794 metre uzunluğunda lağım tamaratına 24.827 lira 49 kuruş harcamıştır. Belediyece lüzum görülen istimlaklere 24.493 lira 58 kuruş verilmiş, ayrı müze haline getirmek için istimlak gereken Atatürk

Köşkü'ne 10 bi lira verilmiştir. İskele tamiratına beş sene içinde 3.405 lira 15 kuruş sarf eden Belediye sebze hali inşası için 14.100 lira 52 kuruş vermiştir. Asri mezarlık ve umumi bahçelere harcanan para ve emek takdir toplamış ve bunlara 38.392 lira 26 kuruş sarf edilmiştir. Şehrin imarında yer alacak Çifte Çamlık ve Moloz Gazinolarına sarf edilen para miktarı ise 18.526 lira 10 kuruştur. Ayrıca şehir içinde derelerin temizlenmesini sıkı bir şekilde takip eden Belediye 1.600 metre mikabı dere temizliği yaptırmıştır. Şehrin temizliği üzerinde titizlikle duran Belediye bu sebeple beş sene içerisinde 77.525 lira 35 kuruş sarf ederek temizlik işlerini ön planda tutmuştur. Sahil boyunca açık lağımlarla şehir dahilindeki derelerin temizliğine ait plan ilk kez 1943 senesinde uygulamaya konmuştur. Mazotaj çalışmaları için Pülverizatör (pompa) temin edilmiş ve temizlik hizmeti hayata geçirilmiştir. Bütçesini tahmini olmaktan kurtarıp, hakiki rakamlara istinat ettiren Belediye beş sene zarfında Belediyeler Bankası'na 49.868 lira 39 kuruş ve evrakı nakdiye itfa karşılığı olarak ta Merkez Bankasına 10.738 lira ödemiştir. Yardım olarak Halkevi için beş sene içinde 27.500 lira 42 kuruş, Kızılay'a 1.500 lira, Çocuk Esirgeme Kurumu'na 6.000 lira ve Baro'ya 100 lira ödemiştir. Dönemin durumu sebebi ile önem kazanan asker ailelerine yardım olarak 72.828 lira 23 kuruş Belediye tarafından ödenmiştir. Nu yardımdan 1941 senesinde 284 aileye 9.829 lira, 1942 senesinde 524 aileye 35.804 lira, 1943 senesinin dokuz ayında 484 aileye 26.246 lira verilmiştir. Asri yapıların inşaatına 9.501 lira 28 kuruş ödenmiştir. 1940'lı yılların başında Belediye elektrik şirketini satın almış, yapılan anlaşma üzerine alacaklılarına 217.491 lira 81 kuruş, kurulum ve tesisat için 9.718 lira 72 kuruş ödeyerek Belediye'ye devir imkanı sağlanmıştır. Sari hastalıklarla mücadelede de yoğun çalışmalar yürütülmüştür. Özellikle Tifüs ile mücadelede Etüv Merkezlerinin faaliyet ve hizmet kapasiteleri yakından takip edilip vatandaşa verimli bir çalışma sunulmuştur. Salgın hastalıklarla mücadelede sadece 1943 yılı içerisinde 49.729 parça eşya etüvden geçirilmiş 7.343 fare ve 261 köpek itlaf edilmiştir. Evlenme işlerine gelindiğinde; 1938 senesinde 179, 1939'da 207, 1940'da 183, 1941'de 272, 1942'de 233, 1943'ün on ayında 172 kişi yani toplanda beş sene zarfında evlenme Belediye tarafından kaydedilmiştir. Belediye Zabıtası şehrin temizliği ve inzibatının teminindeki çalışmalarına önemle hız vermiştir. 1943 senesinde 205 ceza bizzat Belediye reisi tarafından ceza verilmiştir. 325 kişiye de zabıtaca ceza verilmiştir. Son senelerin akaryakıt ve malzeme yokluğu yüzünden aksaklıklar yaşanan sefer işlerine Belediye önem vermiş, köy ve kasabalara otobüs seferlerini başlatarak, hizmetin takipçisi olmuştur. Trabzon Belediyesi'nin bahsi geçen her kalemdeki faaliyetlerine ayrılan bütçeye 1923 yılından 1943 yılına kadar sarfı nazar ettiğimizde istikrarlı bir gelişime şahit olmaktadır. Öyle ki; Belediye'nin 1923 yılındaki bütçesi 94.754 lira iken 1930 senesinden sonra 200.000 lirayı geçmiş, her sene düzenli olarak artmak sureti ile 1943 senesinde 428.000 liraya yükselmiştir. Elektrik işletmesi buna ilave edilince 500.000 lirayı bulmaktadır. 1942 senesine kadar yirmi yıllık bütçe toplamı 4.982.875 lira 70 kuruştur. Bundan imar işlerine 236.292 lira 22 kuruş, hayır işlerine 62.474 lira 69 kuruş, içme suyuna 570.792 lira 88 kuruş, kanalizasyona 31.546 lira 91 kuruş, spor sahalarına 2.626 lira 80 kuruş harcanmıştır (Belediye Çalışmalarına Toplu Bir Bakış, 1943).

Dünya buhranının ülke genelindeki tüm kurumlara ve tabi belediyelere yüklediği ağır yük Trabzon Belediye'sini de etkilemiştir. Ancak Gazete'deki haberlere bakıldığında Trabzon Belediyesi yıllar içerisinde kademe kademe taktire şayan bir gelişme göstermiş ve şehrin çehresini değiştirmeyi başarmıştır.

3.4.2. Bayındırlık İşleri

Cumhuriyetin on beşinci ile yirminci yılları arasındaki mühim bayındırlık hareketleri, Türkiye genelinde olduğu gibi Trabzon'da da hayatın adeta yeniden imarı noktasında yer alacak önemdedir.

Gazetede yol işleriyle ilgili haberde 1943 yılında Trabzon-İran transit yolunun Trabzon'a isabet eden kısmının Maçka sınırına kadar tamamen yeniden inşa edildiği haberi yer almaktadır. İlerleyen süreçte Trabzon ile Maçka arasındaki kısmında tamamlandığı kaleme alınmıştır. Trabzon-Giresun yolu üzerindeki büyük köprüler tamir edilmiş ve bir kaç ahşap olarak yeniden inşa edilmiştir. Sık aralıklarla da tabirler yapılmıştır. Trabzon-Rize yolu üzerindeki büyük ahşap köprüler tamir ve yeniden inşa edilmiş, yolun çok bozuk kısımları yeniden yapılmıştır. Yomra ile Yanbolu köprüsü arası ve Araklı içinde mütemadiyen su basan kısmın yükseltilerek yeniden inşası sağlanmıştır. 1943 yılında yolların yeni yapılacak Hükümet Konağı önünden başlaması Vilayetçe esas tutularak Giresun yolunun başlangıç kısmına sahilden başlanması ile şehir hem güzel bir yola hem de güzel bir bulvara kavuşmuştur. Şehir civarsındaki Kisarna, Zafanos ve Kireçhane yolları tamamen yeniden inşa edilmiş ve Soğuksu yolu geniş çaplı bir tamirle vatandaşın hizmetine sunulmuştur. Cumhuriyetin en güzel ve en faydalı eserlerinden biri de Trabzon'da kurulmuştur. Numune Hastanesi gerek plan ve gerekse inşası itibari ile dönemin modern tekniğinin bir eseri olmuştur. 1887 senesinde kurulan Trabzon Lisesi için Cumhuriyetin 1938-1943 seneleri içerisinde tamamen yeni ve memleketteki okullara örnek olacak bir bina inşa edilmiştir. Akçaabat, Of ve Maçka'da yeni hükümet konakları kurulmuş, sahilde büyük ve çok güzel bir Borsa binası inşa edilmiştir. Şehrin geçilmez bir yeri olan İmaret Mezarlığı, yerini bütün güzelliği ile Atapark'a teslim etmiştir. Trabzon için Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren belki de en mühim mesele olarak tecrübe edilen susuzluk ve bu sebeple yaşanan salgın hastalıklar Atasu ile çözüme kavuşturulmuştur (Nafia Hareketleri, 1943).

3.4.3. Ziraat İşleri

Altmış, yetmiş kilometrekarelik kısa kısa bir derinlik içinde dalgalı ve yırtık bir arazi çehresini taşıyan, sahilden içerilere, yükseklerle doğru zirai manzarası bir biri ardına hemen değişti veren Trabzon vilayetinde, alçak kısımlardaki ziraat arazisinin darlığı yüzünden daha ziyade bahçe ziraatı yapılmaktadır. Başta fındık ve mısır olmak üzere fasulye, patates, hububat, her cins sebze ve çeşitli münferit meyveler yetiştirilmekteydi. Ayrıca Akçaabat'ın merkez ve Maçka kazalarında

tütün, Sürmene’de narenciye yetiştirilmekteydi. Yükseklerde ise çalılıklar, meralar ve ormanlar bulunmakta idi. Trabzon’un coğrafi koşulları sebebiyle bölgede ancak çeşitli tarla ve sebze ziraatı ile başta fındık olma üzere çeşitli meyve, sınai nebat ve hayvan yetiştiriciliği yapılabilmekteydi.

Gazetede yer alan haberde, Trabzon bölgesinde 1938-1943 yılları arasında zirai faaliyetlerle ilgili yazılarda, sağlıklı tohumlukların getirildiği yer almaktadır. Beş yıl içerisinde 67.500 kilo buğday, 568.500 kilo mısır, 292.140 kilo patates, 300 kilo yonca, 2500 kilo arpa ve bir miktar da çeşitli sebze tohumu dağıtılmıştır. Vatandaşın doğal yollarla elde ettiği gübre dışında her yıl artan miktarda kimyevi gübre de vatandaşa verilmiştir. Vilayet fidanlılığı Cumhuriyetin ilk on yılına nazaran biraz daha genişletilmiş ve 32.432 adet elma, 2.422 adet armut, 30.600 adet narenciye, 827 adet zerdali, 764 adet badem fidanı dağıtılmıştır. Fındık ağacı seyrekletme, iyilerle değiştirme ve toprak belleme yönünde teşvikler yapılmıştır. Ayrıca meyve ve fındık ağaçlarına dadanan böceklerle ilgili 3000 hektar saha temizlettirilmiştir, Zeytin Sineği ile yapılan mücadelede 39.000 ağacın mahsulü kurtarılmıştır. Bundan başka tütün hastalıkları ile yapılan savaşta 1075 dekar saha temizlenmiş, 170 fidelik ilaçlatılmıştır. Limon, portakal ve mandalina ağaçlarındaki hastalıklarla da uğraşarak 2.500 ağaç kurtarılmıştır. Sebzeledeki hastalıklar için 45 hektar saha temizlenmiş, buğdaydaki Sürme Hastalığı için 45.006 kilo buğday Göztaşı ile ilaçlanmış ve köylüye 75 kilo Göztaşı dağıtılmıştır. Danaburnu ile mücadele için 1.319 kilo arsenik tevzi edilmiştir. Yaban domuzları ile yapılan süre avlarında beş yıl içinde 1.866 domuz öldürülmüş, bundan başka Halkevi kanalı ile tertip edilen derneklerle, verilen konferanslar ve yapılan konuşmaların faydası da çok olmuştur. Ayrıca köylülere risale ve mecmua dağıtılmış, bölgede üretilen yağların kalitesini ve temizliğini temin için teşvikler yapılmıştır (Cumhuriyette Ziraat İşleri, 1943).

3.4.4. Balık Yağcılığı

Trabzon’da çok eski dönemlerden bu yana geçim kaynağı olarak görülen balıkçılık ve balık yağcılığı Trabzon’da savaş öncesinde binlerce kişinin geçim kaynağı iken, harp sonrasında ve şehrin işgali sebebiyle sekteye uğramıştır. Bilhassa Cumhuriyetin ilanından sonra kayık yerine motorla yapılan balıkçılık savaş sonra yeniden canlanmaya başlamıştır. Trabzon’da bulunan balık yağı fabrikası 1930’lu yıllarda yüzde elli beş kapasite ile çalışmakta idi. Yunus ve Afalin balığından elde edilen yağlar, daha çok Sürmene, Rize, Yoroç ve Giresun mıntıkalarındaki avlanmalardan elde ediliyordu. Harp öncesi Avrupa’ya ihraç edilen Trabzon balık yağları harp sonrasında piyasaya Japon yağlarının girmesiyle tercih edilmez duruma düşmüştür. (akın,15 ağustos 1932,balık yağcılığımız ve inkişafi çareleri sayı 10 sayfa 9)

Halk gazetesinde ulaşabildiğimiz nüshalarda balık yağcılığına dair habere rastlanmamaktadır. Ancak modern çağa uygun yapılmayan balıkçılık, tenkit edilerek çok daha duyarlı ve devrin teknik donanımlarına uygun şekilde avlanması teşvik edilmektedir (Balıkçılık, 1945).

3.5. Trabzon-Erzurum Yolu

Trabzon, coğrafi konumunun sağladığı avantaj neticesinde tarih boyunca en işlek transit bölgelerinden biri olmuştur. Zira bölge eski çağlardan beri dünyasının ihtiyaç duyduğu doğu mallarını elde etmek için kullandığı liman kentlerinden biriydi. Trabzon'un transit ticaret noktasında en önemli özelliği ünlü İpek Yolu'nun üzerinde bulunmasıydı. Esasen tarih boyunca 4 adet İpek Yolu güzergahı bulunuyordu. Bunlardan dördüncüsü olan ve Doğu Akdeniz'den itibaren güney Mezopotamya, İran ve Belucistan yoluyla Hindistan'a geçen yolun İran'dan Karadeniz'e karadan geçen bir noktası daha vardı ki Hazar Denizi'nin güneyindeki Ecbatana'dan, Tebriz-Artaxata-Dvin-Phasis güzergahından Karadeniz'e ve oradan da Trabzon'a uğruyordu. Bu yol haricinde Kuzey İpek Yolu denilen başka bir yol da İç Asya'dan başlayıp Sır Derya mecrasını veya daha kuzeydeki İtil(Volga) Nehri ve Ural Dağları'nı geçerek Karadeniz'deki Azak Denizi ağzındaki diğer limanlara ve oradan da Trabzon ve Karadeniz'e ulaşıyordu. Trabzon, gerek İran'ın batısından itibaren kuzey-batıya ayrılan gerek Aral-Hazar hattının kuzeyinden gelen gerekse İstanbul'dan deniz yoluyla Trabzon'a çıkan ve Kafkaslara veya Erzurum'a oradan da Tebriz'e doğru yol alanların en önemli durak yerlerinden ve liman kentlerinden biriydi (Başkaya, Cumhuriyetin İlk Yıllarında Trabzon'da Ekonomik Hayat (1923-1950), 2014).

Osmanlı döneminde de hem ticari hem de kültürel açıdan, özellikle sağlanan vergi gelirleriyle devletin hassasiyetle ayakta tuttuğu Trabzon transit ticaret yolu, yıllar içerisinde defalarca onarılmıştı.

1908'deki Meşrutiyet ilanından bir müddet sonra, Trabzon ile Erzurum arasında demiryolu inşası meselesi ciddi bir şekilde konuşulmaya başlandı (Kuçukuğurlu, 2008).

Cumhuriyet döneminde ise ilk kez 10 Nisan 1924'de Trabzon-Erzurum arası demiryolu yapılması kanunen kabul edildi (Başkaya, Trabzon'un Asırlık Rüyası, 2018). Lakin muvaffakiyet sağlanamadı.

1930'ların ortalarında Ankara, Sivas ve Erzurum demiryolu hattının oluşumu Trabzon için ekonomik ve kültürel çöküşün en hızlı sürecini başlatmıştı. Tarihi İpek Yolu güzergahından gelen mal akışı artık Trabzon Limanı'na uğramadan direkt batıya doğru intikal etmeye başladı ki bu da bölgenin ekonomik aktivitelerini ve ticaret potansiyelini olumsuz etkiledi (Öksüz, Yeni İpek Yolu Ticaretinde Demiryolunun Önemi Paneli, 2012).

Erzurum şimendiferinin yapımı ve ardından gelen Trabzon'da ekonomik çöküş Halk gazetesinde de detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Habere göre;

1940- 1943 yılları içerisinde milli mahsullerden olan balık yağı, yumurta, kuru meyve ve muhtelif ihraç malları harice çıkmamıştı. İhracatın başta gelen ürünü fındıktı. Trabzon gümrüğünden beş sene zarfında(1938-1943) 36 milyon 39 bin 139 kilo ağırlığında milli ürün ihraç edilmişti. Bunların kıymeti 15 milyon 294 bin 632 liraydı. Bu müddet içinde Trabzon gümrüklerinden 12 milyon 55 bin 451 kilo ağırlığında ve 807 bin 797 lira kıymetinde muhtelif eşya girmişti. Yine beş yıl içinde gümrük idaresinin tahsilatı 542 bin 675 liraydı. İran'dan beş yıl içinde 3 milyon 101 bin 281 kilo eşya gelmişti ve 3 milyon 60 bin 194 kilo eşya girmişti. Son iki yıl içinde bu hareket tamamı ile durmuştur. Bu rakamlar daha ziyade 1938 ve 1939 senelerine

aittir. Trabzon limanına giren gemiler: 1930 senesinden itibaren Trabzon limanına 2809 Türk, 290 İtalyan, 128 Alman, 49 Rus, 82 Fransız, 4 İran, 1 İngiliz, 2 Yunan, 1 Felemenk, 1 Bulgar, 1 İsveç gemisi girmişti. 1930 senesinden 1937 senesine kadar miktarı fazla olan yabancı gemiler 1940 senesinden sonra hemen hemen hiç gelmedi. Bu doğrudan doğruya Dünya Harbinin de tesiriydi. Bu rakamlardan da anlaşılacağı üzere gerek Dünya Harbi gerekse başka yollar Trabzon'un iktisadi hareketlerinde önemli bir azalmaya sebep olmuştur (Beş Yılın Gümrük ve Liman İşleri, 1943).

1940'lı yıllarda İpek yolu üzerindeki hakimiyetini iyiden iyiye kaybeden, bölgede her gün birçok vesilesiyle hicret eden Trabzonlular, kendilerine yaşama imkanları verecek sahalara göç etmekteydiler ki bu hal üzerinde durulması gereken bir mana taşımaktaydı (Halk Gazetesi, 1943).

Cumhuriyetin ilk yıllarında da bir netice alınamayan Trabzon –Erzurum demir yolu projesi, İsmet İnönü döneminde parti altıncı büyük kongresinde (Haziran 1943) tekrar gündeme alınmış ve bölgenin keşfiyle maddi kaynak çalışmaları başlatılmıştır. Ancak mali imkansızlıklar ve oluşan siyasi çalkantılar bu girişimi de sonuçsuz bırakmıştı (Büyük Müjde! Trabzon-Erzurum Tiren Yolunun Yapılaması Pragrama Alındı, 1943).

Trabzon Erzurum demir yolu projesi hala hayata geçirilememiştir.

3.6. Trabzon'da Asayiş

Halk gazetesinde yazılmış asayiş haberlerinin çeşitlerine dair değişimler ve belli vakaların belli dönemlerde daha çok görülme durumu, dikkat edildiğinde ekonomik, siyasi ya da toplumsal çalkantıların olduğu dönemlerde farklılık göstermektedir. Savaş sonrası 1930'lu ve 1940'lı yıllarda görülen hırsızlık ve fuhuş, kavga, bıçaklama ya da silahla adam öldürme, savaş ve yokluk sebebiyle akli dengesini kaybetmiş kişilerin işledikleri suçlara dair haberlerin, 1950'lere gelindiğinde yerini daha çok nitelikli dolandırıcılık ve kaçakçılığa bıraktığı görülmektedir. Özellikle 1950 sonrası dönemde bütün kaçakçılığı Trabzon emniyetinin en çok meşgul olduğu olaylardır.

Gazetede 1943 yılında kaydedilmiş haber içler acısı ve tüyler ürperticidir. Trabzon emniyeti mezarlardan cesetlerin çıkarıldığını, bazılarının parçalanarak organlarının alındığını tespit etmiştir. Uzun takibatın sonunda bir şahsın açtığı mezarlardaki cesetlerin organlarını alıp, evine getirip yediği anlaşılmıştır. Savaş mağduru adamın akli dengesinin bozuk olduğu anlaşılmış ve gerekli muamele yapılmıştır (Asayiş, 1943).

Suç teşkil eden bir diğer mesele ise stokçuluktur. Hükümet tarafından da sıkı şekilde denetlenen bu mesele Trabzon'da da görülmüştür. Savaş sonrası vatandaşın kıtlıkla mücadele ettiği dönemde vatan hainliği olarak görülen stokçuluk gazetede defalarca kaleme alınmış ve sert bir dille olayların takipçisi olunmuştur. 1944 ve sonrasında konuyla ilgili idam gündeme gelmiş ve Halk

Gazetesi bu suç için idam cezasının verilecek olmasını büyük bir memnuniyetle karşılamıştır (Halk Gazetesi, 1944-1945).

3.7. Teşekkür Yazıları

Halk Gazetesi'nde çeşitli sebeplerle yazılmış çok sayıda teşekkür yazısı yer almaktadır. Kurumlara yapılan teşekkürler, şahıslara yapılan teşekkürler ve özellikle ameliyat sonrasında doktorlara yapılan teşekkür yazıları mevcuttur. Örneğin Mehmet Kurtaran Bey, eşi Memnune Hanımın burun ameliyatı için, Doktor Yusuf İzzettin'e teşekkürlerini sunan uzun bir yazıyı gazetede yayınlamıştır (Teşekkür, 1943).

3.8. Reklam ve İlanlar

Halk gazetesinde çok sayıda, çok çeşitli konularda reklam ve ilan yayınlanmıştır. Gazetenin son sayfasında yer alan ilanlar, bazen yazılı bazen de resimlidir. Yazılı olan ilanlar genelde; Belediye tarafından memur alımı, gayrimenkul satışı, satılık ev, dükkan ve arsa, açık eksiltme, kayıp ilanları, çok çeşitli konularda kapalı zarf usulü ile ilgili alım ilanları, İnhisarlar idaresine ait nakliye ilanları, kurumlara yönelik ilanlar, dava sonuçları, nöbetçi eczane, banka ilanları, takvim bilgileri olarak sıralanabilir. Gazetede doktorlara aitte çok sayıda ilan mevcuttur.

Gazetede reklamlar çoğu zaman resimli olarak yayınlanmıştır. Mağaza reklamları, tıbbi malzeme reklamları, ilaç reklamları, berber, gazoz, parfüm, şapka, araba, çikolata, banka, radyo, sünnetçi, gömlek, ayakkabı, Türk malı ampul gibi çok farklı kalemde sıralanabilecek reklamlar art arda sayılarda tekraren yayınlanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Trabzon bölgesinin yerel gazetelerinden Halk gazetesi, 1933-1963 yılları arasında yayınlanmıştır. Kültür, siyaset, ekonomi, sağlık, devlet, sanat, kalkınma gibi konularda çok sayıda yazı içeren Gazete, Cumhuriyet devrimlerine ve hükümetin getirmiş olduğu kanunlara dayalı haberler yayınlamış, tüm bu konuların bölgedeki uygulamalarının takipçisi olmuştur. Toplumu ilgilendiren hemen hemen her alanda ilmi yazılar kaleme alınmış ve Trabzon halkı bilinçlendirilmiştir.

Gazete'de savaş sonrası dönemin en zorlu şartlarını oluşturan salgın hastalıklar ve kıtlık sebebiyle çok sayıda sağlık ve iaşe yardımı haberi yer almaktadır. Bölgede görülen tifüs, çiçek, şarbon, sıtma gibi hastalıklara karşı yetkilileri göreve çağıran ve vatandaşa yardım tevzi ettirilen çok sayıda habere yer verilmiştir.

Trabzon bölgesinde yaşanan sıkıntı ve üzüntülerin yanı sıra kutlama haberleri, kültür sanat haberleri, şiir müsabakaları, balolar, spor turnuvaları gibi haberlerde mevcuttur. Kalkınmaya yönelik sevindirici haberler, ziraat işleri, nafia ve belediye işlerine ait haberler, Cumhuriyetin hemen ardından Trabzon'un hızla geliştiğini göstermektedir.

Gazetede özellikle cemiyet hayatına dair yazılar, adap ve usul bildiren ilmi çalışmalar yayınlanmıştır. Cemiyet hayatının kalbini oluşturan Halkevleri, Şehir Kulübü gibi çok sayıda teşekkülün her faaliyeti takip edilip vatandaşa bildirilmiştir. Gazetede çok sayıda reklam, asayiş haberi ve ilan yayınlanmıştır.

Gazetede yer alan edebiyat yazıları geniş yer tutmaktadır. Özellikle tefrikalar, şiirler, fıkralar ve romanlar her sayıda gazetede yerini almaktadır. Trabzon'un ilgili döneme ait kültürel birikimi edebi yazılarda da görülebilmektedir.

Halk Gazetesi'nde yer alan yerel, ulusal ve dünya çapında meseleleri ele alan yazılar Halk gazetesinin yüksek bir anlayış ve kabiliyetle memlekete hizmet ettiğini göstermektedir.

Çalışmamıza genel olarak bakıldığında 1933-1963 yıllarının Trabzon'unda ciddi sıkıntıların çekildiği ve bir o kadar da çetin bir kalkınma mücadelesinin hızla zafere doğru ilerlediği görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra savaşın ağır şartlarını omuzlarından silkelemeye azami gayret gösteren Trabzon ahalisi, yıllar ve siyasi gelişmeler gölgesinde kendini parlatmayı

başarmıştır. Geçmişten beri sosyal ve kültürel hayatı renkli ve seviyeli olan Trabzon, Cumhuriyet sonrası sancılar içinden de eksilerek de olsa alınının akıyla çıkmıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Arşiv Kaynakları

- Argut, M. Halk Gazetesi, (1947, Eylül 5), Londra'da Gördüklerim, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48355.
- Ateş, C. Halk Gazetesi, (1943, Temmuz 27), Sayın Misafirlerimize, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 334897.
- Cansın, M. Manifaturacı ile Aşına Müşterisinin Muhaveresinden (1943, II. Teşrin 26), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 345889.
- _____ (1943, I. Kanun 7), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 345887.
- _____ (1944, Şubat 8), Ne Mutlu Bu Günün Gençlerine, Ne İdi O Bizim Çektiklerimiz? Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352.
- Elgün, S. Onun Yolunda (1938-1943) (1943, II. Teşrin 10), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Gazetesi, Arşiv Nr. 35469.
- _____ (1944, Mart14), Açık Hava Ticareti, Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr.48931.
- Esen, B. Dur (1943, Ağustos 10), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35612.
- Göksu, Ş. (1943, Haziran 15), Halk gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 36254.
- Halk Gazetesi, Cumhuriyet Meydanında Söylenen Nutuktan (1943, Mayıs 19), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 345887.
- Halk Gazetesi, (1936, İlkteşrin 21), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 36598.
- Halk Gazetesi, (1943), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48355.
- Halk Gazetesi, (1943, 1. Teşrin 29), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352.
- Halk Gazetesi, (1943, Ağustos 17), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352.
- Halk Gazetesi, (1943, Eylül 30), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352.
- Halk Gazetesi, (1943, Haziran 16), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48355 S.2.
- Halk Gazetesi, (1943, Haziran 8), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48355. S.2.
- Halk Gazetesi, (1943, Kasım 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48356.
- Halk Gazetesi, (1943, Ocak 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48355.

Halk Gazetesi, (1943, Temmuz 16), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48356.

Halk Gazetesi, (1943, Temmuz 9), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352 S.2.

Halk Gazetesi, (1943, Temmuz), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48356.

Halk Gazetesi, (1943, Teşrin 15), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352.

Halk Gazetesi, (1944), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 43369.

Halk Gazetesi, (1944-1945), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352-49657.

Halk Gazetesi, (1946, Ekim), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35987 C. 17.

Halk Gazetesi, (1947, Ekim 30), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48355.

Halk Gazetesi, (1948, Mayıs 20), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 25817 C.16.

Halk Gazetesi, 1 Temmuz Denizcilik Bayramı Münasebeti ile (1943, Temmuz 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 19.C 12 C.

Halk Gazetesi, 19 Mayıs Cemiyeti (1943, Temmuz 9), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 18.C.

Halk Gazetesi, 19 Mayıs Cemiyeti ve Yüksek Tahsil Gençliği (1943, Temmuz 13), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48355.

Halk Gazetesi, 30 Ağustos Zafer ve Tayyare Bayramı, (1947, Ağustos 30), Arşiv Nr. 48355.

Halk Gazetesi, Allahım Sen İşin Esasını Biliyorsun, (1946, Ekim 14), Arşiv Nr. 48357.

Halk Gazetesi, Asayiş, (1943), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 34897.

Halk Gazetesi, Atebrin Kinin Yerini Tutar mı? (1943, Aralık 14), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 34897.

Halk Gazetesi, Balıkçılık, (1945), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352.

Halk Gazetesi, Bataklıkların Büyüğü Kurutuldu, (1943, Temmuz 9), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 347789.

Halk Gazetesi, Bataklıkların Kurutulması İş, (1943, Temmuz 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 345889.

Halk Gazetesi, Belediye Çalışmalarına Toplu Bir Bakış, (1943, 1. Teşrin 29), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 334897.

Halk Gazetesi, Belediye Kinin Veriyor, (1943, Kasım 10), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 334897.

Halk Gazetesi, Beş Yılın Gümrük ve Liman İşleri, (1943, 1. Teşrin 29), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 334897.

- Halk Gazetesi, Bir Kerecik Faydasını Görmüş, (1946, Ekim 5), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48357.
- Halk Gazetesi, Bitle Mücadele Başladı, (1943, Haziran 29), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 345889.
- Halk Gazetesi, Bitle Mücadele İçin Tebirler Alınıyor, (1943, Haziran 15), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 345889.
- Halk Gazetesi, Büyük Müjde! Trabzon-Erzurum Tiren Yolunun Yapılaması Pragrama Alındı, (1943, Haziran 18), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr.345889.
- Halk Gazetesi, Cumhuriyetimizin 23. Yılı (1946, Ekim 29), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48357.
- Halk Gazetesi, Cumhuriyette Ziraat İşleri (1943, 1. teşrin 29), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 345887.
- Halk Gazetesi, Çiçek Aşısı (1943, Haziran 18), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 34568.
- Halk Gazetesi, Çiçek Aşısı Geldi (1944, Aralık 4), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48965.
- Halk Gazetesi, Çiçek Aşısı Seferberliğine Katılınız (1944, Aralık 7), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48953.
- Halk Gazetesi, Denizcilik Bayramı (1943, Temmuz 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35469.
- Halk Gazetesi, Enstitülerde Ders (1943, Eylül 24), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35698.
- Halk Gazetesi, Erkek Sanat Enstitüsüne Yatılı Talebe Alınıyor (1944, 4 II. Kanun), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 49835.
- Halk Gazetesi, Ete Perhiz miyiz? (1943, Ekim 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 36254.
- Halk Gazetesi, Fare Mücadelesine Devam Ediliyor (1943, Temmuz 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 32569.
- Halk Gazetesi, Gençler Kulübünde Aşı (1944, Aralık 7), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 49835.
- Halk Gazetesi, Gençler Kulübü (1943, 1. Kanun 28), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35624.
- Halk Gazetesi, Gidersem Bir Daha Gelmem (1946, Ekim 19), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48357.
- Halk Gazetesi, Herkes Kendisinde Olmayı İster (1946, Ekim 11), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 483536.

- Halk Gazetesi, Jimnastik Hareketleri (1948, Mayıs 21), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 483336.
- Halk Gazetesi, Kız Talebe Pansiyonu Açılıyor (1943, I. Teşrin 24), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.
- Halk Gazetesi, Kürekçilerimiz Birinci Oldu, Voleybol Teşvik Müsabakaları Sona Erdi (1943, Temmuz 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.
- Halk Gazetesi, Lekeli Humma Azalıyor (1943, Eylül), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.
- Halk Gazetesi, Mazotaj Başladı (1943, Haziran 25), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 46637.
- Halk Gazetesi, Mesut Adam (1943), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 46637.
- Halk Gazetesi, Milli Egemenlik ve Çocuk Bayramı Büyük Türk Milletine Kutlu Olsun (1947, Nisan 23), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 43637.
- Halk Gazetesi, Mutlu Bir Yıl Dönümü (1946, Şubat 26), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 47637.
- Halk Gazetesi, Nafia Hareketleri (1943, 1. teşrin 29), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 43337.
- Halk Gazetesi, Paraya Bir Tapınış (1943, II. Teşrin 23), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 3753.
- Halk Gazetesi, Radyo (1946, Ekim 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 43563.
- Halk Gazetesi, Sanat Okulu, (1943), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Son Beş Cumhuriyet Yılında Veteriner İşleri, (1943, Ekim 29), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Şarbon Vakaları (1943, Ekim 15), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Taksimname (1943, II. Teşrin 30), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Talebe Pansiyonu (1943, Eylül 14), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Talebe Pansiyonu (1943, Eylül 21), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Teşekkür (1943, Haziran 19), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Ticaret Lisesi İlk Mezunlarını Verdi (1943, Temmuz 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Tifüs (1943, Temmuz 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Tifüs Aşısı (1943, Temmuz 20), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.

- Halk Gazetesi, Tifüs İle Mücadele (1943, Temmuz 2), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 39513.
- Halk Gazetesi, Trabzon'da Kurulması Düşünülen Teknik Okul, Kanun Lahiyası Bütçe Komisyonunda Kabul Edildi (1955, Mayıs 20), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 4235-4387 29.C.
- Halk Gazetesi, Trabzon'un Kurtuluş Günü (1950, Şubat 23), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 2662 19. C.
- Halk Gazetesi, Umumi Bir Endişe (1943, Ekim 12), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35698.
- Halk Gazetesi, Yemin (1943), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35698.
- Halk Gazetesi, Zağnos Deresi Temizlendi (1943, Temmuz 9), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35698.
- Halk Gazetesi, Ziraat, Veteriner, Orman Fakültelerine Talebe Alınıyor (1943, Eylül 3), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35698.
- Halk Gazetesi, Çiçek (1943, Aralık 1), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 34598.
- Halk Gazetesi, (1943, Ağustos 6), Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352.
- Karadeniz, H.İ. Söndü O Gözler (1943, II. Teşrin 12), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 38356.
- Kefeli, Kemal (1943), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 38356.
- _____ (1943, Ağustos 17), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 38356. S. 2.
- _____ (1943, Ağustos 31), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 38356.
- _____ Önlenecek Tehlike (1943, Haziran 18), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 38356.
- _____ Talebe Pansiyonu Meselesi (1943, Eylül 17), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 38356.
- Kılıçata, İ. Trabzon'a Geline (1946, Ekim 19), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48337.
- Kiper, Osman (1947, Aralık-Ocak), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 45537.
- Macit, A.N. Sıvacı (1943, I. Kanun 21), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.

Oğuzlu, K. Ziraat Saati ve Fındık Ürünü (1943, Eylül 24), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.

Orberk, İ. H. Atam İçin (1943, II. Teşrin 10), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.

Öğütçen, Baba Salim. Babanın Hediyesi (1943, II. Teşrin 5), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.

_____Devran (1944, II. Kanun 28), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 45637.

_____Dünya (1943, Ağustos 24), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.

_____Düştü (1945, Şubat 2), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 48352.

_____Gecesinde (1944, Nisan 18), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 45637.

_____Gitti (1948, Nisan 16), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 46532.

_____Kalktı (1947, Mayıs 1), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 46532.

_____Kızılaya Yardım (1943, Haziran 25), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.

_____Sevgili Cumhuriyetimize (1943, Teşrin 29), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.

_____Sevgili Milli Şefimize (1943, Eylül 30), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 35637.

Özdemir, N. Hamlet ve Delilik (1947, Mayıs 1), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 46532.

Toker, T. Dil Devrimi ve Türkçemiz (1946, Ekim 3), Halk Gazetesi, Trabzon İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nr. 43513.

b. Diğer Kaynaklar

Agun, Bilge Hakan (2008), **Çevresel Sorunlarına Yönelik Vergisel Düzenlemeler ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Albayrak, Hüseyin (1987), **Tarih İçinde Trabzon Lisesi**, Trabzon Liselerinden Yetişeneler Derneği, Trabzon.

_____ (2010), **Dünden Bu Güne Trabzon Tarihi**, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.

- Arslan, Zehra (2017), **Demokrat Parti Döneminde Trabzon (1950-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- “Avcılar Bayamı” (1932, Ağustos 15), **Akın Mecmuası**, (10), 22.
- Aytin, Yusuf (**K.K.1**), (2019), Şehir Kulübü, Trabzon.
- Azcan, İbrahim (2010), **Türk Modernleşmesi Sürecinde Trabzon Halkevi**, Serander Yayınları, Trabzon.
- Başkaya, Muzaffer (2015), **Cumhuriyetin İlk Yıllarında Trabzon'da Ekonomik Hayat (1923-1950)**, Serander Yayınları, Trabzon.
- _____ (2018), “Osmanlı'dan Cumhuriyete Bir Kurumun Tarihi: Trabzon Şehir Kulübü (1923-1955)”, **Journal Social and Humanities Sciences Research**, (5), 3787-3795, <http://www.academia.edu.tr> (17.06.2019).
- “Bayram Maçları” (1933, Mayıs 1), **Akın Mecmuası**, (25), 24.
- “Bir Aylık Memleket Haberleri” (1933, Haziran 1), **Akın Mecmuası**, (26), 32.
- Bolsoy, Nursen ve Sevil, Ümran (2005), Salgın Hastalık ve Kültürel Etkileşim, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 9, 78-87, <http://www.dergipark.org.tr> (01.03.2019).
- “Cumhuriyette Trabzon Maarifi” (29 I. Teşrin 1933), **Akın Mecmuası**, (29), 6.
- Çapa, Mesut ve Çiçek, Rahmi (2004), **Yirminci Yüz Yıl Başlarında Trabzon'da Yaşam**, Serander Yayınları, Trabzon.
- Demir, Necati (2012), “Orta ve Doğu Karadeniz Bölgezinde Çepni Türkmenleri ile Güvenç Abdal Ocağı'nın Kuruluşu”, **Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, (63), 77-110, <http://www.isamveri.org> (09.03.2019).
- “Halkevi'nin Açılma Merasimi” (1932, Temmuz 1), **Akın Mecmuası**, (7), 25.
- “Hamdi Beyin Nutku” (1932, Temmuz 1), **Akın Mecmuası**, (7), 31-37.
- “İkinci Akın Gecesi” (1933, Kanunisanı 1), **Akın Mecmuası**, (19), 17-20.
- Kakıcı-zade, Hulusi İbrahim (1936, Mart 25), **Yeni Yol Gazetesi**, 2.
- Kakıcı-zade, Hulusi İbrahim (1936, Şubat 19), **Yeni Yol Gazetesi**, 2.
- “Kız Orta Mektebinde Veda Müsameresi” (1932), **Akın Mecmuası**, (5), 21.
- Kobyay, Elif Şebnem (2008), **Baba Salim Divanı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kottak, Conrad Phillip (2002), **Antropoloji İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış**, Ütopya Yayınevi, Ankara.

- Kurt, Engin (2010), "Savaşların Sonuçlarını Etkileyen Salgın Hastalıklar", **Türkiye Klinikleri Tıp Etiği- Hukuku- Tarihi Dergisi**, 18(2), 22-113, [http:// www.turkiyeklinikleri.com](http://www.turkiyeklinikleri.com) (06.05.2019).
- Küçükkuşurlu, Murat (2008), " Meşrutiyet Devrinde Trabzon-Erzurum Demiryolu Teşebbüsleri", **Osmanlı Araştırmaları Dergisi**, (32), 283-322, [http:// www.dergipark.org.tr](http://www.dergipark.org.tr) (15.06.2019).
- "Lütfü, M. (1933), "Bir İhtiyaç ve Bir Temenni", **Akın Mecmuası**, (20), 19-21.
- Makal, Ahmet (2006), " Zonguldak ve Türkiye Toplumsal Tarihinin Acı Bir Deneyimi Olarak "İş Mükellefiyeti", **Zonguldak Kent Tarihi 05 Bienal Bildiriler Kitabı**, (1), 69-93, [http:// www.kaynakca.hacettepe.edu.tr](http://www.kaynakca.hacettepe.edu.tr) (28.01.2018).
- "On Beş Günlük Memleket Haberleri" (1 Teşrinisani 1932), **Akın Mecmuası**, (15), 22-23.
- "On Beş Günlük Memleket Haberleri" (1932, Kanunuevvel 15), **Akın Mecmuası**, (18), 24.
- "On Bir Mektep Kapandı" (1933, Mart 1), **Akın Mecmuası**, (23), 24.
- Öğütü, Aziz (2012), " Şarbon", **Journal Of Experimental And Clinical Medicine**, 29(3), 155-162, [http:// www.dergipark.org.tr](http://www.dergipark.org.tr) (06.11.2018).
- Öksüz, Hikmet (2012), **Yeni İpek Yolu Ticaretinde Demiryolunun Önemi Paneli**, [http:// www.haberler.com](http://www.haberler.com) (03.05.2018).
- Öksüz, Hikmet ve Usta, Veysel (2008), **Mustafa Reşit Tarakçıoğlu Hayatı Hatıraları ve Trabzon'un Yakın Tarihi**, Serander Yayınları, Trabzon.
- Özdemir, Yavuz ve Aktaş Elif " Halkevleri (1932'den 1951'e)", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, (45), 235-262, [http:// www.turkiyatjournal.com](http://www.turkiyatjournal.com) (02.03.2018).
- Rasim, Kenan (1932, Haziran 1), "Gün Doğmayınca Belediye Olmayınca", **Akın Mecmuası**, (6), 3.
- Seyyar, Ahmet (2010), **Trabzon'un Sosyo-Ekonomik Gelişimi (1900-1950)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- "Sinema Sayfası" (1932, Kanunuevvel 15), **Akın Mecmuası**, (18), 14-16.
- "Sokol Bayramı" (1932, Haziran 15), **Akın Mecmuası**, (15), 19.
- Tanyer, Turan (2010), "Mekteplilerin İdman Bayramı ve Samsun Postası Tarihi", **Türkiye Barolar Birliği yayınları**, (177), 5-277, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr> (07.09.2018).
- Topoğlu, Enver (2008), **Şiir ve Toplumsal Bellek**, www.gazeteduvar.com.tr (06.07.2019).
- "Trabzon Maarif Hayatının Bilançosu" (1932), **Akın Mecmuası**, (10), 6-7.
- URL (2018), **Trabzon'un Asırlık Rüyası**, www.takagazetesi.com.tr (15.08.2019).

URL, “Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları 11. Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu” (t.y.), [http:// www.onbirinciplan.gov.tr](http://www.onbirinciplan.gov.tr) (22.07.2019).

URL, “Tarihçemiz” (t.y.), <http://www.kizilay.org.tr> (03.07.2019).

Yılmaz, Özgür (2017), “Veba, Kolera ve Salgınlar: Trabzon'da Halk Sağlığı ve Sağlık Kurumları (1804-1895)”, **Mavi Atlas**, 5(1), 172-200, <http://www.dergipark.org.tr> (06.05.2018).

EKLER

Ek 1: Trabzon'da Cumhuriyet Bayramı

YENİ HALK

Salı ve Cuma günleri çıkar siyasi gazete - Trabzon

Telefon No. İarın Neşriyat Md. 2 Yazı İşleri 55 — Cuma 29 1. İcra Teşiri 1943 — Birinci yıl No. 47 Fiyatı 5 kuruştur

Cumhuriyet donuk ve durgun bir devrin değil, her gün yeni hayatıyet gösteren doğurucu yaratıcı bir yaşayışın timsalidir.

İNÖNÜ, Türk Birliğinin ta kendisidir. Ne mutlu Türküm diyene

En Büyük, En Kutsal Eserimiz Cumhuriyet, bugün 20 Yaşında

En büyük bayramımız

Yazarı: KEFELİ

M illi tarihimizi süsleyen mutlu olaylardan biri, bundan tam yirmi yıl evvel bütün yurttaki bir güneş gibi etrafa ışık ve nur saçmaya başlamıştı.

Karanlık günlerin, iztrap dolu hatıraların mazi yapmak, latiklâl savaşının kahramanlıklarını enileştirmek, muasır medeniyette Türk milletinin hakiki mevkini alabilmesi için, onu kendi vatanının şahidi, efendisi, idarecisi yapması zarureti vardı. İnönüde, Sakaryada, Dumlupınar'da latiklâl için can veren kahramanların kıymetli vedaasını mübarek vatanı şahsi ve fiili idaresinin gelecekteki kurtuluşu için kurularını icabe ediyor, Türk milletini layık olduğu mevkie yükseltmek gerekiyordu. Bunun için eskinin mirası Saltanatın yerine, yeminin güvencesi varlığını koymak ve Cumhuriyeti kabul etmek Cumhuriyeti meydana çıkıyordu.

923 yılının 29 Ekteğrin günü, bu lüzumu ve mutlu olayı bütün dünyaya haykırarak bir gururla tarihimize yer almıştır.

Bir millet tarihinde uzun olmayan 20 yıllık zaman içinde Cumhuriyet devriminin vücude getirdiği eserlerin büyüklüğünü dünyaya sünlüyoruz. Harap bir vatanın içinde yeni ve mamur bir vatan yaratmış (cümlesine kısaca ifade maktadırlar.

Bütün yurdun her ilereleme hamlesinin mabdeini teşkil eden Cumhuriyet inkilâbı bugün yirmi yaşını idare ederek varlığının rubumudaki mevkini bir daha sarsızlaştırmış bulunuyor.

18 milyonluk kahraman bir milletin kalbinde, vicdânında yaşayan ve hergün biraz daha derinleşen, kökleşen " Cumhuriyet " gele-

Arkası 7 de

Kuranlarla övünüyor, yaşatanlara güveniyoruz. Varlığımızın kahraman gözcüsü ordumuza minnet ve şükran !

Ebedî Şef

Millî Şef

Başvekil İsmet Saracöğlü

H. K. M. Reisî
Müvakkilîk Renda

M. F. E. Çakmak

Halkın bağrından Müdafaai Hukuk, MÜ
bağrından Cumhuriyet Halk Pa

Hastaneden bir görüntü

CUMA 7 II KÂNUN 1944 5 Kuruş	İDARE YERİ TRABZON İSTİKRAL MATHAASI NO. 5 TELEFON : 55 Telgraf : Trabzon - FEFİ HİLLİ No. : 66 Birinci Yıl	YENİ HALK Halk ve Cuma günleri çıkar siyasi gazete Trabzon	HABİG Kütüphane Şapkaların en alışı Halkovî HARUNLAR müessesesinden aranız. En yeni modelleri gelmiştir.
--	---	--	---

Çiçek aşısı seferberliğine katılınız

Sihhat teşkilâtında aşı tatbikine önemle devam ediliyor

Mevcudu kalmayan çiçek aşısı geldikten sonra bütün sihat teşkilâtında aşı tatbikine önemle devam edilmektedir. Sihhat müdürlüğü binasında, Belediye tabiiğinde aşı yapıldığı gibi ayrıca halkın toplu bulunduğu yerlerde mekteplerde hususi sihat memurları gönderilerek aşı yaptırılmaktadır. Pazartesi gününden beri sihat müdürlüğü binasında ve belediye tabiiğinde binlerce aşı yapılmıştır. Ayrıca geçici sihat memurları vasıtasıyla köylerde de aşılamaya faaliyetine devam edilmektedir.

Çiçek bütün okuyucularımızın takdir edeceği gibi çok tehlikeli bir hastalıktır. Aynı zamanda çok sarı olan bu hastalığa karşı alınacak en kuvvetli tedbir aşıdır. Okuyucularımızın derhal aşılanmalarını tavsiye eden etraflarındaki herkesi aşılanmağa sevk etmelerinin mehkem sihhati adına bir borç olduğuna da hatırlatmak isteriz.

Kil deniz inşaat tezgâhları bombalandı

Londra 5 (A.A.) — Amerikan hava kuvvetleri umumî kararlarının tebliği Amerikan ağır bomba uçaklarından büyük teşkilat İngiliz av uçaklarının refakatinde olarak dün Kil deniz inşaat tezgâhları bir ayırma garına hücum etmiştir. Hedefler üzerinde kalın bulutlar olmasına rağmen iyi neticeler alınmıştır. Kilde hücumdan sonra büyük yangınlar çıktığı ve kesif dumanların yükseldiği görülmüştür. Düşman av uçakları teşkilatımızın yolunu

Torino bombalandı

Torino 5 (A.A.) — Torino evvelki gün öğleyin hava hücumuna uğramıştır. Düşman yeniden kisliseleri, hastaneleri ve mektepleri bombalamıştır. Bir çok ev harap olmuştur. Halk arasında insanca kayıpların çok yüksek olmadığı sanılıyor.

RUSLAR VARŞOVA YOLUNDA

Bazı kesimlerde rü'at bozgun halini almış

Moskova 5 (A.A.) —

Royter ajansının hususi mubabiri bildiriyor: Rus kuvvetleri 1939 Polonya hududunun batısında rücat eden Alman topçularıyla temas halindedir. Hududu ilk geçen kütalar kazak müfrezeleri olmuştur. Bunları başka kuvvetler takip etmiştir. İlerleyen Rus kuvvetleri dün zaptettikleri Alest'in 20 kilometre kadar batısına varmıştır. Bu yolun bir kısmı bataklık ve ormanlık bir münakadan geçiyor. Başka bir Rus kolunda Jitomir, Arzol, Varşova yolu üzerinde ilerlemektedir. Bu yol boyunca şiddetli çarpışmalar olmuştur. Bu yolun çok büyük ehemmiyeti vardır. Cenup-taki arzalı arazile şimaldeki bataklıklı ve ormanlı ayrılan bu yoldur. Sovyet tankları yolun şimalinde ve cenubunda süratle ilerli-

yor. Yol civarı kar ve çamurla örtülmüştür. Kiyefin cenup ve cenup batısındaki

kesimlerin çoğunda Alman rücatı bir bozgun halini almıştır.

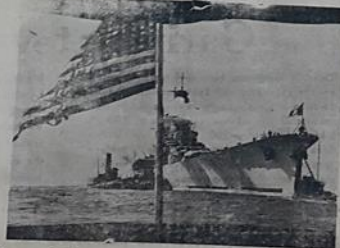
Fabrikadan çıkan hem kara ve hem de denizde giden Jeep arabaları tecrübe edilmek üzere bir deniz kenarına gelirken

Ruslar Polonya'ya girdikten sonra

Londra 5 (A.A.) — Royterin hususi mubabiri yazıyor: Rusların 1939 Polonya ve Rus hudutlarını geçmeleri müstakbel hudud meselesini ihâl eder bir mahiyette olmadıkları gibi hakikatta bu hrdise Polonya ile Rus hükümeti arasında şimdilik böyle bir mesele de ortaya atılmıyş değildir. Çünkü evvelâ aralarında siyasi münasebetler tekrar kurulmadıkça bu iki hükümet arasında hiç bir mesele münakaşa edimesine imkân yoktur. Bu münasebetin kurulması da şimdilik uzak görülüyor. İkincisi katı bir hudud harp sona ermeden çizilemez.

İtalya yardım

Berlin 5 (A.A.) — Beyrut radyosunun bildirdiğine göre orta parçıkta bulunan müttefik subayları Tito kuvvetlerini takriye maksadile Balkanlara gönderilmiştir.

Fransız Rijilyo gemisi Amerikan filosuna ilthak ediyor

Lübnanda Yabancı menfaatleri

Beyrut 5 (A.A.) —

Lübnan maliye nazırı Gümrüklerle diğer umumî hizmetlerin Suriye ve Lübnan hükümetleri tarafından idaresi münasebetile şöyle demıştır. Yabancı sermayeyle teşekkül etmiş ve hususi imtiyazlar almış şirketlerin hak ve menfaatlarını riayet edilecektir. Bu kompaniyalar milli şirketler gibi hareket edeceklerdir. Suriye ve Lübnan hükümetleri dünden itibaren bunların fiilen işlemlerine mücade etmiştir.

Fransadaki askeri hedefler bombalandı

Londra 5 (A.A.) — Resmen bildirildiğine göre Amerikan İngiliz ve müttefik uçakları dün bütün gün şimal Fransadaki askeri hedefleri bombalamıştır. Dominyon ve müttefik uçakları bu akınları desteklemiştir. Dört bomba ve bir av uçakı kayıptır.

Sofyaya yeni akın

1500 ölü, 5000 yaralı, 900 ev yıkılmış 2000 evde hasar var

Ağır Kamufij edilmiş bombardıman uçakları Mihver mevzilerini bombalamak üzere bir hava meydanından havalanırken

Londra 5 (A.A.) Sofyadan buraya gelen haberlere göre Bulgar hükümet merkezine müttefik hava kuvvetlerinin son akını esnasında takriben 1500 kişi ölmüş ve 5000 kişi yaralanmıştır. 900 bina yıkılmış ve 2000 den fazla bina hasara uğramıştır. Birçok aileler başka yerlere gitmek üzere Sofyayı terkediyorlar.

Münakalat mayinler yüzünden Yorgeo yakınlarında Sektaye uğramıştır. Sofya ile Bükreş arasında demir yolu münakalâtı da durmuştur. Bir hükümet burban olması tehlikesi vardır. Son kânunun ilk 15 günü zarfında Bulgar kabinesinde ehemmiyetli bir değişikliğin vuku bulacağı sanılıyor.

Ek 3: Halk Gazetesinin Dil Devrimine Bakışı

Sahife 2

(HALK)

Milli ve Sosyal Davalarımızdan

Shirden röpertajlar: Denizyolları Acentalığında

Yazan: Orhan Sunar

Bir pazar günü. Vakit öğle vapur günlerinde b a ş ka kuş dahi uçmayan İskele Caddesin de epeyce kalabalık var. Bilhassa Denizyolları Acentesinin önü geçit veremeyecek şekilde..

Geceği güşpessiz olan enteresan sahneleri aynen tesbit etmek amacıyla kalabalığı yarabilmek maharetini gösterek içeri girip bir kenarda oturuyorum.

Herkes Acente Vekilinin vapurdan avdetini beklemekte. Genç bir memur güverne bileti kesmekle meşgul. Yan tarafsında şehrin tanınmış kimselerinden bir kaç kişi oturuyor.

Sıcak ve sıkıntının tesiri olacak. Bilet almak için bekleyen halk arasından "of.. ah.. sesleri yükselmekte..

Önde bulunan orta yaşlı biri, genç memura yavaşça:

"... bay size söylemişti; hastamız var.. Siz bilirsiniz. Bize bir ikincil..

Bu sırada bitişik odadan bir motor reisi gelerek:

"Ne ikincil, ne üçüncü; lork tane birinci varmış diye bir haber getiriyor.. Bu halkta fena bir tesir uyandırmış olacak ki "eyv

gülmü ne olacak, niaları igitilmeye ve duyanlar da duymayanlara haber ulaştır maya başlıyor. Kalabalık arasından (bostil) bir genç:

"Ulan ey ey ey! Aya-kkabilarin yeniye dolan Yan tarafsında oturan ta-nınmış bir zat:

"Yolcu çok yer yok! Bu Yük çok yinul Ya buraya ne haldir yahu! Ya buraya ne haldir tahsis etsinler ya-bir vapur tahsis etsinler ve alınacak yolcu adedini arttı-rsınlar!

Diğer biri:

Nerede beyim üç tane vapurumuz vardı, onlarda Akdeniz seferi dediler, hay-di diğ limanlara; sanki ken-di işlerimizi becermiş gibi şimdide gazetelerde oku-dun vapur beğoniple satın alamıyorlarmış

Bu arada bitişik odada-ki telefonun sesi durmak bitmiyor Genç memur tele-fonun başına gidiyor ve al-ışkanlık eseri:

Peki beyim, bakelim, ömkünse..

Tam bu sırada kalaba bir kaynaema, "geliyor.. ge-Arkası 4 de

Hergün Bir kırka

Bana dört katmer yeter!..

Eski zamanda İstanbulda (astığı astık kestigi kestik) (Asayülce salahiye) bir (Asayülce) varmış Kuptura, ce-başı) varmış bir adam olanız, çelimsiz bir adam olanız, Asem başı hem çok mağrur, hem de çok hasud imiş.. Pehlivan yapılı kime-leri kıskanır, yakalarına sarılarak bağırır çağırır ve ekseriyatı bir kulunu bulur zavallıların kafalarını uçur-turmuş.

Böylelikle İstanbulu tir tir titreden Asebaşu bir gün levent yapıp, onı boyuna uğrun bir adamcağıza rast-uymuş ve yakasına sarılarak haykırmış:

"Tiz söyle, bu enseyi böyle altı katmer nird yapdırın de heril.

Ensesi hakikaten katmer katmer olan adamcağız ba-yatının tehlikede olduğuna görünces belki bir faydası dokanır diye şöyle bir ya-lan atmış:

"Bu enseyi Saraçhane-de berber Ali ustaya yap-tırdim.. efendimiz isterlerle Ali ustaya daha fazla kat-mer yaptırabilir demiş.

Hakikaten baş vurduğu bu çare Asebaşu üzerinde tesirini göstermiş ve yakasını kurtarıp oradan savu-şurken Asebaşu da berber Alinin dükkânına doğru yä-rümüş. Bir az sonra dükkân-dan içeri giren asebaşu

Ali ustaya başıra çağıra kendi enseini altı katmer yapmasını, yoksa camının tehlikede olduğunu söyle-yince zavallı berber belaya çatmış anlamış. "Ölümün öte tarafı yokya bari yap-cağımy yapayım," diyerek asebaşuyu sandalyeye oturt-muş ve enseini eğdirmiş.

duvarda asılı olan ustura kayışını bileğine doluyarak havada bir kaç kere daires çizdikten sonra eğik enseyi indirmiş. Asebaşu, gözün-den ateş çıkartan ve bi-anda enseini kabartan b-kayış şamarı altında inim-nim inlemiş. Fakat berber Ali bu iniltilere aldırmy-rak kayış arka arka bir kaç defa indirince as-başı yerinden fırlayıp b-berin dizlerine sarılmış:

"Yeter ustacığım ay-nı öpeyim yeter.. ben z-fim bana dört katmer y-diye yalvarmağa başlamış.."

***

Bir tayın

Ankara 1 (Özel)—İst-Cumhuriyet Savcılığı A-Bakanlığı Cera İleri U-Müdür Muavini İhsan K-tayın edilmiştir. Yeni Sa-Ankara Hukuk Fakültesi-meruarından bulunmuş..

Dil devrimi ve Türkçemiz

Yazan: Tarhan TOKER

Büyük devrimci Ata demisti ki: "Milli duygu ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin milli ve zengin olması, milli duygunun gelişmesinde başlıca müessesirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki, bu dil saurla, bellessiz." Dil ve dil devriminin öcemi hakikaten bundan daha açık, daha vezic ne söylenebilir ki? Zira dil, bir milletle gelişmesinde başlıca müessesirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki, bu dil saurla, bellessiz. Dil ve dil devriminin öcemi hakikaten bundan daha açık, daha vezic ne söylenebilir ki? Zira dil, bir milletle gelişmesinde başlıca müessesirdir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki, bu dil saurla, bellessiz.

Buun içindir ki, millet yapısının temelini dil teşkil eder. Gelenek, görenek, tarih, duygu, ideal ve inan gibi manevi kuvvetlerle bunların ifadesi yalnız dil denen sosyal araçla mümkündür. Konuşmak dediğimiz büyük hareketin ham maddesi Dildir. Düşündüklerimiz, duyduklarımızı, istediklerimizi anlamlı sözlerle belirtmek için elimizde dilden başka tesiri araç yoktur. Şu halde dil, tarihi ve sosyal bir zarurettin doğmuştur. Bu gerçeği kavramış olan milletler, her şeyden önce dillerine egemen olmak için gerekli ve sürekli çalışmalar yapmışlar, dil alanında büyük devrimler yaratmışlardır. Çünkü milli dediğimiz her şeyin kökü dil ile sulanır, dil ile beslenir. Milli duygu, milli gelenek, milli tarih, milli idealler hep dile ifade edilir. Dilin öznesini ve değerini böylece belirttikten sonra diyebiliriz ki: Diline önem vermeyen topluluklar, yabancısı ve zararlı otlar arasında boğulan bitkiler gibi yavaş yavaş kurumuya mahkumdur. Bu tarihi ve politik gerçeği yakından bilen Büyük Atatürk, uzun asırlar ihmali hattâ inkâr edilmiş, bu yüzdendir Arapça, Farsça gibi kuvvetli iki kutub arasında silinmiş Türk dilini yaşatmak için büyük bir mücadele vermiş ve bu mücadelede başarıya ulaşmıştır. Bu mücadelede başarıya ulaşmak için büyük bir mücadele vermiş ve bu mücadelede başarıya ulaşmıştır.

21 Ekimde Ankarada toplanacak olan Türkiye 9 cu Şili Kongresine şehrminin tüm üyesi dokörlarından Dr. İbrahim Okmanın iştirak edeceği haber alınmıştır.

Tip Kongresi

21 Ekimde Ankarada toplanacak olan Türkiye 9 cu Şili Kongresine şehrminin tüm üyesi dokörlarından Dr. İbrahim Okmanın iştirak edeceği haber alınmıştır.

Tütün ekicisine avans veriliyor

Her yıl olduğu gibi bu yıl da tütün ekicilerine avans verilmektedir.

Traşon Başmüdürlüğü ile Akcaabaz müdürlüğü bölgesindeki ekiciler tütünlerinin muhammen kiloları üzerinden avans almağa başlamışlardır.

Ajans Haberleri

İranda ki kargaşalıklar

İran işlerinde ihtisas sahibi Harhot Robertson yazdığı bir yazıda ezcümle şöyle diyor:

Fars eyaletinde bir isyan çıkması İran merkezi hükümeti için yeni birşey değildir.

Londra 1 (a. a.) — İran işlerinde büyük bir ihtisası olan Harhot Robertson ezcümle şunları yazmaktadır. Fars eyaletinde bir isyan çıkması İran merkezi hükümeti için yeni bir şey değildir. Merkezi Şiraz başlıca limanında Buşiri olan bu eyalet bundan öncede muhtelif devirlerde isyan etmiş fakat hiçbir zaman muvaffak olmamıştır. Bununla beraber alınan haberlere bakılırsa şimdiki kargaşalıklar bundan öncekilerden daha geniş gibi görünmektedir. Eyaletin genel valisi tarafından İran başbakanına bildirilen tekliflerden bu hareketin milli bir vasıta halinde olduğu anlaşılmaktadır. Asilerin Basra köfezi limanında bulduklarına dair dolaylı söylentiler, güllüç tüt. İran bu

zaman yeter derecede silah bulunmuştur ve daha başka silahların gizli olarak Buşiri

ve daha başka limanlardan getirilmesine hiç bir sebep yoktur.

Triyestede çarpışmalar oldu

Triyeste 1 (a. a.)—Dün gece Triyestede Amerikan askerleriyle müttefik askerlerinin kışlarına dönmeğe engel olmak isteyen Yugoslavlar arasında bir çarpışma olmuştur.

Etsonun demeci

Vaşington 1 a.a Dışişleri Bakanı vekili Etson gazeteciler toplantısında yaptığı bir demette Fransanın Mont-rö mukavelenamesinde gincası bulunan devletleri bir konferansa davet edeceği tahmin ettirecek hiçbir be-lirtti bulunmadığını söylemiş tir.

Dünyadaki kültür alâkasını yaymak için Bir komisyon kuruldu

Vaşington 30 a. a. — Birleşmiş milletler derneği kültür komisyonundaki Amerikan milli komitesi bütün dünyadaki kültür alâkasını yaymak ve arttırmak hakkındaki geniş programa dair tasviyeleri dün tasvip etmiştir. Bu tasviyeler Amerikan heyetinin Birleşmiş milletler derneğinin kasımında Paris'te yapacağı toplantıda rehber olacaktır.

SALI
25
ARALIK
1945
7 Kuruş

İDARE YERİ
TRABZON İSTİKBAL
BASIMYI NO. 5
TELEFON : 55
Telat : Trabzon - 1411
No. : 1271
Onbeşinci Yıl

HALK

SALI VE CUMA GÜNLERİ ÇIKAR SIYASİ GAZETE - TRABZON

İmtiyaz Sahibi ve Neşriyat
M ü d ü r ü
FAİK ODABAŞI
Gazetesiz ilân müddetlerinden
mes'uliyet kabul etmez.
Dercedilmeyen yazılar geri
verilmez.
Basıldığı yer :
İSTİKBAL Basımevi - Trabzon

Tarihi Nutuktan Bir Parça

Türk topraklarından ve Haklarından hiç kimseye verilecek bir borcumuz yoktur. Şerefli insanlar olarak yaşayacağız ve şerefli insanlar olarak öleceğiz...

Bu Vatan Türktür, Türk Kalacak.

YAZAN : MAHMUT KUCARALI

Asırlardan beri hürriyet havası nedir bilmeyen istiklâl tanımayan Asuriler, Gerdaniler gibi tarih için gömülmüş bir millet efendi sofralarında şarap da içmeye alışmış köle ruhlu iki kukla evladı, iki Gücü, bilgi sıfatla bir mektup yayınlamışlar. Ardahan, Artvin, Bayburt ve Gümüşhane'den Giresuna kadar uzanan batını doğu kısmında Gürcülerin hakkı olduğunu ileri sürerek, Türk vatanının bu köşesini etten tirnak söker gibi koparmak, almak gayesini ileri sürüyorlar. Bu deşane bilgilerini ileri sürdüğü çığır istekler ne yazık ki Sovyet Rusya matbuatında akisler uyandırıyor, radyosunda yer buluyor. Trabzon'da işine alan bu bölge, bilmen hangi asırda Gürcülerin memleketi imiş Gaflet ve dâlelet uykusunda, rüya âlemlerinde yaşayan bu iki bedbaht, Bizans, Roma ve Yunan tarihlerini şahit göstererek asırlardan beri uğrunda kan döktüğümüz, her karış toprakta bir şehidin cesedini çiğneyecek kadar kendinde cesaret görmesi lâzımdır.

Doğu Anadolu'nun en ıssız köşesindeki bir köy evinden tutun da, en masmur parçasındaki köşke kadar içinde yaşayan Türk vatan dâşının kalbinde bu toprak uğruna canını feda etmiş aziz bir ölü'nün ıstırahatı saklıdır Her yerde, her berakada, her komada hudutlarda, can veren şehit bir babanın, sipahinin, kardağın acıları nesillere nesillere intikâl etmektedir. Biz bu vatana kanımızla aldık, kanımızla koçduk, kanımızla satacağız.

Biz bu vatanda köleler

Gülünç Bir istek!

Tarih bilgini (!) iki Gürcü Doğu Karadeniz Bölgesinde hak iddia ediyorlar ? ! ! .

Ankara radyosu cuma günü akşamı neşriyatında Londra radyosuna atfen yayımlanmıştır. İki Gürcü tarih bilgisi Ardahan, Artvin, Gümüşhane, Bayburt ve Giresuna kadar huduttan, uzanan sabanın Gürcü yurdu olduğunu ve burasını Gürcistan cumhuriyetine ilhak için geldiği yolunda bir mektup yayınlamışlardır. Moskova'nın en büyük gazetelerinin de katıldığı bütün gazeteler bu mektubu ilk sayfalarına almışlar ve bu istekleri desteklemiştir. İhtimallerini dilekeler tahsis eden gazeteler bu talebi haklı göstermek ve Moskovada toplanan üç devlet dışişleri bakanları konferansına tesir etmek gayesini gütmüşlerdir. Bu haberi evvelâ İngiliz sonra Ankara radyosu vermiştir. Haber memleketimizde bir şimşek tesiri yapmış ve bu haksız istek memleketi nefret ve kin havası yaratmıştır.

Trabzon'da işine alan bu garip istek üzerinde bir an durmayı dahi bir çilgünlük telâkki ediyoruz. Çünkü asırlardan beri Türkün öz yurdu olan bu topraklarda

gibi hak sahibi değil, şerefli tarihimizin verdiği yetki ile oturuyoruz. Biz Sevil yeni zilletlere katlanmak için değil, müstakil vatanımızda hür yaşamak için yarıttık. Biz şerefli insanlar olarak doğduk, şerefli insanlar olarak öleceğiz.

Eğer dünyada Anadolu üzerinde hak iddia edecek bir millet varsa o da ancak yalnız Türk milletidir. Hudutlarımızda hiç bir kimseye bir karış toprak borcumuz olduğunu hatırlamıyoruz. Tarih bunu bövle yazıyor, bizi yazacak. ANADOLU TÜRKÜR TÜRK KALACAK.

Türk Birliğinin Temsilat
İNÖNÜ

böyle bir talep hiçbir mana ifade etmez. Biz politikamızı çizmiz bir milletiz. Gürcü isteklerini destekleyen gazeteler şu gerçeği bir daha öğrenmelidirler.

Kimsenin bir karış toprakta gözükmüş olmadığı bir kimseye de bir karış toprak vermek durumunda değiliz.

Bu ve bunun gibi talepler her an düzemesini beklediğimiz Rus - Türk münasebetlerini biraz daha bulamık hava içerisinde sokmaktan başka bir işe yaramıyor.

Moskova konferansında Anlaşmazlık

Türk-Iran hakkında görüşmeler

Tabran : 23 (A A) Moskova'dan buraya gelen haberlerde Sovyet Rusya'da muhafaza ettiği için üç dışişleri bakanı konferansına İran ve Türkiye hakkındaki görüşmelerinde hiçbir hal tarzına ulaşamadığı bildirilmektedir.

Belediyenin bir yazımına cevabı

Halk Gazetesi neşriyat Müdürü'ne:
Gazetesinin 18 aralık 945 tarih ve 1269 sayılı nüshasının 1 ci sayfasında çıkan (Belediyenin ilân işleri etrafında) başlıklı imzasız yazı okundu.

Bu yazıda bahsi geçen dükkanlara ait kira ilânının kanunî usullere uygun olmadığı görüldüğünden, bu ilân yok sayılarak kanunî tarifeler dairesinde yeniden ilân yapılmıştır. Bu husustaki ikazdan ötürü teşekkürlerimi bildiririm.

Gazetelere az ilân verildiği şikâyetine gelince:
Yazı sahibinin dediği gibi kâğıt ve boyu fiyatlarının artması ve baskı ücretlerinin yükselmesi sebebiyle, gazetelerin ilân ücretlerini üç dört misli arttırmış olmasına muhtemil gün geçtikçe çoğalan ve yükselen umumî Belediye masraflarını karşılamakta güç

lük çeken Belediye, aksine olarak kanun ile muayyen vergi ve resimlerini arttırmağa yetkili bulunmadığından, gazetelere fazlaca ilân veren bir müessesе olması bakımından ilân ücretlerinde evvelce olduğu gibi Belediye lehine bir tenzilat yapılması teklifinde bulunmuştu.

Fakat, bu teklif kabul olunmayınca, bundan böyle mevcut iki gazeteye birden ilân verilemeyecek yapılabilecek ilânların bu her iki gazeteye münavebe ile verileceği şifâhen gazetecilere bildirilmişti. Bicanaleyh, Belediyenin gazetelere ilân vermeme hususunda ısrar ettiği yolundaki iddia yanlışlıktır. Çünkü Belediye, cari sene içinde kanunen kendisine mevdu vazifeleri ifa sırasında halka duyurulması lâzım gelen bütün karar emir

Arkası 2 de

TRABZON İSTİKRAL
BASIM NO. 5
TELEFON NO. LAHİ
İdarehane : 55
Yazı İşleri
Müdürlüğü : 175
Tatlıcı : İzzet : 1111
Onyedinci Yıl

HALK
GÜNLÜK SİYASİ GAZETE - TRABZON

Neşriyatı İfelen İdare eden
Yazı İşleri Müdürü Ali Kalkana
Gazetemiz İfelen müdiresatından
mes'uliyet kabul etmez.
Dareddimiyen yansar geri
verilmez.
Basıldığı yer :
İSTİKBAL Basımevi - Trabzon

Bütçe Müzakereleri Sona Erdi

Bu münasebetle Başbakan Hasan Saka Büyük Millet Meclisinde sık sık alkışlanan bir beyanatta bulundu

Başbakan Hasan Saka Bütçe etrafında dedi ki:

"Sone içinde karşılığını bulacağımız kendi mali imkanlarımızla temin edeceğimiz ve memleketin hayrına ve kalkınmasına yarayan faydalı işleri 1948 senesi bütçesine ilâve olarak getirmekten çekinmiyeceğiz."

Ankara: Büyük Millet Meclisinde bugün bütçenin kabulünü müteakip söz alan Başbakan Hasan Saka aşağıdaki beyanatta bulunmuştur: Sayın ar-

kadağlarım, İki aydanberi bütçe Encümeninde ve nihayet son birkaç gün zarfında da Yüksek Meclisin doğrudan doğruya kendi e-

linde uzun ve sıkı tartışmalarla nihayete eren bütçe müzakeratını yüksek heyetinizin şimdiki makamı riyasetten ifade buyrulmuş edette çoğunluğu ile kabulünüze ictiran etmiş oluyorum. Hükümetiniz bu yüksek reyin taşıdığı siyasi mânayı tamamen müdrik olarak bundan dolayı yüksek heyetinizde derin münnet ve şükranlarını arz etmekle şeref duyuyorum.

Sayın arkadaşlar, Parlatmenter Rejimde bilhassa Anayasamızın tabiike koyduğu bu rejimin en sıkı şekilde mesuliyet mevkiinde bulunan bir hükümet için murakabesi altında bulunduğu teşrii meclisi tarafından bir yıllık devlet hayatının jeraatı olarak sunmuş olduğu bütçe layihasının tasviple, kabulle karışılmış olmasını görmek kadar bahtiyarlık hissi tevild eden hiçbir siyasi vesika yoktur.

Sayın Arkadaşlarım, bu reylerin neticesini en geniş münada büyük meclisin hükümetine Arkası 4 de

Başbakan Hasan Saka

İngiliz kabinesi toplanıyor

Kabinede Yunanistan meselesi etrafında büyük tartışmalar olacağı tahmin ediliyor

Londra 31 a. a. — Bugün harici siyaset bahasını görüşmek üzere toplanacak olan İngiliz kabinesinde Yunanistan meselesi tartışmalarının mühim konusunu teşkil edecektir. Asiletin hür bir hükümet kurduklarının resmi mahfillerde mülederarası bir tehlike telâkki edildiği herkeşce bilenen bir Arkası 4 da

İran bale heyeti Mersine gitti

Ankara 31 (Özel muhabirimiz bildiriyor) Birkaç gündemberi şehrimizde bulunan İran Bale heyeti, birkaç günde Mersinde kalmak üzere bu sabah şehrimizden ayrılmışlardır.

Asılsız haber

Ankara 31 (Özel muhabirimiz bildiriyor)

Bazı İstanbul gazetelerinde çıkan haberlere göre, eski Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu'nun C.H.P. den istifa ettiği bildirilmektedir.

İlgililerden yaptığımız tahkika göre bu haber tamamiyle uydurma olmakla beraber böyle bir istifada bahis mevzuu değildir.

Şehirlerarası telefon hatları

Ankara 31 (Özel muhabirimiz bildiriyor) Öğrendiğimize göre Ankara, Polatlı, Sivrihisar, Afyon, Uşak, Alaşehir, İzmir, Ankara, Çankırı, Sivas, Malatya, Elazığ, Diyarbakır, Kastamonu, Afyon, Isparta, Burdur, Antalya, Maraş, Gaziantep, Çankırı, Tosya, Edremit Ayyalık, telefon hatlarının kurulması tamamlanmıştır. Birçok merkezlere otomatik santrallerde kurulacaktır.

Toprak dağıtımı

Ankara 31 (Özel muhabirimiz bildiriyor) Antalya, Aydın, Denizli, Erzurum, Eskişehir, Kırklareli, Malatya illerimizde toprak dağıtımı için hazırlıklar son safhaya gelmiştir.

75 ton daha kalay gelece

Ankara 31 (Özel muhabirimiz bildiriyor) Kalay fiyatlarındaki yükselmeyi önlemek ve kalay stoklarını idame ettirmek gayesile ticaret ofisi yeniden yetmişbe ton daha kalay getiriyor.

1948

HALK : Sayın okuyucularımızın yeni yılını kutlar ve 1948 yılını Millet ve Memleket için hayırlı olmasını temenni eder.

Yunanistandaki İngiliz kıtaları çekilmeyecek

Halen Yunanistanda bulunan 5000 İngiliz askeri yeni bir emre kadak bu memlekette kalacak

Londra 31 a. a. — İnanılır bir kaynaktan haber alındığına göre Yunanistanda bulunan 5000 İngiliz askeri yeni bir emre kadak bu memlekette kalacaktır. Bu münasebetle bu birliklerin Yunanistanı terk etmeleri için tanzim edilen planların Amerikalıların geçen yaz birliklerin Yunanistanı kalmasına talebinde bulunmaları üzerine askıda bırakılmış olduğu be-

lirtilmektedir. Diğer taraftan bu birliklerin takviesi için de hiçbir tedbir baş vurulmamıştır.

1948 balosu

Halkevi Sosyal Yardım kolu tarafından tertiplenen Yılbaşı balosu dün akşam geç vakte kadar Halkevi temsil salonunda verilmiştir.

Seçkin davetlilerin iştirak ettiği balo neşe içinde geçmiştir.

Baba Salim Öğütçen'in Yılbaşı Hediyesi

Ne büyük kıymettir ne büyük varlık
Bizimle olması ne bahtiyarlık,
Sevinmeli valimiz Salim Gündünya,
Çok ömür görsün hiç ihtiyarlık.
Medari fehridir o memleketin,
Emsalini bulmak ne kadar çetin.
Kıymetli General Naci Altuğa,
Bir elması kılıç hemde çok metin .
Ona halkdan sevgi Beldeneden selâm ,
Onu vasfetmeye bulamam kelâm .
Başkanımız Tefvik Yunusoğluna ,
Neşelerle dolu nurulu bir akşam.
Sevdirdi kendini o memleketle,
Hizmetleri çoktur yurda millete,
Halk Parti Başkanı Hatipoğluna ,
Bir deste menekşe koydum pakete
Ona elmas nişan itikametten ,
Ona çok çok sevgi hem memlekettten ,
Cezâ hakiminin Rafet Anıla ,
Uzun ömür denen büyük nimetten
Kendi çok sevimli ahlakı yüce ,
Yurda hizmetleri nice dir nice .
Adâletten ona bir zümürüt nişan
Müddei umumî Sayın Görece
Mektupçümuzde de Babadan selâm.
Onu metmetmeye bulamam kelâm,
Ahlâkın timsali büyük kıymete .
Neşelerle dolu gül dolu bir cam
Vali muavinimiz çok halk pervedir .
Nadide bir güldür bir simüzerdir .
Memlekettten ona büyük afezin ,
Hükümet içinde ehli hünerdir .
Parti işlerinden ona afezin .
Bağardığı işler ne kadar derin ,
Ey olgun fikirli Bay Cevdet Akşay
Daha büyük işler görmektedir yerin .
Bay Ali Kalkana bir top Karanfil ,
Çalışkan bir gençtir bunu iyi bil.
Memlekete büyük hizmeti vardır ,
Bol bol neşe sursun ona yeni yıl.
—Sonu var—

87

Denemeler :

Hamlet ve delilik

Yazan: Nurettin ÖZDEMİR

Geçen sayıdan devam
Onlara dayanmak için
çelik adeste, sağlam ruhlu
taş yürekli olmak gerekirdi.
Çünkü bu olaylar barbar
çağların derinliklerinden ge-
mekte, tarih onların 12 ne-
sara doğru Danimarka'nın
henüz medeniyete ulaşma-
dığı bir devirde vukua gel-
diğini kaydetmektedir. Hal-
buki Hamlet, barbarlığın
göbeğinde yaşayan bir üt-
medenidir. Tabiat onu çok
duygulu bir insan olarak
yaratmıştır. Hamlet, bu duy-
gulu mizacı derin bir kültür-
lür öğünleştirir bir rö-
nesans insanıdır. Şairin onu
yaratıp, yaşadığı devir ona
göre değildir. Bunun ken-
disi bile farkında. Bakınız
kitabın bir yerinde ne diyor
«Zaman çağrısından çıkmış
ne uğursuz talihim var.
Her şeyi düzeltilmek bana
düştü. Böyle bir zamanda
nereden dünyaya gelmişim.
Hamlet barbar değildir
demeyişik. Eğer barbar ol-
saydı, şiddet onda kendili-
ğinden doğar, barbarı tered
büt edenem öldürürdü. Fa-
kat o başka bir nesilde,
şiddete yüz çeviren nesil-
deendir. Hamlet, insanı se-
beş olan bütün amilleri gör-
düğü hâlde insan etmiyen
(başlı) mutf bir asidir. Al-
dığı terbiyanın okuduğu
kitapların ruhumdaki barbar
reflekeler yerine koyduğu
daha yüksek endişelerin e-
lini kolunu bağladığını gö-
rüyorum.

Hakikatte Hamlet kendisi-
ni çok iyi bilmektedir sözle-
rindeki utanç lafı yetinmek-
ten duyduğu utanç oluduk-
ça gösterir . . . Henüz hançe-
ri kullanmak cesaretini ken-
dinde bulamadığı henüz
hançerle öldüremediği için
kelimelerle hançerler . . .
Anasının karşısında (3 cü
perde) söylediği sözler şit-
detin sınırlarını aşmaktadır.
Bunu babasına, yani haya-
lete verdiği sözü yerine ge-
tirmek için yapmaktadır.
Çünkü ona, anasına zarar
vermeyeceğine dair söz ver-
miştir. Hamlet bu sözleri
bu kadar şiddetli söylemek-
le bir korkunç cinayeti iş-
lemekten kurtulduğu için
farkında olmadan mesuttur.

Hamlet'in deliliği hayale-
tin hayatına karışmasıyla
başlar. Bize hamlet'in delili-
ğinin üssas ettiren ilk hadi-
seyi Ofelyanın ağzından
dünhüyor Hamlet; birgün
Elzinoz'un tarasasında gezin-
irken Ofelyaya rastlar . . .
Ofelya 2 ci perdenin ilk
sahnesinde bu manzarayı
babasına şöyle anlatır :
(Sayfa 49)
(Ofelya) Ofelya —

düşürecek küdretle pirtili
lar var. Bunu bizzat Polo-
nis' un kendisi perde (2)
sahne (1) de itiraf ediyor .
(Sayfa 59)

Polonius — Bu delilik
amma zaftı rapı olan bir
delilik . . .

Polonius — Vardığı ce-
vaplar bazan ne kadar ma-
nah. Aklini mantığın bir
türü iyi ifade edemediği
şeylerde çok kerre cinnet
işabet gösteriyor.

İnsanlardan nefret eden
Hamlet için, onları şöyle
aldatılabilmek ve mantık kuv-
vetiyle mankuz görünmek
acı bir muvaffakiyettir.
Hamlet bu muvaffakiyetinden
korkunç bir sevinç duyuy-
yor. Alaylarının ardi arası
kesilmiyor ve bu nükteli
alay onun mizacından doğ-
uyor. « Saf diller bu alay-
yı bir delinin keskin gülü-
şüne benzetebilirler . . . Ha-
kikatte ise bu gülüş ahmak-
ları aldatan üstün insanın
gülüşüdür ! » Mesela Ham-
let kendi sırrını öğrenmek
istiyen Buidenstren'e flüt
çalmasını teklif edince sa-
ray adamı hayretler içinde
kalır.

Hamlet deliliğinin yap-
ma olduğunu piyşsin muh-
telif yerlerinde muhtelif ve-
silelerle kendisine itiraf ve
ihassatan ökinmiyor . . .
Mesela: 2 ci perde 2 ci
sahne . (sayfa 67) Guil
denstren'e söylediği sözler
onun deliliğinin yapma ol-
duğunu ihassatan başka bir
şey değildir.

Gene kitabın başka bir
yerinde kendi kendine söy-
lediği şu sözlerden (Sayfa
107)

Hamlet — Ne kadar ka-
çıklık edersen o kadar et-
tiriyorlar bunlar . . .

Açıkça anlıyoruz ki Ham-
let hakikaten deli değildir.
Nurettin Özdemir

Bugece

Şifa Eczanesi Nöbetci

Şikâyetler - Temenniler

Yine Ekmek derdi

Otodenberi şikâyet edilen ve bu şit-
tunda zaman zaman temas olunan şu
maraza çare bulunmadı gitti: Ekmek-
ler . . . Meydan semtindeki hemen bu-
tün fırınların çıkarmakta oldukları ek-
mekler esmerdir . . . diğer semtlerinki
ak pak . . . Bazılarınınki pişkin, bazı-
larınınki çiğ . . . Bazı fırınlarda fırın-
cılar ikinci ekmeğe gibi esmer, bazı
fırınlarda kaçat gibi beyaz. Bazı ek-
mekler elenmiş, ayıklanmış tertemiz,
bazılarında süpürke çöplünden çul ve
kırap parçasına kadar her şey bulu-
nuyor. Bu ne demektir ? . . .

Bizim bildiğimiz kontrol, ceza satış-
tan men gibi belediye takyidatı vardı
ve halkın baş gıdası olan ekmeğe üze-
rinde pek hassastı. Şimdi neden böy-
le oluyor, bu iş niçin boş bırakılıyor?
Halkın kessininin ve shtatının koru-
ması icabı olmaz mı ve bu belediyemi-
zin ön plânda yer alan vazifelerinden
değildir ? . . . Halkın dilek, istek, ve
şikâyetinden başka biz de inceleme
yapıyor ve bunların yersiz olmadığını
görüp bu şitunda aksattırıyoruz. Fak-
kat okuyan, dinleyen, kulak asan yok . . .
yok . . . İnsana bir şüphe geliyor: acı-
ba belediye de mi yok ? . . .

Kendi Kendime

Milli kalkınmamızın temeli

Yazan : R. C. KUMRAL

Milli Kalkınma heyecanı ve çikân nâsi içindeyiz . Anlaş-
ılmıyet öyle bir binadır ki onun yapılmasında : « Önce temel,
sonra ana duvarlar » a gibi » bir sıra yoktur. Hüner bu binayı bir-
birden « başla » güc arasında denildiği gibi » makul bir müddet
sonunda gözetir önüne koymaktır.

Bununla beraber bina binadır , temel-i , divarları çetin v. s.
vardır. Fakat esas, temelî sağlam olmayan binalar, az sonra yer-
den yapmak lâzıma, temelî sağlam binalar ise , senelerce kullanı-
ldıktan sonra, aynı temel üzerinde y.niden yükseltilbilirse , cesur
yeter de öyledir.

Evet, kalkınma mevzuunu, İnan okun gibi düşünüp düşün-
ele almak istemiyorsak, işe hep ber-ber başlamakla katmayıp, te-
melî sağlam ve geniş temak daha çok lâzımdır.

Bize göre Milli Kalkınmamızın temelî — Milli Sağlık —
Millî Eğitimidir.

Çocukluk devresinde başgösteren korku nasıl bertaraf edilir

—2—

alâmi başgösterir göster-
mez mücadeleye girişmeğe
karar vermiştir.

Akl hastalıkları bilgisi,
korkunun bertaraf edilmesi
bakımında akıl hastalığının

Filistin'e yeniden 125 bin yahudi muhaciri geliyor

Londra a. z. — Muhafazakar
bir üye tarafından parlamen-
to da sorulan bir suale cevap ve-
ren dışişleri bakan vekili müste-
şar Almanya'da Amerikan legal
bölgesinde bulunan 125 bin ya-
hudinin Filistin'e muhacereci
hakkında bir plân hazırladığı-
na dair dışişleri bakanlığının
malumatı olmadığını bildiri-
miştir.

Filistin meselesi Birlleşmiş Milletler Genel Kurulunda

Nevrok a. z. — Birlleşmiş
Milletler Genel Kurulu müza-
kerelerinin başlaması üzerine
Amerikan akşam gazetelerinin
hemen hepsi Filistin meselesin-
den ehemmiyetle bahsetmekte-
dirler. New York Tun gazetesi
sunları yazmaktadır: Çok karış-
ık bir sahaya girmiş olan Fil-
istin meselesi Birlleşmiş Mil-
letler Genel Kurulunu birinci de-
recede meşgul edecek bir dava
olacaktır. Nevrok Post şöyle
yazmaktadır: Genel Kurulun
bu toplantısında bir adalet pro-
gramı kabul etmeden nihayete-
nirse Birlleşmiş Milletler Genel
Kurulu yakıtla Milletler Kuru-
lunun uğramış olduğu muvaf-
fakiyetliliğe beneyen bir hez-
mete uğrayacaktır.

Cocukların yanında l or-
ku alâminin bertaraf edilizi
Müracaat edilmiş 7 ci
usul de, şudur:

Nefis fedaîdarlığı, sada-
kat ve diğerlerini sevmeğe
esaslari dahilinde korkuya
karşı çocukluk devresinde
mücadele etiniz.

Kararlılıkta ko kan çu-
cuk kendidinin, nâsi ve
kendisinden genç erkek ve-
ya kız kardeşinin himai
olduğu tekin edilmektedir. E-
ğer atışten veya suçlan kor-
kuna, ev işlerinde anne-
sine faydalı olduğunu ih-
sas etmek lâzımdır,

Hayat, or geç bizi cesar-
et icap ettiren bir harekete
icbar edecektir. Eğer çocuk
anormal korkuya karşı lâ-
zim gelen talim ve terbiye-
ye tâbi tutulmuşsa, olgun-
luk devresindeki karar ve
hareket anında ric'at et-
mek veya'ut da muvaffakiye
sizlikle larşılmalık zorun-
da kalacaktır. Korku ile
mücadele etmek için tek bir
çare vardır ve bu çareye
de, çocukluk devresinde baş-
vurmak lâzımdır.

İdman gençlikleri provası

Dün liseler sanat ensti-
tütleri ve orta okullar saat
15 te K'afal: meydana top-
lanaral: 19 Mayıs idman
gençliklerinin birinci provası
başlandı.

Ek 8: Resimli Reklamlar

Sahife 2

REKABET

Kumaş Mağazası

Izzet Kazaz

İstanbuldan yeni getirdiğimiz en zengin desenli, Yeni ve kaliteli kumaş fabrikalarının en iyi kalitesi.

Kadın ve Erkek kumaşları

Paltolar, Pantolonlar, Çocuk elbiseleri hazır bulunuz.

Tenzilatlı fiyatlarımız

Rekabet kabul etmez derecededir.

Sayın müşterilerimizin mağazamıza bir defa uğramaları menfaatleri içindir.

Dükkân Atölyemizde de en geniş işlerimizle, yine en müstakillipen müşterilerimiz memnun edilmektedir.

Etikeye değil hakiki ucuduk ve temli işçiliği tercih edin

Adres : Sipahi Pasarmada Rekabet Mağazası No. 13
Telefon No. 237

Kasıkbacağı, Takma Ayak ve Takma Kollar

En mükül ve ilerlemiş teknikleri muvafakiyetle tapteden fenn ve rahat kasıkbacağı

(Yalnız ölü üzere ve pahalı ihtiyaca göre yapılır)

Memleketimizin en Mükemmel Takma Kol ve Ayakları

Posta ile izahat ve ölü varakası isteyiniz

A KIFIDES ORTOPEDİST

Beyoğlu - İstiklal Caddesi Kallavi Sokak
No: 4 - 1 İstanbul Telefon 41429

Mullard

Mullard Radyoları radyonun beşliği bulunan İngilterenin ve dolayısıyla dünyanın en mükemmel radyolarıdır. Mullard Radyolarının bir çok meziyetleri arasında göze çarpan diğer bir hususiyet, bu cihazların düşük sesbece radyolarında dahi tam randıman vermeleridir. Tabii sesli, zarif ve yüksek alışı kabiliyeti Mullard şifreleri en mükemmel, en bilgili radyo meraklılarını d...

Yeni MULLARD Radyolarını   **Yiniz ...**

Satış Yeri : TEVFIK YUNUS   **thanesi**

Yurttaş! Kızılay Yardım Bekliyor

Olaylar

Baştarafı 2 de rumu gelecektir.

Uzmanların tahminlerine göre, 200.000 litro ve su 15.000 ton kömürle 30.000 ila 50.000 ton varil petrol elde edilebilecektir.

Resmî istatistiklerden anlaşılacağına göre dünyanın bütün hava hatlarında çalışmakta olan yolcu uçaklarının sayısı 3045 dir. Rus yolcu uçakları bu rakama dahil değildir.

İ L A N

Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğünden : Türkiye'de yabancı nakliyat hayat ve kaza sigortası işleriyle ilgili etmek üzere konulari hükümler dairesinde teskil ve idare olunarak bugün faaliyet halinde bulunan Anadolu Sigorta Türk Anonim Şirketi bu kere müracaatla Tezkon Şişe tabii Maşka teskilatına girer ve bu işlerden doğacak davaların bütün mahkemelerde davacı davalı ve gönenç şahıs sıfatıyla hazır bulunmak üzere Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası gübnesine tayin edildiğini bildirmektedir.

Kayfiyet sigorta şirketinin teftiş ve mürakabesini dair 25-6-927 tarih ve 1149 sayılı kanun hükümlerine uygun bulunmakla ilân olunur.

Yüksek tahsil öğrenci yurtları birleştiriliyor

Baştarafı 1 de

Talebinin en iyi bir şekilde karşılanmasını amaçlayan Bakanlıkta bu suretle birleştiriliyor. Bu suretle yüksek tahsil öğrenci yurtları birleştiriliyor. Bu suretle yüksek tahsil öğrenci yurtları birleştiriliyor. Bu suretle yüksek tahsil öğrenci yurtları birleştiriliyor.

bu işten kurtularak ve kendilerini tamamen ilmi çalışmalarına vakıf edileceklerdir. Böylece bir taraftan yüksek tahsil öğrenci yurtları birleştiriliyor. Bu suretle yüksek tahsil öğrenci yurtları birleştiriliyor. Bu suretle yüksek tahsil öğrenci yurtları birleştiriliyor.

Bu gece Nâbetçi Ezane HALK

T. C. ZIRAAT BANKASI 1949

Yılı ikramiyesi tutarı 300.000 lira

Her çekimde: 25.000, 10.000, 5.000 liralık ikramiyelerden başka 461 adet muhtelif ikramiyeler.

Bunda faydalanmak için çekilişlerden bir ay evvel ZIRAAT BANKASINDA vadeleri 100 liralık bir tasarruf hesabı açılmak kâfidir. Çekilişler: 28 Şubat-30 Mayıs 31 Ağustos-30 Aralık

Lüzumlu Telefon Numaraları

Yanık ve İhtilaf: 151 / 152
Elektrik ve Su: 132
İhtilaf: 132
Emniyet: 132
Hastahane: 178 / 179

Yurttaş Fakir Çocukları Düşün

Ek 9: En Kapsamlı tefrika: Sibirya'da Yedi Yıl

(Yeni HALK)
1943

Memur alınacak

Belediye reisliğinden :

Belediye muhasebe kaleminde şehri 10 lira aslı ma-
aşlı daktilo ve evrak memurluğu açıktır.
Orta mektep mezunlarından ve daktiloda çabuk yazı
yazmasını bilenlerden talip olacakların aşağıda yazılı vesika-
larla birlikte Belediye reisliğine müracaatları,
1 - Hüviyet cüzdanı ve askerlik vesikası.
2 - İyi ahlak sahibi olduğuna dair mahalle
şahadetnamesi.
3 - Sağlık raporu.
4 - Üç adet fotoğraf.
5 - Mektep şahadetnamesi.
6 - Resmî daire ve müesseselerde geçen hizmetle-
rine ait vesika.

1 2

İcar arttırması

Belediye Encümeninden

Onbeş gün müddetle açık arttırmaya çıkarılan Bele-
diye akaratından uzun sokakta 275 numaralı dükkân,
çifte çamlik gazinosu ve mezbaha önündeki parkın senelik
ıcarına kanunî müddetin bitiminde kimse talip çıkma-
dığından arttırma müddeti 18-6-943 gününe kadar on gün
müddetle temdit edilmiştir. İsteklilerin muvakkat teminat
makbuzlarıyla aynı gün saat 15 de Belediye encümenine
müracaatları.

Memur alınacak

Belediye reisliğinden :

Belediye otobüs işletmesinde çalıştırılmak üzere muha-
sebe ve usulü muzafaaya aşına altmış lira aylıklı bir
memur alınacaktır. Bu vasfî haiz ve en az orta tahsil gör-
müştü taliplerin aşağıda yazılı vesikalarla birlikte Belediye
Reisliğine müracaatları ilân olunur.
1 - Nüfus hüviyet cüzdanı
2 - Askerlik vesikası
3 - İyi ahlak sahibi olduğuna dair mahalle şahadet-
namesi
4 - Sağlık raporu
5 - Üç dane fotoğraf
6 - Mektep şahadetnamesi
7 - Resmî daire ve ya müesseselerde çalıştığına dair
vesika

2-2

Dükkân arsası satılacak

Belediye Encümeninden :

Belediyeye olan borcundan ötürü emvalinin satılma-
sına karar verilen Pazarkapıda yeni sebze pazarı yolu
üzerinde kain Ali oğlu ismete ait dükkân arsası açık art-
tırma usulü ve 18 gün müddetle satışa çıkarılmıştır.
Bu arsanın muhammen bedeli üç yüz liradır.
İhale 22-Haziran-943 Salı günü saat 15 de icra edi-
leceğinden isteklilerin muvakkat teminat makbuzlarıyla
aynı gün ve saatta Belediye Encümenine müracaatları ilân
olunur.

3-4

Gayrimenkul satışı

Köyü	Cinsi	Kapı No.	Tahrir No.	Metre M.	Mohammem K.
Polits	Arsa ma çimen		97	287	20 00
"	Tarla		57-170	2580	15 00
"	Otlak		128	2852	10 00
"	Çimenlik		166	0403	10 00
"	Hane	3		362,90	135 00
"	Harap hane	36		51,00	90 00
"	Otlak		33	1240	15 00
"	Hane	37		48,72	90 00

Defterdarlıktan :

Yukarıda cins ve evsafı yazılı gayri menkullerin mülkiyeti 15 gün müddetle açık
arttırmaya çıkarılmıştır. Taliplerin ihale günü olan 24-6-943 tarihine müsadif Per-
şembe günü saat 14 de defterdarlıktan toplanacak komisyona müracaatları.

2-2

Erzak Eksiltme İlanı

Cinsi	Kilosu	Fiyatı		Tutarı	
		L.	K.	L.	K.
1 - Boğday ekmeği	2000	1	4 5	2090	
2 - Mısır	4000		50	2000	
3 - Koyun eti	2000	1	20	2400	
4 - İnek eti	3500		85	2975	
5 - Sade yağ	600	2	70	1620	
6 - Sabun Ayvalık	500	1	25	625	
7 - Pirinç Tosya	2000	1	75	3500	
8 - Soğan	550		28	154	
9 - Fasulya ince	300		65	195	
10 - Horoz	300		75	225	
11 - Mercimek kırmızı	150	1	40	210	
12 - Nohut	100		92 5	92 50	
13 - Şeker kırma	500	2	80	1400	
14 - toz	400	2	75	1100	
15 - Un	200	1	18	236	
16 - Üzüm çekirdeksiz	200		1 00	200	
17 - Salça tomatıs	100	1	20	120	
18 - Makaron	300	1	97 5	592 50	
19 - Pirinç unu	100	1	10	110	
20 - Şehriye	250	2	05	512 50	
21 - Süt	7000		35	2450	
22 - Soda	400		25	100	
23 - Muhtelif sebze	6000		20	1200	
24 - Zeytin yağı	50	2	15	107 50	
25 - Nişasta	30	2	00	60	
26 - Bulgun	800	1	13	354	
27 - Bınamur	2	4	00	8	
28 - Çamaşır çividi	200	Adet	5	10	
29 - Yumurta	500		5	25	
30 - Limon	100		10	10	
31 - Zeytin danesi	5		75	3 75	
32 - Kayısı Malatya	50	1	50	75	
33 - Kaşar peyniri	10	2	20	22	
34 - Biber kırmızı	2	2	30	4 60	
35 - Kara	2	4	00	8	
36 - Odun kızılağaç	150000		3 5	5250	

Vilâyet Daimi Encümeninden :

Yukarıda cins ve miktarlarıyla fiyatları yazılı bulunan hastanenin 943 yılına ait
36 kalemler ve yakacak ihtiyacı 21 gün müddetle açık eksiltme konulmuştur.
23-6-943 tarihine çatan Çarşamba günü saat 16 de vilâyet makamında toplanacak
olan Daimi Encümeninde ayrı ayrı ihaleleri yapılacaktır. İsteklilerin yüzde yedi buçuk
muvakkat teminat makbuz veya banka mektuplarıyla mezkûr gün ve saatta encümenine
müracaatları.

3-4

Sanat hikâyeleri

Baştarafı 2 de
in kendisini stayişle anma-
larından. Realist bir sanat-
kâr olmasına binaen muhtelif
müzeler, galerilere
tablolarının abıdından
vusaire bahsile kandırır,
durur. Yedinci yıl nihaye-
tinde Lord, oğlunun hasre-
tine tahammülsüzlükten ve
temin ettiği şöbreti de bir
baba gururle tadabilmek
kaggusle Parise seyahate
karar verir. Bu fikrinden
oğlunu da haberdar eder.
Ahmet Uzelli
Sonu var

Zayı

Trabzon Erkek orta okulun-
dan almış olduğum 5-3-943 gün-
nü 598 sayılı tasitknameni sayı
ettim yenisini alacağımdan es-

(4)

OTUZUNCU FIRKA KUMANDANLIĞINA

1 - Düşman . Aras vadisinde ve bir kısmı da ld
ve Ardos havalisindedir. Fırka matakası karşısında
Ardos ve Kegik de düşmanın ileri kitaları vardır.
2 - Tekmil üçüncü ordu inayeti hakka müsteniden
22-12-1914 (**) sabahı aleseher düşman mevzileri-
ne taarruz edeceğinden sıhhye bölükleri, seyyar has-
taneler, topcu ve piyade ve cephane kolları da da-
hil olduğu halde tekmil fırka kitaları 20-12-1914 de
Sanaşir, Tutmaç, İläm köteği hattona ve bir alay
piyade ve bir cebel taburu da Kegik'a vasıl olarak
hazırlık mevziine dahil olacak ve ancak düşmanın na-
zarı dikkatini celp etmemek üzere Ak pusor, İläm
köteği yolu üzerindeki boyun noktasına çıkarak güne-
şin gurbundan evvel geçmeyecek ve hiç bir nefes
mezkûr boyun noktasına çıkarak kendisi göstermeye-
cektir. Mezkûr boyun noktasının gerisine gelecek ki-
talar, fırka erkânı harbiyesi tarafından kendilerine
irac edilecek mahallerde içtima nizamında bulunacak
ve hareket için emir alsacaklardır.
3 - Otuzbirinci fırka Ak pusor, Yukarı Lükâv, o-
tuz ikinci fırka Ospet, Ekrek, Ekrom, Ak pusor
yolu üzerinde, Ak pusordan iki üç kilometre şimali
şarkide bulunacak , hamule hayvanlarda kalacak ve
yolun kapanmamasına dikkat edilecektir.
4 - Fırkanın, evvelki yürüyüş emri mucibince ilti-
hak edemeyen kitaları geceli ve gündüzlü yürüyerek

SIBIRYADA YEDİ YIL

Hatraların sahibi
doktorumuz

Yedi yıl

1943

TRABZON
İCTİBAİ MATBAACI

ÖZGEÇMİŞ

Aybegül KOÇ, 06.11.1986 tarihinde Trabzon İli Çaykara İlçesi'nde doğdu. 1996 yılında Adem Çelik İlkokulu'nu; 2000 yılında Adem Çelik Ortaokulu'nu; 2004 yılında Trabzon Lisesi'ni; 2012 yılında da Cumhuriyet Üniversitesi – Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü'nü bitirdi. 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

KOÇ, bekar olup İngilizce bilmektedir.

